

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU VE TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ALİOSMAN DAĞLI

İstanbul, 2017

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU VE TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ALİOSMAN DAĞLI
Danışman: PROF. DR. ALİ COŞKUN

İstanbul, 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı DİN SOSYOLOJİSİ Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi ALİOSMAN DAĞLI'nın ŞEYH EYÜP SABRİ
KALYONCUOĞLU VE TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim
Kurulunun 15.05.2017 tarih ve 2017-11/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /
oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 27.7.2017

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. ALİ COŞKUN	
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. ZEKİ ARSLANTÜRK	
3. Jüri Üyesi	Doç. Dr. HALİL AYDINALP	

ÖZET

Türk toplumunun İslamlaşmasında ve Türk kültürünün olgunlaşmasında tasavvuf ehli karizmatik şahsiyetlerin ve tasavvufi dini grupların rolü büyüktür. Türkler İslam öncesi yaşantılarındaki mistik yönlerini İslam'dan sonra da tasavvufla devam ettirmiş bu yüzden tasavvuf, Müslüman Türk toplumunun gerek hayatının gerekse kültürünün adeta ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Batıdaki sosyoloji çalışmalarında karizmatik şahsiyet ve dini grup araştırmaları son derece bilimsel bir şekilde yürütülmesine rağmen ülkemizde henüz bu çalışmalar emekleme aşamasındadır. Hâlbuki ülkemizde yüzlerce dini grup yasal ya da yasa dışı olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Bu yüzden dini karizmatik lider ve dini grup çalışmaları memleketimizde daha bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada son devrin mutasavvıf dini liderlerinden Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu ve onun kurmuş olduğu Teşvikiye İsmetiliği'nin teşekkülü, özellikleri ve toplumsal ilişkileri sosyolojik açıdan bilimsel olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın kavramsal bölümünde tasavvuf, tarikat, mürşit, seyri süluk, dini grup gibi konuyla alakalı bazı tasavvufi ve sosyolojik terimler kısaca izah edildikten sonra Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu'nun hayatına, kişisel özelliklerine ve sosyal ilişkilerine dair çeşitli bilgiler, bilimsel metotlar kullanarak aktarılmaya çalışılmıştır. Ardından gelen bölümde Teşvikiye İsmetiliği'nin ana hatlarıyla tarihçesi nakledilmiştir. Tarihsel sürecin incelenmesinden sonra günümüz Teşvikiye İsmetiliği'nin temel hususiyetleri, özellikle alan araştırması ve birebir mülakat tekniklerini kullanılarak objektif olarak yansıtılmaya çalışılmış, nihayet sonuç kısmında bu dini grubun sosyolojik açıdan genel değerlendirmesi yapılmıştır.

SUMMARY

Sufist charismatic figures and sufistic groups has a nessential role on Islamıization of Turkish Society and maturation of Turkish Culture. Turks maintained their mystism in pre-Islam life with Sufism after accepting Islam therefore Sufism has become an integral part of Muslim – Turk society and culture. Despite there are so many sociological researchs in West about charismatic religious individuals and groups, these kind of research are in earliest state in our country. In Turkey hundreds of religious group are legally of illegally active where as. For this reason researchs about religious individuals and groups become more important. In this research we studied sociologically, from recent Sufist leaders Seikh Eyup Sabri Kalyoncuoglu and organization, charesteristic ve socials links of Tesvikiye İsmetism that he has established himself.

In the conceptual part of the study, Sufism, cult, guru and seyri suluk and related topics such as mystical religious groups and sociological terms are explained briefly then, Sheikh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu's life, a variety of information about the personal characteristics and social relations quoted with scientific methods. In the following section, the main lines of the history of the Tesvikiye İsmetism were told. After reviewing the historical process, the main characteristics of today's Tesvikiye İsmetism were tried to be objectively reflected by using field research and interview techniques. Finally, a general evaluation of this group of religions was evaluated in the conclusion.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ	i
---------------------	---

GİRİŞ	1
-------------	---

a) Araştırma Süreci, Yöntem, Amaç ve Kapsam	3
b) Araştırmamızı Kısıtlayan Faktörler	5

I. TEZİN KAVRAMSAL HARİTASI	7
a) Tasavvuf Kelimesinin Kökeni	7
b) Tasavvufun Tarifi	9
c) Tasavvufun Doğuşu	16
d) Tarikat Kavramı	17
e) Mürşit	27
f) Seyr-i Sülûk	30

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS)

I. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN BİYOGRAFİSİ	31
a) Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu	31
b) Eğitimi	32
c) Evliliği ve Çocukları	32
d) Meslekî Hayatı	33
e) Kişiliği	33

II. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN TASAVVUFÎ HAYATI	35
a) Manevi Hazırlık Aşaması	35
b) Tasavvufî Tanışma Aşaması	36
c) İlmen Yetiştirilmesi Aşaması	37
d) İrfanen Yetiştirirken Çektiği Bazı Sıkıntılar ve İrşada Görevlendirilmesi Aşaması	38
e) Hilafete Nasbedilmesi Aşaması	41
f) Tarikat Silsilesi	42
g) İcâzetnâme Tercümesi	44
h) Tarikatı İhya Aşaması	45
i) Tasavvufî Alandaki Yenilikçi İcraatları	54
j) Tarikat Harici Münasebetleri	57
1. Hüseyin Hilmi Işık Bey	61
2. Albay Fikri Bey	62
3. Kadir Mısıroğlu	62

4. Hafız Kemalettin Altıntaş Efendi	63
5. Ahıskalı Ali Haydar Efendi	64
6. İhsan Bayraktar Efendi	65
7. Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı	65
8. Şeyh Mehmet Zahid Kotku Efendi	65
9. Mehmet Emin Saraç Hoca	66
III. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN FİKRİ HAYATI	66
IV. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN SİYASİ GÖRÜŞÜ	71
V. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN ESERLERİ	72
a) Genel Bilgiler ve Sohbetleri	72
b) Yazılı Eserleri	76
1. Halidiye Risalesi Şerhi	76
2. Marifetname'den İnciler	76
3. Halidiye Risalesi	77
4. Tertib-ül Esrar fi-Tarikîl Ebrar	77
5. Mektuplar	77
6. Tezekkürül Mevt Risalesi Şerhi ve Rabitanın İzahı	78
7. Onun Yolu	78
8. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Bazı Sohbetleri	78
VI. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN SON YILLARI VE VEFATI	78

İKİNCİ BÖLÜM

TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ

I. İSMETİLİK	83
a) Es-Seyyid Eş-Şeyh Muhammed Mustafa İsmet Garibullah El-Yanyavî En-Nakşibendî El-Halidî Hazretleri'nin Hayatı	83
b) Halifeleri	84
c) Tarikat Silsilesi	85
II. TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ	87
a) Teşvikiye İsmetiliği'nin Kısa Tarihçesi, Teşekkülü ve İrşat Metodu	88
b) Osman Necmullah (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci	88
c) Muhammed Şemseddin Canpek (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci	90
d) Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci	93
e) Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Teşvikiye İsmetiliği'ne Şeyh Olarak Atanma Süreci	94
f) Teşvikiye İsmetiliği'nin Demografik Durumu	96
g) Teşvikiye İsmetiliği'nin Genişleyememesinin Sebepleri ...	98

1.	Teşvikiye ve Civarının Seküler Yaşam Tarzını Benimseyen Kişiler Tarafından Yaşam Alanı Seçilmesi	98
2.	Askerî Darbelerin Oluşturduğu Baskı Ortamı	99
3.	Cemaatin Öğrenim Seviyesinin Bölge Halkından Düşük Olması	99
h)	Teşvikiye İsmetîliği'nin Mensuplarının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Durumları	100
1.	1967-1987 Yılları Arası Dönem	100
2.	1988-2016 Yılları Arası Dönem	100
i)	Teşvikiye İsmetîliği'nin Mensuplarının Siyasî ve Fikrî Durumları	101
j)	Teşvikiye İsmetîliği'nin Medya Faaliyetleri	101
k)	Teşvikiye İsmetîliği'nin Ekonomik Faaliyetleri	102
l)	Teşvikiye İsmetîliği'nin Sosyal Faaliyetleri	102
SONUÇ		104
KAYNAKÇA		108

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1- On İki Büyük Tarikat ve Pîrleri	17
Tablo 2- Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Tarikat Silsilesi	33
Tablo 3- Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Külliyyat-ı Şemsiyye'yi Hediye Ettiği Kişilerin Listesi	47
Tablo 4- Şeyh Muhammed Mustafa İsmet Garibullah El-Yanyavî (ks)'nin Tarikat Silsilesi	74

GİRİŞ

Türk toplumunun İslâm ile tanışması Hz. Ömer Dönemi'ne kadar götürülebilir. Ancak, Türkistan'ın fethedilip, Türklerin İslâm İmparatorluğu içine dâhil edilmesi büyük ölçüde Emeviler Dönemi'nde, Kuteybe b. Müslim'in fetihleriyle olmuştur. İslâm, Emeviler Dönemi'nde Türkler arasında hızlı bir yayılma gösterememiş, Emeviler'in yağmacı tutumları ve genelde Arap, özelde Emevi milliyetçiliği Türklerin İslâm'a mesafeli durmasına neden olmuştur.

Abbasiler Dönemi'nde Türkler başta olmak üzere diğer gayr-i Arap unsurlara verilen değer, özellikle Türkler arasında İslâm'ın hızla yayılmasına neden olmuştur. Fakat Türklerin İslâm'a giriş sürecini birkaç yüzyıl ile sınırlamak mümkün değildir. Yüzyıllarca süren irşat ve tebliğ faaliyetleri sonucu ancak Türk milleti peyderpey İslâm ümmetine dâhil olmuştur. Gerçi bu süreç Sırplar, Macarlar ve Bulgarlar da Türk olarak kabul edilirse hâlâ tamamlanmış sayılamaz.

Ancak, Türklerin İslâm'a girişlerini sadece Abbasilerin kucaklayıcı siyasetiyle sınırlandırmak bir indirgemecilik olur. İslâm'ın Türkler arasında yayılmasının en büyük etmenlerinden biri de tasavvuf ve sûfîlerdir. Şehir, kasaba, köy, mezra demeden sırf Allah (cc) rızası için gönül yapmak maksadıyla seyahat yapan bu kişiler, alçakgönüllü, tatlı dilli, diğerkâm ve yardımsever tutumlarıyla seyahat yaptıkları memleketlerdeki insanları etkilemiş ve bu kişileri kendilerine muhabbet zinciriyle bağlamışlardır.

Bu kişiler sadece gittikleri yerlerdeki kişileri İslâmlaştırmakla kalmamış, hem kendileri o bölgelerin kültürlerinden etkilenmiş hem de bu kültürleri İslâmîleştirmişlerdir. Haliyle, İslâm'ın çeşitli kültürlerle buluşması sonucu değişik İslâmî eğilimler vücuda gelmiştir. Bu, özelde tasavvuf alanında da kendisini net bir şekilde göstermiştir. Aynı zamanda bu durum tasavvufa kendine has bir dinamizm katmış, kendilerine pîr denen yüzlerce tarikat şeyhinin ve dolayısıyla onların kurdukları tarikatların ve hatta onların da alt şubelerinin tarih sahnesine çıkmasına neden olmuştur.

Tasavvuf bu dinamik yapısıyla kendini sürekli yenilemiş, fıkıh, tefsir, hadis ve kelâm gibi İslâmî ilimlerin maruz kaldığı kısmi donukluğa neredeyse hiç uğramamıştır. Tarikatlar ve toplumun manevî ihyâcıları olarak tarikatların

bünyesinden çıkan pîrler özellikle 13. yüzyıldan sonra Türkler arasında çok etkili olmuş, hatta birçok devletin kurulup, birçok hanedanın meydana çıkmasında adeta meşruiyet kazandırıcı bir rol üstlenmişleridir. Bu etki Osmanlı Dönemi'nde zirveye çıkmış, Şeyh Edebâli gibi Türkmen oymaklarını manevî tesiriyle Osmanlı Beyliği'nin etrafında toplayarak bu devletin kurulmasına vesile olan ve Azîz Mahmûd Hüdâyî gibi bir sözûyle isyan bastıran sûfiler müşahede edilmiştir.

Fakat, insan unsurunun içinde bulunduğu her sosyal yapıda olduğu gibi zaman içinde bazı tarikatlarda da bozulmalar gözlenmiş, müslümanların son üç yüz elli yıldaki geri kalışları tasavvufa ve tarikatlara fatura edilerek 1925'te tekke ve zaviyeler kapatılıp tarikatlar ve tarikat unvanları yasaklanarak bu geri kalışın önüne geçildiği iddia edilmiştir. Ancak toplum bu yasaklara rağmen tasavvufla hiçbir zaman bağını kesmemiş ve özellikle 1946 sonrası ortaya çıkan hürriyet ortamıyla tarikatlar yayılışlarını hızla devam ettirmişlerdir. 1946 sonrası yeniden neşvünema bulan tarikatlar sadece dini alanda değil, iktisadî, siyasî ve kültürel alanlarda da toplumun gidişatına yön vermiştir.

Tarikatların günümüz Türk toplumuna yön verici unsurlardan biri olduğu düşüncesi bize bu konunun araştırılmaya değer bir konu olduğu izlenimini verdi. Pekâlâ, "Ülkemizde en etkili olan tarikat hangisi?" sorusuna da yaptığımız alan araştırması sonucunda Nakşî Tarikatı'nın Hâlidî Kolu olduğu cevabını aldık. Ve bu tarikatın bir alt şubesi olan, mensupları diğer kollara göre daha az olan ve araştırılması bizce de daha kolay olan Teşvikiye İsmetîliği'ni kendimize konu seçtik. Alan araştırması yaparken bu tarikatın günümüze sağlıklı olarak ulaşmasının müsebbibinin Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi olduğunu öğrendik. Bu yüzden Teşvikiye İsmetîliği'ni Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ihyâcı şahsı üzerinden incelemeye karar verdik.

Konumuzu, Tayfun Atay'ın Batı'da bir Nakşî Cemaati: Kıbrıs Nakşîliği ve Şeyh Nazım Kıbrısî adlı çalışmasından da esinlenerek, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) ve Teşvikiye İsmetîliği olarak kararlaştırdık. Tayfun Atay çalışmasında Batı'da bir tasavvufî ekolün nasıl şekilleneceğini incelerken biz de çalışmamızda Batı tesirinin ülkemizde en yoğun gözlemlendiği Nişantaşı ve Teşvikiye bölgesinde bir tasavvufî ekolün nasıl şekillendiğini anlatmaya çalıştık.

Yine Atay eserinde gerek Kıbrıs ve gerekse Londra gibi sekülerizmin zirve yaptığı yerlerde hiç yoktan bir tarikatın nasıl ihyâ edildiği ve bu ihyâcın nasıl bir ihyâ yöntemi izlediğini araştırırken, biz de onun paralelinde Teşvikiye ve Nişantaşı gibi sekülerizmin ülkemizde kök saldığı bir muhitte bu işin nasıl yapıldığını, bu kişinin nasıl bir kişi olduğunu ve nasıl bir yol izlediğini anlatmaya bilimsel yöntemleri kullanarak gayret gösterdik.

a. Araştırma Süreci, Yöntem, Amaç ve Kapsam

Bu çalışmamızda Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) ve Teşvikiye İsmetîliği'ni kendimize konu edindik. Onun baş halifesi olan Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi ile ilk tanışmam 8 Eylül 2012 tarihinde gerçekleşti. Bu zâtın yaklaşık bir aylık süre için memlekete gidip gelmesinin ardından 21 Ekim 2012 tarihinde gerçek anlamda araştırmama başlamış oldum.

Şeyh Efendi'nin beni Kurtuluş'taki sohbete davet etmesiyle bu tarikatın diğer mensupları ile ilk defa buluşmam gerçekleşti. Fakat tekkedeki atmosfer bugüne kadar diğer tarikatlarda gördüğüm ortamlardan çok farklı idi. Müritler şeyhe aşırı tazim göstermiyorlar onun karşısında rûkûa eğilir derecesinde boyun büküyorlardı. Sohbette afaki konuşmalar yapılmıyor ve müritlere şeyh tarafından yapamayacakları şeyler tavsiye edilmiyordu. Gördüğüm bu ortam hayli ilgimi çekmişti. Bu cemaati araştırmak ve yapabilirsem yüksek lisans tezimde örneklem olarak seçmek istiyordum. Sohbet çıkışında gelecek sohbetin on beş gün sonra yine öğle namazından sonra aynı yerde olacağını, eylül ayında Bursa'daki sohbetle başlayan bu periyodik sürecin, haziran ayının ilk haftasının pazar günü İzmit Gölcük'te yapılan sohbetle sona erdiğini öğrendim. Devam eden dört yıl boyunca bu sohbetlere istisnasız katılarak cemaati farklı yönleriyle gözlemleme fırsatı buldum.

Senede on sekiz kez gerçekleşen bu toplantıların cemaati tanımama yeterli olmayacağını ilk altı ay içerisinde anlayınca tekkenin şeyhinin yakın arkadaşı ve aynı zamanda halifesi olan Hafız Nedim Ekren ile arkadaşlık kurmaya karar verdim. Tabi kendisi benden kırk bir yaş büyük olduğu için bu arkadaşlığın nasıl devam edebileceği konusunda aklımda soru işaretleri vardı. Bu soruma henüz cevap aramaya başlamadan, Hafız Nedim Ekren benim yanıma camiye ilim tahsili için gelip gelemeyeceğini sordu. Bu hiç beklemediğim soru karşısında bir müddet düşündükten sonra araştırmam için

bu geliş gidişlerin çok iyi bir imkân olabileceği kanaatine vardım ve Hafız Efendi'nin teklifini memnuniyetle kabul ettim.

Bu arada Kavacık Yıldırım Beyazıt Cami İmam Hatibi Hafız Muhammet Polat'ın ricası üzerine salı günleri öğle namazının evvelinde bu camide fıkıh dersleri vermeye başladım. Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'nin katıldığı bu derslerin ardından Şeyh Efendi ile her hafta yaklaşık yarım saat ile kırk beş dakika arası mülakatlar yapma fırsatı buldum ve bu mülakatları üç bölümde tasnif ederek kitap olarak yayınladım. Birinci bölümde şeyhin hayatını inceledikten sonra, ikinci bölümde şeyhe tasavvuf hakkında sorduğum kırk soruyu ve cevabını yazdım. Son bölümde yine şeyhin bana verdiği zikir talimatnamelerine dayanarak şeyhin yolunun âdâb ve erkânını kısaca özetledim.

Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi ve halifesiyle görüşmelerim devam ederken bir taraftan da tarikatın İstanbul'daki ilk mensubu olan Hasan Bozoklu da dâhil olmak üzere cemaatin yaşayan bütün erkek mensupları ile (yaklaşık yetmiş erkek ve otuz bayan) teker teker görüştüm. Birçoğu ile yakın arkadaşlık kurarak tarikat ve mensupları hakkında birinci elden bilgi almaya çalıştım.

Tarikatın mensuplarının okuma alışkanlıklarının ülkemiz standartları paralelinde olması nedeniyle bilgilerinin çoğunun şifahî olduğunu gözlemledim ve bu tarikata has yazılı kaynakları araştırmaya başladım. Zikir talimatnameleri ve bazı kısa kitap özetleri haricinde sadece tarikatın en son tescilli şeyhi Muhammed Şemseddin Canpek'in tasavvufî konuları aruz vezni ile manzum olarak yazdığı Külliyyat-ı Şemsiyye kitabı ile Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'nin şeyhinin sohbetlerini derleyerek yazdığı Onun Yolu kitabına ulaşabildim. Daha sonra Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi ile görüşmelerim sonucunda bazı mektuplara ve defterlere kayıt edilmiş sohbetlerle birkaç kitap denemesine ulaşabildim.

Fakat yaptığım bu çalışmaların tümünün neticesi olarak şu fikir şahsımda oluştu: Bu tarikatı ve mensuplarını anlayabilmemin ilk şartı onları tasavvufla tanıştıran ve birçoğunun dini bilgisinin kaynağı olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin hayatını ve eserlerini araştırıp öğrenmektir. Bu düşüncelerle Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'ye başvurdum ve şeyhin mevcut şahsî evrakını, şayet varsa yazılı ve sözlü eserlerini şahsıma verip veremeyeceğini sordum. Büyük memnuniyetle bu isteğimi kabul eden Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi kendi elindeki evrak,

irsale, kitap ve teyp kasetlerini bana hediye etmekle kalmadı, tekkesinde yaptığı bir konuşma ile de bana bu konuda her türlü yardım ve desteğin verilmesini ihvânından rica etti.

Bir müddet (yaklaşık dört ay) kimseden bu konuda herhangi bir dönüş olmadı. Dört ay sonra görev yaptığım camiye ziyaretime gelen Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ilk müritlerinden İsmet Şen Bey, bu zâta ait yaklaşık yirmi sohbet kaseti ile başlangıcı yaptı. Ardından yine eski müritlerden Osman Altıkulaç Bey otuz yedi teyp kaseti getirdi. Böylece elimdeki kaset sayısı ve Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'den aldıklarımla beraber doksanı buldu. Bunları teker teker dinledim ve toplamda kısıklı uzunlu yüz on beş adet ses kaydını çalışmamda kullanmak üzere kayıt cihazıma aldım.

Artık bir sonraki safhanın bazı mülakatlardan oluşması gerektiği kanaati oluştuğundan sonra Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin akrabaları, halifeleri, müritleri ve yaşayan bazı arkadaşları ile mülakatlar yaparak bu süreci de tamamladım ve çalışmamı bu bilgiler doğrultusunda yavaş yavaş kaleme almaya başladım. Tabi mülakatlar esnasında bazı özel evrak ve fotoğraflara da ulaşarak onları kaynak olmak üzere envanterime kayıt ettim.

b. Araştırmamızı Kısıtlayan Faktörler

Bu çalışmamız esnasında zaman zaman zorluklarla da tabi olarak karşılaştık. Bunları maddeler şeklinde şöylece sıralayabiliriz:

1. Araştırma konumuz olan tarikat mensupları ve özellikle Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi hakkında yeterince yazılı matbu kaynağa ulaşamamak.
2. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin tanıyanlarının her biri tarafından farklı betimlenmesi.
3. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'ye ait ses kayıtlarının iyi korunmadığı için birçoğunun kaybolması ya da kullanılmaz hâle gelmesi. Elimize sağlam ulaşanlarının da son derece kalitesiz çekimlerden oluşması.
4. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ailesi ve onu tanıyanlardan birçoğunun eşi ve oğlu dâhil olmak üzere vefat etmiş olması.

5. Mülakat yapmayı teklif ettiğimiz tarikat mensuplarından birçoğunun eğitim seviyelerini ileri sürerek talebimizi geri çevirmeleri.

6. Görme engelli olmam nedeniyle evrakları şahsen okuyamayışım ve bu belgeleri okuyacak ikinci kişileri çok zor bulmam.

I. TEZİN KAVRAMSAL HARİTASI

Her bilim dalının kendine özgü kavramları olduğu aşikâr bir hakikattir. Bu nedenle gerek dini ilimlerde ve gerekse de sosyal bilimler gibi pozitif alanlarda birçok ıstılah sözlüğü vücuda getirilmiş ve bu kitaplar ilim erbabının başucu eserlerinden biri olarak daima önemini korumuştur. Araştırmacıların eserlerine giriş yapmadan önce bu ıstılah kitaplarından konularıyla alakalı bazı kavramları alıntılanmayı, okuyucunun anlamasına yararlı olacağı düşüncesiyle örf edindiklerini yakînen müşahede etmekteyiz. Öyle ki bir eserin evvelinde bazı kavramların açıklanmaması adeta bir eksiklik olarak görülmeye başlanmıştır.

Biz bu çalışmamızda tasavvuf sosyolojisinin kapsamına giren bir konuyu ele aldığımız için araştırmamızda sıkça kullanacağımız bazı tasavvufî kavramların açıklanmasının yerinde ve gerekli olduğuna kanaat getirdik. Bu nedenle evvela tasavvuf kavramını tarihsel perspektifiyle beraber kısaca izah etmeye çalıştık. Daha sonra tarikat kavramını ve bazı önemli İslâm tasavvuf tarikatlarının isimlerini ve

özelliklerini ana hatlarıyla zikrettik. Son kısımda da mürşit kavramını inceledikten sonra mürşid-i kâmilin taşıması gereken bazı özellikleri muteber kaynaklardan naklettik. Böylece tasavvufun ortaya çıkmasında toplumun etkisini bir nebze aksettirmeye gayret ettik.

a. Tasavvuf Kelimesinin Kökeni

“Tasavvuf” ve “sûfî” kelimelerinin hangi kökten geldiği hakkında farklı şeyler söylenmiştir. Bunlardan bazıları: Eshâb-ı Suffa, saff-ı evvel, sûf (yün), safâ ve safvet (duru ve temiz) kelimeleridir. “Dünyanın safâsı gitti, kederi kaldı.” hadîs-i şerîfinde safvet kökünden geldiğine işaret vardır, denilmiştir. Ayrıca bu lafızların tasavvuf kelimesiyle mânâ yönünden münasebetleri de zikredilmiştir. Tasavvuf ve sûfî kelimelerinin bu köklerden geldiği mânâ bakımından doğruysa da sûf müstesna, diğerlerinden sûfî şeklinde bir nispetin yapılması Arabî’de nispet kaidesine uymamaktadır. Bunlardan başka Yunanca’daki sophia (sofia/hikmet) kelimesinden geldiği iddia ediliyorsa da tasavvufun bu kelimeyle hiç alâkası yoktur. Böyle olduğu hem Arabî Lisânı hem de tarih ilmi bakımından ispat edilmiştir.

Netice olarak; hangi asıldan geldiği aranmadan, kalplerini gafletten ve mâsivâyâ bağlanmaktan koruyan, nefislerini Allah-ü Teâlâ’ya itaate kavuşturan, pak ve temiz bir kalbe sahip olanların bu hâline özel bir isim olarak tasavvuf; kendilerine de sûfî ve mutasavvıf denmiştir.

Esasen, tasavvuf ve sûfî kelimelerinin nereden geldiği, tasavvufun temel meselelerinden değildir. Ancak sonradan tasavvufun İslâm’a başka milletlerden geldiğini iddia eden müsteşrikler, tasavvuf ve sûfî kelimelerinin aslı meselesini kurcaladıklarından, kelimenin aslını bilmekte bu bakımdan fayda vardır.¹

Tasavvuf kelimesinin kökenini inceleyen, aynı zamanda bir tasavvuf muarızı olan Seyfullah Erdoğan, sûfî ve tasavvuf kelimelerinin kökenini incelerken eleştirel bir bakış açısıyla şöyle bir analiz yapmıştır:

Hz. Muhammed (sav) zamanında insanlar imana ve İslâm’a nisbet edilerek “mümin” ve “müslüman” diye anılırdı. Sonra zahit ve abid isimleri çıktı. Sonra da dünyadan alakayı kesip zühd ve ibadete bağlanan gruplar yayıldı. İbadete yönelip kendilerine has bir yol edindiler, onunla ahlâklandılar. Böylece sûfîyye diye isim aldılar. Bazıları sûfîyye ismini Ashâb-ı Suffe’ye nispet ettiler. Bu yanlıştır. Zira böyle olsaydı “suffiyyun”

¹ Rehber Ansiklopedisi, “Tasavvuf”, İstanbul: İhlas Matbaası, 2000.

denilmesi gerekirdi. Bazıları sūfiyye kelimesinin baklagillerden olan “sufanet” kelimesinden geldiğini söyledi. Çünkü bitkilerle yetiniyorlardı. Bu da aynı şekilde yanlıştır. Zira ona nispet edildiği takdirde “sufani” demek gerekirdi. Diğer bazıları, ense saçı mânâsına gelen “sufa” kelimesinden geldiğini söyledi. Zira sūfîler süse önem vermeyerek saçlarını uzatır, halktan bununla ayrılırlardı. Diğer bazıları da yün mânâsına gelen “suf” kelimesine nispet ettiler. Bu muhtemeldir.²

Bu konuda Türkiye Diyanet Vakfı’nın hazırladığı İslâm Ansiklopedisi’nde de değişik alternatifler eleştirileri ile birlikte verilmiştir. Kanaatimizce tasavvuf sâfileşmek anlamında tasfiye mastarının yakın anlamlısıdır. Bu da manevî kirlerden arınmak anlamında kullanılmış olsa gerektir. Tasavvufun tarifinde yapacağımız birçok açıklama da uygulamada esas alınanın bu alternatif olduğunu bizce göz önüne koymaktadır.

b. Tasavvufun Tarifi

Tasavvufla ilgili çok çeşitli tarifler yapılmıştır. Tasavvufun manevî bir hayat tarzı olarak özelliklerini, Kitap ve sünnetle irtibatını, kulun Allah (cc) ile ve Allah (cc)’ın dışındakilerle (mâsivâ) ilişkilerini, kalp temizliği, nefis terbiyesi, güzel ahlâk gibi işlevlerini, sūfinin niteliklerini ve görevlerini belirten bu tariflerin bine kadar çıktığı söylenmektedir. Tanımların çeşitliliği, önemli ölçüde tanımı yapan sūfinin o anki mânevî hâli ve mertebesiyle ilgilidir. Bu sebeple tariflerin sayısının sūfîlerin sayısı kadar çok olduğu belirtilir.³

Tasavvuf tarifleri ile ilgili en önemli çalışmalardan biri, ünlü İngiliz şarkiyatçı Prof. Reynold Nicholson tarafından yapılmıştır. Nicholson’ın beş konferansı “Fi’t-Tasavvufi’l-İslâmî ve Tarihihi” adıyla, Cambridge’deki asistanı Ebu’l Alâ el-Affî tarafından Arapça’ya kazandırılmıştır. Bu beş konferanstan birinde Prof. Nicholson, Hicri II. ve V. yüzyıllar arasında yaşamış ilk devir önemli sūfîlerinin tasavvuf tariflerini, kronolojik esasa dayanarak vermiş bulunmaktadır. Biz de bu çalışma ile ilgili Ethem Cebecioğlu tarafından hazırlanmış makaleden istifade ederek bazı önemli sūfîlerin tariflerini aşağıda aktarıyoruz.⁴

² Süleyman Erdoğan, **Tasavvufla İlgili Fetvalar**, Ankara: (YY), 2006, s.13-14.

³ Reşat Öngören, **Tasavvuf Tarihi**, İstanbul: İSUZEM, 2015, s.26.

⁴ Ethem Cebecioğlu “Prof. Nicholson’un Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri”, **A.Ü.İ.F. Dergisi**, C. XXIX, (1987), s.387-406.

Ma'ruf el-Kerhi: *"Tasavvuf, hakikatleri almak, insanların elindekinden ümit kesmektir."* Kuşeyrî, s. 149; Tezkire, c. 1, s. 372.

Ebu Süleyman Darani: *"Tasavvuf, Hak'tan başkasının bilmediği amellerin sûfî üzerinde cereyan etmesi ve sadece Allah'ın bildiği bir hâl üzerinde sürekli Hak ile beraber olmaktır."* Tezkire, c. 1, s. 233.

Bişru'l Hafi: *"Sûfî, Allah için kalbini saflaştıran kişidir."* Tezkire, c. 1. s. 112.

Zü'n-Nun el-Mısri: Zü'n-Nun'a tasavvuftan sorulmuş, o da şöyle cevap vermişti: *"Onlar, Allah'ı her şeye tercih eden ve Allah'ın da kendilerini her şeye tercih ettiği bir topluluktur."* Kuşeyri, s. 149; Tezkire, c. 1., s. 133.

Ebu Türeb Nahşebi: *"Sûfî, hiçbir şeyin kendisini kirletemediği ve her şeyin de kendisi (vasıtası) ile temizlendiği kişidir."* Kuşeyri, s. 149.

Seriyyü's Sakati: *"Tasavvuf, şu üç mânâyâ gelen bir isimdir: a) O, marifet nuru, vera' nurunu söndürmeyen, b) Kitap ve sünnetin zahiriyle çelişen batını ilmi konuşmayan, c) Kerametlerin, kendisini Allah'ın meharim (yasak) perdelerini parçalamaya sevk etmediği kişidir."* Kuşeyri, s. 12; Tezkire, c. 1., s. 282.

Ebu Hafs Haddad: *"Tasavvuf, baştan aşağı edeptir."* Tezkire, c. 1., s. 331.

Sehl b. Abdullah el-Tüsteri: *"Sûfî, kendi kanını heder, milkini mübah gören kişidir."* Kuşeyri, s. 149.

Ebu Said el-Harraz: Tasavvuftan sorulunca, *"Sûfî, kalbini Allah'ın saflaştırdığı, böylece kalbi nurla dolan, zikrullah lezzetini tadan kimsedir"* diye cevap vermiş. Tezkire.

Semnun el-Muhib: Kendisine tasavvuftan sorulunca *"Bir şeyi mülk edinmemen, bir şeyin de seni mülk edinmemesine tasavvuf derler"* dedi. Kuşeyri, s. 148.

Amr b. Osman el-Mekki: *"Tasavvuf, kulun her zaman, o anda kendisine en uygun gelen şeyle meşgul olmasıdır."* Kuşeyri, s. 148

Ebu'l-Huseyn en-Nuri: *"Sûfî'nin özelliği yoklukta sükûn, varlıkta isârdır."* Kuşeyri, s. 149.

Cüneyd-i Bağdadi: *“Tasavvuf, Hakkın seni senden öldürüp -seni Kendisiyle diriltmesidir.”* Kuşeyri, s. 148.

Mimşad Dineveri: *“Tasavvuf, sırların arınması ve Cebbar (Allah)’ın razı olduğunu yapmak, insanlarla sohbet etmekle birlikte ihtiyarı bırakmandır.”*

Ebu Muhammed Ruveym: Tasavvuftan sorulunca şu cevabı verdi: *“Allah-ü Teâlâ ile birlikte Allah ’ın irade ettiği şeye nefsi bırakmaktır.”*

Ali b. Sehl el-İsfehani: *“Tasavvuf, Allah ’tan başkasından teberri (uzaklaşmak) ve Allah ’ın gayrisinden tehallidir (sıyrlamak).”* Nefehâtü’l-Üns s. 116.

El-Hüseyn b. Mansur el-Hallac: Sûfî hakkında sorulduğunda şu cevabı verdi: *“Kimsenin kabul edemediği, kendisinin de kimseyi kabul etmediği zât vahdaniyyetidir.”* Kuşeyri, s. 148.

Ebu Muhammed el-Cüreyri: Cüreyri’den tasavvuf hakkında sorulunca şöyle demişti: *“Yüksek ahlâkın tümüne dalmak ve kötü ahlâkın hepsinden sıyrlmaktır.”* Kuşeyri, s. 148.

Ebu Amr ed-Dımaşki: *“Tasavvuf, kâinatı yaratıkları noksan görmek. Her noksandan münezzehe olanı görmekle noksan olan her şeye gözü kapamaktır.”* Nefehâtü’l-Üns, s. 175.

Ebu Bekir el-Kettani: *“Tasavvuf ahlâktır: Ahlâk bakımından senden fazla olan, safâda da senden fazladır.”* Kuşeyri, 149.

Ebu Ali Ruzbari: *“Tasavvuf, kovulsa bile sevgilinin kapısına diz çökmektir.”*

Abdullah h. Muhammed el-Murtaiş: Tasavvuftan sorulunca şöyle dedi, *“İşkal, telbis (karışıklık) ve gizlemedir.”* Nefehâtü’l-Üns, s. 230.

Ebu’l-Hüseyn el-Müzeyyin: *“Tasavvuf, Hakk’a boyun eğmektir.”* Kuşeyri, s. 149.

Ebu Abdillah b. Hafif: *“Tasavvuf, kaderin getirdikleri altında sabırlı olmaktır. Allah ’ın verdiği razi olmak, gölgeler ve çöller kat etmektir.”* Tezkire.

Ebu Bekr el-Vasıtî: “*Sûfî, kelâmı ibretten olan, sırrını düşünmekle aydınlatan kişidir.*” Tezkire.

Ebu Bekr eş-Şibli: “*Tasavvuf, tasasız-kedersiz olarak Allah’la beraber oturmaktır.*” Kuşeyfî, 149.

Ebu Said ibnü’l Arabî: “*Tasavvuf, fuzulî olanı tamamen terkten ibarettir.*” Nefehâtü’l-Üns, s. 248.

Ebu’l-Hasen el-Bûşencî: Ona tasavvuftan sordular, şu cevabı verdi: “*Tasavvuf emelî zayıflatmak, amele devam etmektir.*” Tezkire.

Ca’fer el-Hulî: “*Tasavvuf, nefsi kulluğa bırakıp, beşeriyetten çıkmak, tamamen Hakk’a nazar (yönelmek) etmektir.*” Tezkire.

Ebu Amr b. en-Nüceyd: “*Tasavvuf, emr ü nehy altında sabırlı olmaktır.*” Tezkire.

Ebu Abdullah er-Ruzbarî: “*Tasavvuf, tekellüfî terk, tazarrufu (zındıkanın fiillerini, halk kötü desin diye Melamilerde oldu gibi) işlemek, teşerrüfî hazfetmektir.*” Nefehâtü’l-Üns, s. 300.

Ebu Muhammed er-Rasibî: “*Yeryüzü kendine dar olmayıp, gök onu gölgelemedikçe, halk yanında kabul görmeyip her halükârda mercii Hak Teâlâ olmadıkça bir kimse sûfî olamaz.*” Nefehâtü’l-Üns, s. 304.

Ebu’l-Hasen el-Husri: Halife ona tasavvuftan sorunca şöyle cevap verdi: “*Sûfî, dünyada Allah’tan başkasıyla teselli ve rahat bulmayan, her işini, kendisi için takdir edileni bilen ve Rabbine havale eden kimsedir. “Hak’tan sonra sapıklıktan başka ne var?” (Yûnus /31) Sûfî bir kere Rabbini buldu mu, artık O’ndan gayriye nazar etmez.*” Tezkire.

Ebu Osman el-Mağribî: “*Tasavvuf, alâkaları kesmek, mahlukâtı terk etmek, hakikatlere yapışmaktır.*” Tezkire.

Ebu’l-Abbas en-Nihavendî: “*Tasavvuf, hâlini (kendine makam, paye vermeyi) gizleyip, ihvâna makam dağıtmaktır.*” Tezkire.

Ebu’I Hasan el-Hurkani: “*Sûfî, hırkası, seccadeleri, yiyeceği ve adetleri olmayan, hatta varlığı bile olmayan kişidir.*” Nefehâtü’l-Üns, s. 338.

Ebu Said b. Ebi’l-Hayr (ö. 440/1048): Tasavvuftan sorulunca şöyle dedi: “*Kafandaki her şeyi boşaltman, elindeki her şeyi dağıtman, musibet geldiğinde feryat etmemendir.*”

Yukarıda görüldüğü gibi tasavvufun muhtelif zâtlar tarafından birçok tanımı yapılmıştır. Ancak bütün tanımların kesişim noktası şudur ki: tasavvuf, nefsi manevî bir cihatla terbiye ederek, aslen Kur’ân ahlâkî olan Hz. Muhammed (sav)’in ahlâkıyla ahlâklandırarak, Cibril Hadisi’ndeki ihsan makamına yani Allâh (cc)’ı görürcesine bir hayat sürme makamına ulaşma yoludur, diye tarif edilmiştir⁵.

Bazı sûfiler tasavvuf ilmini tek çatı altında incelemeyi uygun görmemişler, nassların emrettiği ahlâkî prensiplerle meşayihin tecrübe ettiği metotları iki farklı başlık altında incelemeyi uygun bulmuşlardır. Son devrin Nakşî-Hâlidî meşayihinden merhum Yahya Pakiş (1997) bu konudaki görüşlerini benim de katılmış olduğum bir konferansında şu şekilde ifade etmişlerdir:

Tasavvufun naklî ve keşfî olmak üzere iki boyutu vardır. Tasavvufun Kur’ân ve sünnetten doğrudan kaynağını alan ve bize emredilen kısmına naklî tasavvuf denir ki, bunun inkârı asla mümkün değildir. Çünkü Kur’ân ve Peygamber’imizin (sav) hadisi şerifleri açıkça birçok ahlâkî emir ve yasakları bünyesinde bulundurmaktadır. Bunları inkâr eden Allâh (cc) korusun kâfir ya da sapık konumuna düşmüş olur.

Tasavvufun ikinci kısmı ise keşfidir ki, bu kısım evliyaullahın tecrübelerine ve kalbi keşiflerine dayanır. Ancak bunlar da asıl membaini Kur’ân ve sünnetten alır. Bu yüzden bir delile dayanmaksızın bu kısım tasavvufu da inkâr küfür ya da sapıklık olmasa da sapıklık derecesine çıkabilecek büyük bir hatadır⁶.

Tasavvufun yaşanılarak öğrenilen bir ilim olması çoğu zaman zahir ilim ehlini aldatmış ve gerçek anlamda tasavvuftan istifade etmelerine engel olmuştur. Ancak bu sırra vâkıf olan İmam-ı Gazzali (ks), İmam-ı Rabbani (ks) gibi zâtlar tam bir teslimiyetle yola koyulmuş ve çok kısa bir zamanda kemâle ermişlerdir. Özellikle milletimizin İslâm’a girmesinde tasavvuf ehlinin -Hoca Ahmet Yesevi (ks), Hacı

⁵ Şaban Çetin, **Tasavvufun Anahtarları**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2014, s.5.

⁶ Yahya Pakiş, **Tasavvufun Mahiyeti**, Pendik Konferansı, İstanbul, 1997.

Bayram-ı Velî (ks), Sarı Saltuk (ks), Mevlâna Celâleddin Rumî (ks), Yûnus Emre (ks)- birçok hizmetleri olmuş ve milletimizin İslâm anlayışının oluşmasında tasavvuf önemli bir yer tutmuştur⁷.

Yukarıdaki tasavvuf tanımları tasavvufun mahiyeti hakkında genel bir izlenim oluşturmakla birlikte toparlayıcı bir bakış açısı kazandırmak amacıyla şu nakli yapmanın faydalı olacağını umuyorum. Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) tasavvufun mahiyeti hakkındaki sorusuna, şeyhi Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks)'nin Türkiye Gazetesi'nde neşredilen aşağıdaki şu manzumeyi okuyarak cevap verdiğini nakletmiştir⁸:

Herkese ihsan etmek kapısıdır tasavvuf,
Vefa ve fedakârlık yapısıdır tasavvuf.

Tasavvuf, hakikate sımsıkı bağlanmaktır,
İlahi aşka düşüp ciğeri dağlanmaktır.

Tasavvuf, zehir bilip gûnahtan sakınmaktır,
Edebini her yerde, her zaman takınmaktır.

Tasavvuf, evliyalık ve keramet satmamaktır.
Verdiği sözde durup, çamura yatmamaktır.

Tasavvuf, hocasına suizan etmemektir,
Eşine, kardeşine asla kin gütmemektir.

Tasavvuf, temiz, helâl lokmayla beslenmektir,
Dinin övdüğü güzel ahlâkla süslenmektir.

Tasavvuf, görevine zamanında gelmektir.
Daha ölmeden önce, ölmesini bilmektir.

Tasavvuf, büyüklerin yolunu izlemektir,

⁷ Dilaver Selvi, **Kaynaklarıyla Tasavvuf**, İstanbul: Semerkand Yayınları, 2012, s.25-25.

⁸ Şiirin yazarı ve gazetenin yayınlanma tarihine dair bilgilere ulaşılammıştır.

Duyulan ayıpları sırları gizlemektir.

Tasavvuf, boş zamanı bir ganimet bilmektir,
Ehl-i sünnet olmayı, büyük nimet bilmektir.

Tasavvuf, hiç kimseye asla yük olmamaktır,
Zorluklara katlanmak, sabredip yılmamaktır.

Tasavvuf, Hakk'ın yanan mumudur, ışığıdır,
Tasavvufu yaşayan, gerçek hak âşığıdır.

Tasavvuf hâl işidir, ancak yaşayan bilir,
Aşkın ağır yükünü, onu taşıyan bilir.

Tasavvuf, istenilen güzel huyun başıdır,
Hayrı şerden ayıran, sağlam mihenk taşıdır.
Tasavvuf, aşk ateşinin sönmeyen közüdür,
İlmin, ihlasın, zühdün ve takvanın özüdür.

Tasavvuf, sapıklardan uzaklara kaçmaktır,
Allâh adamlarına kucağını açmaktır.

Tasavvuf, dine uymak için belli sebeptir,
Güzel ahlâk demektir, baştanbaşa edeptir.

Tasavvuf Rabbimizin kaderine rızadır,
Nefsimizi terbiye, ona uygun cezadır.

Tasavvuf, hiç tavizsiz tâbi olmaktır dine,
Kılavuz edinmektir büyükleri kendine.

Tasavvuf, yalnız kendi kusurunu görmektir,
Sevgidir, cömertliktir, ta gönülden vermektir,

Tasavvuf ehli uzak durur kötü ahlâktan,
Çok çekinip sakınır, her an haktan, hukuktan.

Sofi, hep çile çekip meyvesini oldurur,
Güzel huyları ile heybesini doldurur.

Tasavvuf, tamamıyla gerçek İslâmiyet'tir,
Kayıtsız ve şartsız Allâh'a teslimiyettir.

c. Tasavvufun Doğuşu

Diğer İslâmî ilimlerde de olduğu gibi tasavvuf ilminin ortaya çıkmaya başlaması tamamen bir ihtiyaç sonucu olmuştur. Hz. Peygamber (sav)'in vefatından henüz çok geçmeden Hz. Osman (ra)'ın hilafeti döneminde Ebu Zer el-Ğifari (ra) başta olmak üzere birçok zahit ve abidler dünyevileşme karşısında bir tutum sergilemeye başladılar. Bu zaman içerisinde aynı düşüncedeki şahısların bir araya gelmesine ve sohbet halkaları oluşturmalarına neden oldu. Bu sohbet halkaları ilerleyen süreçte sınır boylarında ve bazen de şehir içlerinde ribât ya da hangâh adı altında kurulan bazı yerlerde kurumsallaşmanın ilk adımlarını attı. Bu süreç miladi 10. ve 11. yüzyıla kadar devam edip kurumsallaşma ilk tarikatların kurulması ile birlikte tamamlanmış ve bundan sonra sosyal değişim genellikle tarikatlar üzerinden günümüze dek devam etmiştir.

Tarihi süreçte kâh abid, kâh zahit, kâh fakir, kâh abdal isimlerini alan bu yolun mensupları sûfî isminde nihayet karar kılmış ve tasavvuf mesleğinde bazı istisnalar hariç genel olarak tarikat yolunu tutmuşlardır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra da bu faaliyetler resmiyetini kaybetse de canlılığını yitirmeden günümüze kadar devam etmiştir⁹.

d. Tarikat Kavramı

Sözlükte “gidilecek yol, izlenecek usul, hâl ve gidiş” gibi mânâlara gelen Arapça “tarikat” kelimesi, tasavvufta terim olarak “Allah’a ulaşmak isteyenlere mahsus âdet, hâl ve davranış” demektir. Bazı metinlerde tarikat karşılığı olarak “tâife” kelimesi de

⁹ Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, s.1-30.

kullanılmıştır. Farsça’da “*yol, âdet, kanun, din*” mânâlarına gelen “rah” kelimesi de Osmanlıca metinlerde “yol, usul” mânâları yanında tarikat anlamında da geçmektedir.

Büyük sûfilerden Necmeddîn-i Kübra kişiyi Allah’a götüren yolları “tarîk-i ahyâr, tarîk-i ebrâr ve tarîk-i şüttâr” diye üç ana grupta toplamıştır. “Tarîk-i ahyâr”, namaz, oruç, hac, Kur’an okuma gibi ibadetlerle ve sâlih amellerle rûhunu olgunlaştıranların yoludur. “Tarîk-i ebrâr”, mücâhede ve riyâzetle nefsini terbiye ve kalbini tasfiye ederek güzel huylar kazananların yoludur. “Tarîk-i şüttâr” ise ilk iki yolun yanı sıra aşk, cezbe ve muhabbetle Hakk’a doğru seyahat edenlerin yoludur. Bunlar içinde sâliki Hakk’a en kısa sürede ulaştıran yol sonuncusudur.¹⁰

Daha sonra yazılan tasavvuf kaynaklarında birçok tarikatın ismi geçmekle beraber bunlar on iki büyük tarikat ana başlığı altında değerlendirilmiş diğer isimlendirmelerin bu tarikatların alt kolları olduğu ileri sürülmüştür. Hatta tarikatların sayısını Aleviyye ve Sıddîkiyye olarak iki başlık altında inceleyen birçok müellif görülmektedir. Muhammed İhsan Oğuz, Şerîat-Tarikat Kavramları Zikir ve Tasavvuf Yolları adlı eserinde bu tasnifleri ve sebeplerini detaylı olarak incelemiştir¹¹.

Tablo 1On İki Büyük Tarikat ve Pîrleri

	Tarikat	Kurucusu
1.	Rufai	Seyyid Ahmet er-Rufâî
2.	Sühreverdi	Şehabüddin Sühreverdi
3.	Bedevî	Seyyid Ahmet el-Bedevî
4.	Halvetî	Şeyh Ebu Ömer el-Halvetî

¹⁰ Öngören, s.147.

¹¹ Muhammed İhsan Oğuz, Şerîat-Tarikat Kavramları Zikir ve Tasavvuf Yolları, İstanbul: Oğuz Yayınları, 1997.

5.	Kadirî	Seyyid Abdülkadir Geylanî
6.	Dusukî	Şeyh İbrahim ed Desûkî
7.	Şazelî	Şeyh Ebul Hasan Şazelî
8.	Sadî	Şeyh Sadeddin Cibavî
9.	Nakşibendî	Şeyh Muhammed Bahaiddin Nakşibend
10.	Mevlevî	Mevlânâ Celaleddinî Rumî
11.	Kübrevî	Şeyh Necmüddin el Kübra
12.	Çişî	Şeyh Seyyid Muinuddini Çişî

Kaynak: Muhammed İhsan Oğuz, **On İki Büyük Veli**, İstanbul: Oğuz Yayınları, 1995.

Yukarıda da söylediğimiz gibi bu on iki tarikatın haricinde birçok tarikatın varlığı bilinmektedir. Bu konudaki net sayı bilinmemekle beraber dört yüz ellinin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir¹².

Umumî kanaate göre bir tarikatın varlığından bahsedebilmek için genel itibarla üç şeyin varlığı mevcut olmalıdır: mürşit, mürit ve seyr-i sülûk metodu. Bu üç mefhumdan birinin eksik olması tarikatın varlığını sonlandırmak için yeterlidir; tarikat ya hiç yoktur ya da tarihi bir olgu olarak kitaplardaki yerini almıştır¹³.

Ünver Günay’a göre ana dinî bünye içerisinde alt gruplar şeklinde tezahür eden cemaatlerin ve ihvan birliklerine nisbetle daha ileri derecedeki bir şeklini tarikat cemaatleri meydana getirmektedirler.

¹² Reşat Öngören, “Tarikat”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.40, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, s.95-105.

¹³ Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, **Hâlidîye Risalesi**, İstanbul: Yayınevi Yok (YY), 1977, s.17.

Zühhd ve takva hareketleri ile bunların daha sistematik şekilleri olan tasavvufi mistik cereyanlara ve bu sonuncuların halk katında düzenli bir biçimde teşkilatlanmış şekillerini oluşturan tarikat gruplarına hemen bütün müesses dinî bünyelerde rastlamak mümkün olmaktadır. Gerçi, İslâm Tasavvufu ile çeşitli dinlerde rastlanan mistisizimleri ve özellikle Hristiyan mistisizmini birçok bakımlardan birbirinden ayırmak da gerekmektedir¹⁴. Bununla birlikte, hemen bütün dinlerde tasavvufi-mistik cereyanların ve onların sonucunda vücut bulan tarikat cemaatlerinin ana dinî bünyedeki birçok gelişmelere karşı, dini daha içten ve daha sıkı bir şekilde yaşamak arzusundan kaynaklanan ikaz, itiraz ve protestoların tezahürleri şeklinde ortaya çıktıkları görülmektedir ve nitekim İslâmiyette ilk zühhd hareketi de bu şekilde başlamış ve daha sonra tasavvuf cereyanı hüviyetine bürünerek, yüksek seviyede büyük mutasavvıfların yetişmesine imkân verirken, halk katında da tarikat cemaatlerinin vücut bulmalarına meydan vermiştir. Mamafih, tasavvufi davetin halk katlarında güç kazanmasında, ümmet içerisindeki dinî ve sosyal gelişmelere tepkinin yanı sıra uğranılan haksızlıklar ve özellikle şahsen işlenen günah ve hatalara isyanın büyük rolünün bulunduğu muhakkaktır. Dikkate değer olan bir husus da, bu tür cereyanların genellikle ilk planda münferit inziva vak'aları şeklinde başlayıp, az bir zaman sonra cemaatçi bir karaktere büründükleridir. Nitekim, meselâ Hristiyanlıkta III. asırda Mısır'da görülen münzevi Hristiyan kolonileri, ferdî inzivadan cemaatçi keşişliğe dönüşün tipik örneklerini oluşturmaktadırlar. Mamafih, tarikatların daha başlangıçtan itibaren kollektif bir karakterde geliştikleri vakidir.

Genellikle tarikat grupları, ana dinî kitleden bir ayrılmayı değil, fakat orada yoğun bir dinî hayatı ifade etmektedirler. Bununla birlikte, meselâ İslâmiyette tarikat cemaatleri mensuplarının yoğun dinî hayat arzularının tezahürü olan bir çok nafîle ibadetler, raks, sema, ruhsatlar, taşıdıkları kıyafetler, vs., kendilerinin Sünnîlik derecelerinin tartışma konusu edilmesine vesîle olmuş ve bu tartışmalar meselâ Osmanlı döneminde, bilhassa XVII. yüzyılda şiddetlenen Medrese/Tekke çatışması şeklinde tezahür etmiştir. Mamafih, İslâm'da tasavvuf hareketinin özellikle Gazalî ile birlikte Ehl-i Sünnet akîde ve amelleri ile hiç değilse genel hatlarıyla bağdaşmak imkânını elde ettiğini belirtelim.

J. Wach tarikatı, daha kapalı bir cemaat içerisinde ortak bir takva hayatı yaşamaya karar vermiş bulunan kimselerin kurduğu ve teşkilatlandığı bir cemaat olarak tanımlamakta ve bu cemaatin tekeli bir özelliğe sahip olduğunu, bu bakımdan da kişisel

¹⁴ A. Kurtkan, Din Sosyolojisi, İstanbul, 1985, s.238-247.

sadakat üzerinde ısrar ettiğini; bir manastır veya tarikat üyelerini birleştiren şeyin değişmez ikâmetgah, özel kıyafet, ortak yemek, özel ibadetler ve müşterek çalışma olduğunu ve cemaat mensupları arasında manevî kardeşlik düşüncesinin tabîî teşkilatın yerini aldığını belirtmektedir. fiüphesiz bunlar tarikat cemaatlerinde şu veya bu ölçüde gözlenen genel özellikleridir. Esasen, çeşitli dinlerdeki tarikat cemaatleri, aralarındaki bu benzerliklerin yanı sıra, dikkate değer farklılıklara ve karakteristik özelliklere sahiptirler. Bu cümleden olarak, meselâ islâmî bir terim olan "**tarikât**"ı Hristiyanlıktaki "**ordre**" dan ayırdetmek gerekmektedir. Lügatte "**tutulan**" veya "**gidilen yol**" anlamına gelen tarikat kelimesi, ıstılahta "**Allah'a erişmek için ruhun takip ettiği yolu**" ifade etmektedir. IX. ve X. yüzyıllarda, öteki dünyayı kazanmak için bu dünyadan yüz çevirme, ruhî güçleri terbiye, nefsi ve tabîî istekleri yenme, içi temizleme ve zâhidane bir yaşayış şeklinde tezahür eden tarikat, XI. yüzyıldan itibaren halk katında, bilinen İslâmî ahkâma ilaveten bir takım özel dinî mistik kurallar üzerine teessüs etmiş bir yaşayış şeklini ittihaz etmiş ve düzenli bir şekilde teşkilatlanmış cemaatleri ifade etmeye başlamıştır. Esasen, tarikat cemaatlerinde zamanla merasim ve ayinlerin önemi artmıştır. Bununla birlikte, tarikat kelimesinin, yine de doktrin yönü ağır basan ideal bir metot anlamını koruduğu anlaşılmaktadır. Tarikat cemaatleri, pratik psikolojiye vakıf ve herkesi kendi ihtiyaç ve kabiliyetlerine göre eğiten bir şeyhin etrafında toplanmış bulunan gruplardır. Zaviye, ribat, hankâh, tekke veya dergâh denilen bir yerde oturan şeyh, tarikat cemaatinde merkezî bir yer işgal eder. fieyhin çevresinde onunla yakın temasta bulunan bir halka mevcuttur. Bu halkanın dışında, şeyhi zaman zaman ziyaret eden, sair vakitlerde ise, kendi iş ve meslekleri ile uğraşan ve genellikle zaviyenin gelirinin büyük bir kısmını sağlayan müridlerin oluşturduğu daha geniş bir halka yer almakta ve tarikat cemaatleri bu halkavî ve karizmatik yapılarıyla, din kurucusunun etrafında teşekkül ve teessüs etmiş bulunan ilk dinî cemaatlere benzemektedirler.

Hemen bütün büyük dinlerde tasavvufî-mistik cereyanlar ve tarikatların uluları, bu hareketler ve cemaatler üzerinde olduğu kadar, genel olarak dinin gelişmesine de etkide bulunmuş olan güçlü şahsiyetlerin yetişmesine imkân vermişlerdir. Liderlerden bazıları mevcut tarikatların reformcuları olmuşlar, yeni ve genellikle daha sıkı kurallar ortaya koymuşlar, bazıları da yeni tarikat kolları ve cemaatleri tesis etmişlerdir. Böylece tarikatların bir çok alt gruplara ve cemaatlere ayrıldıkları görülmüştür. Esasen, özellikle İslâmiyette tarikatlar, "**silsile**" adı verilen ruhanî bir otorite zinciri ile kendilerini Hz. Peygambere dayandırıyorlarsa da, hemen her tarikatın bir kurucusunun olduğu bilinmektedir. Tarikatların çeşitli kollara ayrılarak bölünmeleri, sayılarının büyük bir yekûna

erişmesi sonucunu doğurmuştur. Halen en yaygın müslüman tarikatlardan biri Kadîrîlik'tir. XIV. yüzyılda Türkistan'da ortaya çıkmış olup, oradan Türkiye'ye, Hindistan'a ve diğer islâm ülkelerine yayılmış bulunan Nakşîbendîlik, Türkler arasında daha çok şehirlerin münevver çevrelerinde rağbet gören ve **Mevlâna Celaleddin Rumî** (vef. 1273) ye dayandırılan Mevlevîlik, XIV. yüzyılda ortaya çıkıp çeşitli İslâm ülkelerinin yanı sıra Türkiye'de de yayılmak imkânını elde etmiş bulunan Halvetîlik, Irak'ta ortaya çıkarak Mısır, güneydoğu Asya ve Türkiye'de yayılan Rîfâîlik başlıca tarikatlar arasında zikredilebilir.

Hemen bütün dinlerde, olağanüstü hikâyeler ve menkıbeler için oldukça uygun bir zemin oluşturan tarikatlerin, cemaat üyeleri üzerinde ve genel olarak müslüman toplumlarda bir çok ekonomik, siyasî, dinî, ahlakî, terbiyevî ve kültürel fonksiyonlar icra ettikleri anlaşılmaktadır. Esasen onların halk katlarında yayılmaları ve yerleşip kökleşmelerinde sırf dinî saiklerin yanı sıra sosyo-ekonomik, politik ve kültürel sebeplerin de önemli rol oynamadıklarına işaret etmek gerekir. Meselâ, XIII. yüzyılda, Anadolu'nun bağrında tarikatlerin bir ağ gibi örülmesinde en büyük rolü, onun korkunç bir Moğol istilasına uğrayarak alt-üst olması ve kasılıp kavrulması sonucu ortaya çıkan kargaşa ortamında, hamîsiz ve sahipsiz kalan bedbin halkın, kurtuluşu manevî planda tarikat ulularının yaptıkları avutucu telkinlere bağlanmakta bulmalarının oynadığı görülmektedir. Tarikatlar, yalnızca Anadolu'nun Tükleşmesi ve İslâmlaşmasında değil, aynı zamanda Balkanlara Türk hakimiyetinin girmesi ve orada Müslümanlığın yayılmasında da önemli roller oynamışlardır. Nitekim, bu gün bile zenci Afrika'da İslâmiyetin yayılmasında etkili olan temel kanallardan biri sufîlik ve tarikatlerdir ¹⁵.

Osmanlı döneminde tarikatlar, sadece orta ve alt tabakadan halk kitlelerini değil, fakat üst seviyeden kişiler, devlet adamları ve hattâ sultanları da kendilerine bağlamayı başarmışlardır. Mamafih, medrese skolâstiğinden kaçmak isteyenler için felsefî anlamda bir düşünce hürriyetini de beraberinde getiren tasavvuf, bu durumuyla ancak üst seviyeden sufî uluları arasında kalabilmiş; buna karşılık tarikatlar kanalıyla, ahlâkî bakımdan düşük, yarı cahil ve menfaatperest şeyhler ve alt tabakadan halk kitlelerine indikçe, dinî bakımdan safsata ve türlü entrikaları da beraberinde getirmek suretiyle toplumda olumsuz etkiler uyandırmaktan geri durmamıştır. Nitekim Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, 1925 yılında tüm tarikatlar ilga edilerek, onların

¹⁵ Günay, Ünver, Zenci Afrikada İslamiyetin Yayılışının Temel Etkenleri, İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Erzurum, s.4.

şeyhlik, dervişlik, seyyidlik, çelebîlik, babalık, halifelik ve müridlik gibi ünvanları ve türlü kıyafetlerle halk arasında faaliyette bulunmaları yasaklanmış, tekke ve zaviyeler kapatılmıştır¹⁶.

Niyazi Akyüz'e göre ana dini gruba yöneltilen itirazların sosyolojik sonuçlarından biri de, tarikatlar şeklinde örgütlenen grupların varlığıyla ortaya çıkar. Bu gruplar, dinlerde züht ve takva dindarlığı ve manevi kardeşlik gruplarının ileri bir aşamasını teşkil eder. Bütün evrensel dinlerde bu tür gruplara rastlanmaktadır. Bu gruplar, ana dini gruptaki bazı gelişmelere karşı, dini daha sıkı ve yoğun yaşama isteğinden kaynaklanan itirazlar sonucu ortaya çıkar.

Zahidane dindarlığın ileri bir aşaması olan tarikat grupları Hristiyan Batı ve Doğuda, İslam'da, görülmektedir. Budizm, Jainizm ve Mani dininde ilk cemaat şekilleri içerisinde manastıra benzer bir teşkilat mevcuttur(Wach, 1995, 234). Massignon, Müslümanlar içinde, aşırı ve ağır kurallara uymakla kendilerini yükümlü farz eden tarikat gruplarından bahsetmektedir. “Tarikat” terimi, başlangıçta yoğun bir dini hayat yaşama arzusunda olan ‘çömez’in tasavvuftaki metodik formasyonunu ifade etmektedir. Yani İslam'da tarikat hayatı, gece yarısına kadar yapılan birçok ibadet ve dini eylemlerle, oruç, dua, ilahiler ve özel dini tecrübelerle karakterize edilmektedir(Massignon, 1997, 1).

Ana gruba karşı ortaya çıkan, dini daha sıkı ve daha yoğun yaşama eğilimi ile karakterize olan gruplar “tarikat” ya da “keşişlik grupları” olarak isimlendirilir. Bu gruplar, manevi kardeşlik gruplarından daha kapalı, dini olarak ortak bir takva hayatına yönelenler tarafından oluşturulmuştur. Üyelerinin sadece kendilerine mensup olmasını istemekte ve sürekli kişisel sadakat üzerinde durmaktadır. Bu gruplarda üyeleri birleştiren şeyler, özel kıyafet, özel ibadetler, değişmez ikametgah, birlikte yenen yemek ve ortak faaliyetlerdir. Onlar, dünyevi işlerden, mal-mülk sahipliğinden ve kendi grupları dışındakilerden uzak durmakta kararlılık gösterir. Onlarda dini-manevi kardeşlik düşüncesi, doğal bağlılıkların yerini alır. Mahalli ve genel kurallara uyum derecesi, tarikattaki statüyü belirler. Özellikle cinsel mahrumiyetler, dualar, kendine has dindarlık amelleri ve diğer faaliyetler arasındaki ahenk üzerinde ısrar edilir(Wach, 1995, 232-233).

Sadece yoğun bir dini hayatı ifade eden tarikat gruplarında ana gruptan ayrılma düşüncesi yoktur. Bununla birlikte İslam'da tarikat üyelerinin yoğun dini hayat

¹⁶ Günay, Ünver, **Din Sosyolojisi**, İstanbul: İnsan Yay., 6.bs., 2003, s.305-309.

arzularının tezahürü olarak bir çok nafil ibadet, raks, sema, ruhsat ve taşıdıkları kıyafet vs., Sünnilik derecelerinin tartışılmasına yol açmıştır. Sonuçta bu tartışmalar, Osmanlı döneminde özellikle XVII. yüz yılda şiddetlenen Medrese-Tekke çatışmasına dönüşmüştür. İslam'daki tasavvuf hareketi, özellikle Gazzali ile birlikte, Ehli Sünnet akide ve amelleri ile genel hatlarıyla bağdaştırılmaktadır(Günay, 2001, 278). Wach, Hristiyan keşişlik gruplarından Fransiskanların, tarikattan mezhebe geçişin bir örneği olarak özel bir ilgiyi hak ettiğinden bahsetmektedir. İlk olarak Aziz François'nın kurduğu bu tarikat, Kilise ve onun hiyerarşisi içinde teşkilatlanmışken, bazı aşırı gruplar, itizale hatta “dalalet” e kadar gitmişlerdi(Wach, 1995, 235-236).

d.a. Tarikatlar ve Dünya Hayatı

Bazı dinlerde çok vurgulanan fakirlik, acılar ve çile gibi mahrumiyetler, özellikle tarikat şeklinde örgütlenmiş bu grupların formasyonunda önemli yer tutar. Örneğin Hindistan'da açlığı, susuzluğu, acıyı, yaşlılığı ve ölümü aşan kimselerin dini statüsü yükselir ve onlar “Atman” olur. Brahmanlar, nesil sevgisinden, mülk eğiliminden, dünyaya bağlılıktan kurtulup dilenciler gibi yaşamaktadır. Budizm ve Jainizm gibi zahit karakterli iki din, bu sebeple Hindistan'da doğmuştur. Taoizm'de de keşişlik organizasyonu mevcuttur. Bu konuda İslam, tam anlamıyla dünyaya yönelik bir dini temsil etmektedir. Hristiyanlık için de aynı durum geçerlidir. Dünyadan yüz çevirmek, Hz. Muhammed'in düşüncesine aykırı olduğu kadar, Hz. İsa'nın anlayışına da aykırıdır. Bununla birlikte her iki dinde de manastır ve tekke hayatı mistik akımlar üzerinde gelişmiştir. İslam'da sufilik, çok sayıda tarikat oluşumuna giden yolu açmıştır. Hristiyanlık'ta ise, IV. yüzyılda Mısır'da Pachome'da, katı kurallarla teçhiz edilmiş münzevilerle manastır hayatı başlamıştır. Bu anlamda manastırlar, orta çağda mistiğin belli başlı mekanlarıdır (Mensing, 1994, 200-201).

d.b. Tarikat Gruplarında Liderler

Birçok dinde tarikatlar, dinlerin gelişimini etkileyen olağanüstü şahsiyetlerle kurulmuş, gelişmiş ve yayılmıştır. Bununla birlikte liderlerinden bazıları mevcut tarikatların reformcularıdır. Yani onların çoğu, daha sıkı ve yeni kurallar koyarak yeni tarikatlar kurmuştur. Örneğin Roma Katolik Kilisesi'nde yeni keşiş gruplarının kuruluşu, onaylanmak üzere otoritelere tabi kılınmış ve bazı manastırlar tarafından da benimsenmiştir. Bunların kurucuları arasında papazlar olduğu kadar, ruhban sınıfının dışındakiler de yer almıştır(Wach, 1995, 233-234).

Dinler içinde, tarikat şeklinde örgütlenme sürecinin son derece dinamik olarak geliştiğini belirtmek gerekir. Bu anlamda onun iniş ve çıkış, çöküş ve yenilenme dönemlerinden söz etmek mümkündür. Tarikat grupları, özellikle Roma Katolik Kilisesi'nin büyümesinde önemli bir rol oynadı. Bu gruplardan her birinin gayesinin ve teşkilatının Roma Katolik Kilisesi içerisinde açık bir şekilde tanımlanmış olduğunu gözlemek manidardır (Wach, 1995, 234-235). IV. yüz yılda Mısır'da, Pachome'da merkezi bir şahsiyet ortaya çıkmış, uyulması gereken yaşayış kurallarını ve tarikatın ibadet usulleri ile ilgili esasları tespit etmiştir. Onların istekleri bununla sınırlı değildir. Bu gruplar, üyelerinden, hayat boyu mensubiyet ve yükümlülüklerini yerine getirmelerini talep etmektedir. Ayrıca tarikata giriş, üyelik yükümlülüklerinin kabul edildiğine dair yeminlerle ve şatafatlı merasimlerle icra edilmektedir(Freyer, 1964, 62-63).

d.c. Tarikatlarda Dini Görevler

Tarikatların kuruluşu ve gelişiminde mümtaz dini şahsiyetlerin büyük etkisi vardır. Büyük vaizler, din reformcuları hep bunlar arasından çıkmıştır. Bu anlamda tarikatlar, sıradan dindarlardan farklı bir dini yoğunluğu temsil etse de ana dini gruptan ayrılma eğiliminde değildir. Bununla birlikte ana dini cemaat içerisinde bazı tarikatlar, bazı özel dini, dini-sosyal görevlerle kendilerini sorumlu sayabilir. Örneğin kendilerini hastalara bakma, onlara özen ve şefkat göstermeye vakfeden tarikatlar mevcuttur. Buna karşılık bütün gayretini dinin yayılmasına hasreden tarikatlar da vardır. Diğer bazı tarikatlar da okullar kurup, dini metinlerin araştırılmasını en yüksek din hizmeti gibi görmektedir. Doğu'da olsun, Batı'da olsun, ilk yüksek okulların kurulması tarikatlarla birlikte gerçekleşmiştir. Klasik dönem Yunan filozoflarından, Aristo'nun düşüncelerinin manastırlarda iyi bilindiği, hatta Batı dünyasına Aristo felsefesinin İslam bilginleri tarafından tanıtıldığı bir gerçektir (Freyer, 1964, 63).

d.d. Tarikatların Temel Unsurları

Mensching bütün dinlerde görülen tarikat formasyonunun bazı temel niyet ve kavramlarda odaklaştığını belirtmektedir (Mensching, 1994, 201-203).

1. Tarikatlarda hakim olan ilk unsur, kutsal dünya ile kutsal olmayan dünyayı birbirinden köklü bir şekilde ayırmaktır. Bu nokta tarikatın doğal gruplarda bulunmamasının temelini oluşturmaktadır. Çünkü orada hayatın ve cemaatin kutsal dışı şekilleri, bizzat kutsaldır. Bu anlamda aile, millet gibi doğal cemaatten ayrılmak, dini

anlamda ölümden, ruhun ölümünden farksızdır. Tarikat grupları bu anlamda doğal bağılıklarla kesin bir çatışma halindedir. Orada kutsal ile kutsal dışı dünya arasındaki anlaşmazlık o kadar keskindir ki zahit, dünyadan kaçma ihtiyacını duyar ve tamamen dini değerler dünyası için yaşamayı tecrübe eder. Bu sebeple, dünyayı kötü olarak algılar. Örneğin Budizm’de dünya gerçek dışı bir âlem olarak kavranmış veya ruhun bir hapisanesi olarak algılanmıştır. Her iki halde de bu dünyadan ayrılmak ya da uzak durmak için şiddetli bir arzu duyulur. Bu ayrılık ancak zahidane dindarlık yoluyla gerçekleştirilmektedir.

2. Tarikat hayatı, müridi dünyaya bağlayan bağlardan kurtulma ile temsil edilen olumsuz hedefin yanında, bir güç elde etme gibi olumlu bir faaliyeti de ihtiva etmektedir. Özellikle Hindistan’da dünya nimetleri ve işlerinden uzak durarak esrarlı bir güç elde edilebileceğine inanılmaktadır. Elbette bu mucizevi güç içinde iman, merkezi bir konumdadır. Bu güçleri elde edebilmek için birçok ahlaki yasağa da uymak gerekir: Cinsel mahrumiyetler, hırsızlık, başka canlıları öldürmek ve başkalarını küçük görerek böbürlenmek vb. gibi. Budist tarikatlarda bu dört yasağa uymak çok önemlidir. Hristiyan manastırlarındaki fakirlik (zenginliğin kötü görülmesi), iffet (cinsel yasaklar) ve dini otoriteye ve Tanrı’ya karşı gelmekten sakınmak gibi eylemlerde, emirlerden çok eylemlerin yasaklık özelliği ön planda yer almaktadır. Bu anlamda tarikatların emirlerden çok yasaklarla karakterize olduğu söylenebilir.

3. Tarikatların tamamında ortak olan diğer bir unsur iradi faaliyettir. Bu faaliyetle mürit bir taraftan dünyadan uzaklaşırken, diğer taraftan dünyadan ayrılmayı seçmiş bir gruba mensup olmaktadır. İşte tarikatla mezhebin ortak noktası bu iradi faaliyettir. Bu faaliyet, tamamen kişisel bir seçime dayalı olarak gerçekleşmektedir. Fakat sonuçta her iki grupta da birey, kişisel kutsallığa yönelmektedir. Ancak bireyin kutsallığa yönelimi ve bu kutsallığı elde edişi, törenle ya da görevine bağlı olarak elde ettiği kutsallıkla değil, aksine onun kişisel çabasıyla gerçekleşmektedir. Yani mürit, kutsallığa ya da azizliğe kendi tercihiyle ve kendini adayarak ulaşmaktadır.

4. Tarikat hayatı bir murakabe hayatıdır. Budist tarikatlarında insanın kendinde yok olması uygulaması görülmektedir. Başka dinlerde de iç murakabe ve zamanla iç görüş gücüne ulaşma, bu grupların manevi yönünü oluşturmaktadır. İşte tarikatlarda müridin dini hayatı buna bağlıdır. Bu gruplarda müridin sabahtan akşama bütün hayatı kurallarla yönetilmektedir. Bu kurallar içinde müritten katı şekillerle mücehhez bir dindarlık beklenir. Böylece sağlam bir grup hayatı doğmaktadır. Bu hayatta

kutsal ve kutsal dışı kavramının muhalefeti sebebiyle, dini hayatın kutsal dışı şartlarda imkânsızlığı düşünülmüştür. Yani kutsal dışı hayat organizasyonları içinde “köklü şekilde bütün değerlerden ve bütün kutsal dışı şekillerden vazgeçmekle dini hayat, bizzat bağımsız bir temele sahip olarak, hayatın tüm fonksiyonlarını organize eden ve kucaklayan, onun tarafından tesis edilen tamamen yeni bir manastır dünyasına dayanmaktadır”. Öyle anlaşıyor ki tarikatların müritlerinden istediği hayat şekli, evrensel dinlerde (hayatın bütün alanlarını din üzerinde inşa eden) yegâne ‘totaliter’ grup hayatını ifade etmektedir.

d.e. Tarikat Gruplarının İçyapısı

Tarikatın temsil ettiği grupların içyapısında bir tutarsızlık mevcuttur. Bir yönüyle tarikat bireyin iradesi ve bilinci üzerine kurulmuştur. Birey kutsal dünyayı arzu etmekte ve tüm hayatını ona tahsis etmeye hazırdır. Diğer yönüyle bireysel dindarlık, geniş ölçüde bireyin ortadan kalkmasıyla sonuçlanmaktadır. Birçok Hristiyan tarikatı (örneğin Benedikten, Şövalye ve dilenci tarikatları) bireyin iradesinin grup varlığında erimesini istemişse de bu ideal, Cizvitlerde duygunun, iradenin ve bireysel faaliyetin yok olmasına kadar götürülmüştür. Burada, bir tarafta bireysel inzivalarla başlamış olan asosyal dini hayat; diğer tarafta (bazı tarikatlarda Papa’ya veya) tarikat şeyhine karşı derin bir itaat içinde, kişiliğin ve kendi iradesinin tamamen yok olmasıyla sonuçlanan iman dünyasına teslimiyet iç içe görülmektedir. Şu halde tarikatlarda “mistiğin dini boyutu gerçekleşirken, gayri müşahhas bir birlik içinde de ferdin yok olması gerçekleşiyor” (Mensching, 1994, 205).¹⁷

e. Mürşit

Arapça raşede kökünden ismi fail olan bu kelime irşat eden anlamına gelmektedir. Tasavvuf ıstılahında müritlere rehberlik yapan ve onları irşat eden kişi anlamında kullanılmıştır¹⁸.

Mürşid-i kâmilin vasıfları konusunda tasavvufî eserlerde birçok konu bulunmasına rağmen azami ve asgari kriterlerin ne olduğu konusunda ciddi bir muallaklık vardır. Kimileri İmam-ı Şarani’nin (ks) Kutsî Nurlar (El-Envar-ül Kudsiyye) adındaki eserinde olduğu gibi mürşidin vasıflarını en üst seviyeden anlatmış

¹⁷ Arslantürk, Zeki- Akyüz, Niyazi, **Din Sosyolojisi-II**, İstanbul: Çamlıca, 2015, s.310-314.

¹⁸ Reşat Öngören, “Şeyh”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.39, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010, s.50-52.

ve adeta mürşidi ulaşılamayacak bir rütbeye çıkarmış, kimileri de Ahmet Ziyaüddin Gümüşhanevî (ks) Hazretleri'nin Cami-ul Usul eserinde olduğu gibi mürşitliğe çok genel şartlar koşmuş ve bu konuyu müphem bırakmıştır. Gümüşhanevî bu şartları şöylece özetlemiştir¹⁹:

1. Manevî zevk sahibi olmak,
2. İslâmiyeti çok iyi bilmek,
3. Şefkat ve himmeti bol ve âli olmak,
4. Allah'tan gelen her şeye razı olmuş bir durumda olmak,
5. İsabetli görüş ve tesirli telkin sahibi bulunmak.

Yukarıda zikrettiğimiz yaklaşımlar mürşit telakkisi konusunda iki uç noktanın meydana çıkmasına neden olmuştur. Şaranî'nin düşüncelerini kriter alan Muhammed İhsan Oğuz ve benzeri kişiler mürşitliğin zümürü anka misali yok hükmünde olduğunu ileri sürmüşler ve mürşitsiz bir tasavvuf anlayışını gündeme getirmişlerdir²⁰. Mürşit kavramının müphemliğinden istifade eden diğer bir grup ise okuma yazmayı dahi bilmeyen, fışk içinde yüzen birçok müteşeyyihin mürşit şemsiyesi altında değerlendirilebileceğine kanaat getirmiştir²¹.

Çalışmamızı konu edindiğimiz Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) irşadın şartları, mürşidin vasıfları ve bu konuda uyulacak usulün sarıh olmaması nedeniyle birçok suistimallerin olduğuna dikkat çekmiş ve bir risale kaleme alarak mensup olduğu tarikat olan Nakşî-Hâlidî-İsmetî yolunun mürşitlerinde bulunması gereken asgari şartları günümüzün sosyal, kültürel ve siyasal şartlarını da göz önünde bulundurarak on dört maddede ana hatlarıyla özetlemiştir. Bu maddeler şunlardır:

1. Kur'an-ı Kerim'i tecvidine uygun ve rahat bir şekilde okuyabilmek,
2. İlmihâl bilgisine vakıf olmak,
3. Osmanlıca okuyup yazabilmek,
4. İlmen sürekli kendini geliştirmek,
5. Çok muntazam bir sülûk görerek sülûk mertebelerini tamamıyla kavramış olmak,

¹⁹ Ahmet Ziyaüddin Gümüşhanevî, **Veliler ve Tarikatlarda Usul**, İstanbul: Pamuk Yayınları, 1979, s.90.

²⁰ Muhammed İhsan Oğuz, **Arifler Silsilesi**, C.4, İstanbul: Oğuz Yayınları, 2004, s.343.

²¹ Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, "22.03.1984 Tarihli Sohbet", Teyp Kaydı Kaseti (tkk).

6. Bir müslümanın sahip olması gereken bütün güzel vasıfları kendinde toplamış olmak,
7. Tüm nefis makamlarını aşmış ve hiç olmazsa mutmainne devresini idrak etmiş olmak,
8. Mahlûkata şefkatli, cömert, dünya sevgisinden uzak ve halk katında rağbetli ve Hakk katında makbul insan olmak,
9. Manevî yoluna, üstatlarına son derece sadık olup, ihvanına sevgi ve yardımda örnek teşkil etmek,
10. Fazilet ve bilgide günbegün ilerlemek,
11. Toplayıcı ve yetiştirici vasıfta olmak, öğreticilik sırlarına ve zevkine varmış olmak,
12. Teslim edilen emaneti mukaddes bilip yolu bozmadan yürütecek ve böylece devredecek güvence erişmiş olmak,
13. Kâmil insan mertebesine ilerlemekte yol aldığına dair mürşidine tam kanaat gelmiş olması,
14. Evli olmak, aile hayatının düzgün, geçiminin iyi ve dini kurallara göre muntazam olması, dünyevî ihtiyaçlarını kimseye muhtaç olmadan karşılayabilir maddî imkânlarla sahip olması. Ne dervişlerinin ne de başkalarının maddî yardımını beklememek ve muhtaç durumda olmamak. Zekât, fitre, sadaka gibi fakir Müslümanların hakkı olan şeyleri kabul etmemek (hediye kabul edebilir).²²

f. Seyr-i Sülûk

Sözlükte “yola girmek, yolda yürümek; (bir şey) başka bir şeyin içine nüfuz etmek, katılmak, intikal etmek” anlamlarına gelen sülûk kelimesi tasavvufta “insanı Hakk’a ulaştıran tavır, amel, ibadet, fiil, hareket ve davranış tarzları” manasında kullanılmıştır²³.

Her tarikatın ve bu tarikatlarda irşat faaliyetinde bulunan her bir mürşidin kendine has bir seyr-i sülûk metodu olabilmektedir. Bu da İslami ilimler arasında

²² Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, **Hilafet Risalesi**, İstanbul, 1981: (YY), s.1.

²³ Süleyman Uludağ, “Sülûk”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010, s.127-128.

tasavvufun dinamizmini anlatmak açısından son derece önemli bir delil olarak düşünülebilir. İslâm tasavvuf tarikatlarının sayısının yüzlerce olmasının temelinde de yatan ana neden bu seyr-i sülûk metodunun farklılaşmış ve giderek kendini geliştirmeye yönelik bir çaba içerisine girmiş olmasıdır²⁴.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS)

I. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN BİYOGRAFİSİ

a) Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu

1 Temmuz 1910²⁵ yılında Kocaeli iline bağlı Gölcük/Hasaneyn Köyü'nde doğdu. Osmanlı-Rus Savaşı (Halk arasında 93 Harbi diye bilinen) sonrası Batum'dan (şu anda Gürcistan sınırları içinde bulunmaktadır ve Misak-ı Milli sınırlarının

²⁴ Şaban Çetin, **Onun Yolu**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2005, s.40.

²⁵ Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu'nun pasaportunda resmi doğum yılı 1914 olarak belirtilmiştir.

dâhilindedir) Artvin'e göç eden Müslüman-Gürcü kökenli olan Kalyoncuoğlu Ailesi'ne mensuptur²⁶.

Kalyoncuoğlu Ailesi Artvin'de, memleketleri Batum'daki köylerinin adını verdikleri 'Soshoba'da bir müddet ikamet ettikten sonra, padişah fermanıyla evvela Beykoz sırtlarında iskân edildiler²⁷. Bir müddet sonra da ailenin umumi kararı (İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu'nun bildirdiğine göre İstanbul ve civarındaki aşırı sosyal bozulma ailenin ileri gelenlerinin ilgisini çekmiş, özellikle ailenin gençlerini korumak amacıyla başkentin biraz da olsa dışına çıkılması hedeflenmiştir) sonucunda yapılan başvuruya Gölcük sırtlarındaki (hâlen de orada bulunan) Hasaneyn Köyü'ne nakledildiler. Annesi Ayşe Hanım ve babası Süleyman Ağa orada doğdular.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi üç çocuklu bir ailenin en küçük evladıdır. Diğer kardeşleri ablası Asiye Hanım ve abisi İbrahim Hakkı Efendi'dir. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi aile ortamında son derece iyi bir terbiye görmüş ve mütedeyyin bir çevrede hayatının ilk yıllarını geçirmiştir. Özellikle müderris olan amcasından ciddi anlamda etkilenmiştir²⁸. Ailesiyle bağlarını sürekli canlı tutan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi irşat faaliyeti gösterdiği 1965-1994 yılları arasında ailesinden çok ciddi destek gördü²⁹.

b) Eğitimi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ilkokulu köyünde okudu. Köylerinde ortaokul olmadığından, ortaokulu okumak için İzmit'e gitti. Ortaokulu bitirdikten sonra yapılan imtihanlara katılarak İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nu kazandı. Bu okulu iyi derece ile bitirdi (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu Şahadetnamesi) ve genç, idealist bir öğretmen olarak eğitim ailesine katıldı³⁰. Daha sonra gerek maarifte ve gerekse de askeriyede açılan meslek içi eğitim kurslarıyla resmi eğitim hayatına devam etti. En son Eyüp Sultan'da Temel İntibak Kursu devam ederken emekli oldu.

²⁶ Sema Kalyoncuoğlu, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu'nun Kısa Biyografisi" yazılı görüşme, İstanbul: 14.02.2016.

²⁷ İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, Kocaeli: 15.03.2016.

²⁸ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

²⁹ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

³⁰ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan yazılı görüşme.

c) Evliliği ve Çocukları

İlk görev yeri olan Edirne Keşan'ın İnece Köyü'nde, Edirne Gazimihal'den öğretmen Makbule Hanım'la tanıştı ve onunla evlendi³¹. Bu evlilikten Sevindik (1938-2015) ve Sema (1942-) adında iki evlatları oldu.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi çocuklarının hem dini hem de dünyevi olarak yetişebilmesi için yüksek gayret gösterdi. Çocuklarına Kur'an ve ilmi hâl öğretmek için özel muallim ve muallime tuttu³². Çocuklarının iyi bir yüksek eğitim alabilmesi için İstanbul'a taşındı. Kızı Sema Kalyoncuoğlu İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ni bitirirken, oğlu Sevindik İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni tamamlayamamıştır³³.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi aile ortamında son derece sevecen ve aynı zamanda vakur bir baba idi. Her fırsatta eşini ve evlatlarını İslâm'ın emir ve yasaklarına riayet etmeye davet eder, bu konuda bitmez tükenmez bir sabır gösterirdi³⁴. Eşi ve evlatları mensup olduğu manevî yola girmemiş olmalarına rağmen, onlara bu konuda hiçbir zaman baskı uygulamamış ve bu mesleğe sülûkun manevî bir nasip olduğunu her fırsatta dile getirmişti³⁵.

Çocuklarıyla iletişimi çok kuvvetli olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi onlardan uzak olduğu zamanlarda bile en azından mektup yoluyla onlarla irtibat kurmuş ve ilişkilerinin sıcaklığını kaybetmesine hiçbir zaman izin vermemiştir.

d) Meslekî Hayatı

İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nu tamamladıktan sonra, bir müddet ilk görev yeri olan Edirne Keşan'ın İnece Köyü'nde sınıf öğretmenliği yaptı. Vatanî görevini yapmak için gittiği Ağrı Doğubayazıt'ta yedek subaylık görevini tamamladıktan sonra orduda kaldı. Doğubayazıt, İstanbul, Bursa, Balıkesir, Gelibolu, Malatya, Erzincan'daki birliklerde görev yaptı. Zamanının değerli komutanları ile çalıştı. Dürüstlük, liyakat, emre itaat etme temel ilkeleri oldu. İstanbul Eyüp Sultan'da

³¹ Mecbure İnal Vela, **Yeryüzünün Mânâ Mimarları**, İstanbul: Uludağ Yayınları, 2007, s.294.

³² İ.H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

³³ Sema Kalyoncuoğlu, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 14.02.2016.

³⁴ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

³⁵ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

Temel İntibak Kursu'nda iken, 1960 İhtilali'ni takiben sunulan seçeneklerden, albay olarak emekliye ayrılmayı tercih etti ve İstanbul'a yerleşti³⁶.

e) Kişiliği

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Hazretleri'nin hayatını incelemeye, öncelikle fiziki yapısından başlamak istiyoruz. Fiziki yapısının en dikkat çeken yönü uzun sayılabilecek boyuyla (İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu'nun bildirdiğine göre Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin boyu yaklaşık 1,76 cm idi.) heybetli bir bünyeye sahip olmasıdır. Muhakkak ki şahsiyetinin gelişimine çok önemli etkilerde bulunmuş olan heybetli görüntüsü sebebiyle halk içerisinde yürürken adeta ulu bir çınar yürüyormuş görümü verdiği nakledilmektedir³⁷.

Yine Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ses tonu karşısında bulunana aynı anda hem bir öğretmenin hem bir komutanın hem bir münevverin hem de bir mürşidin hitap ettiği izlenimini vermekteydi³⁸.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ahlâki özelliklerine geçmeden şunu da belirtmek gerekir ki tasavvuf öncesi hayatında da kendisi bir öğretmen ve komutan olması hasebiyle samimiyet, içtenlik, diğerkâmlık ve cesaret davranışlarında öne çıkmıştı³⁹. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi tasavvufa girdikten sonra da yukarıda saydığımız güzel vasıfları daha da olgunlaştırarak ahlâkına yerleştirmiştir.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin gerek tasavvuf öncesi ve gerekse tasavvufî hayatı esnasında en bariz özelliği batıla karşı azimle mücadele etmesidir. Bu konuda ne gelecek tepkilerden ne de kınayıcıların kınamasından asla çekinmemiştir. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi mücadelesini yaparken hem İslâm'ın temel prensiplerine hem de kanunlara karşı gelmemeye, legal bir faaliyet göstermeye büyük önem göstermiştir⁴⁰.

³⁶ Vela, s.294.

³⁷ Şaban Çetin, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 15.06.2016.

³⁸ Recep Altıkulaç, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 16.06.2016.

³⁹ İ.H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

⁴⁰ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin tavizsizliği, davasına aşırı inancı ve davasını başarıya ulaştırma gayretinden kaynaklanmaktadır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi bu tavrını şu cümleleri ile beyan etmiştir:

“Çok halisane bir duyguyla söylerim ki, kırk seneden beri katiyen pervâ etmedim. Bana biraz sakınmayı tavsiye edenlere ‘Biz Allah (cc)’tan sakınırsınız. Allah (cc)’tan korkanlar insanlardan korkmaz’ cevabını verdik. Gerek mürit olduğumuz senelerde ve gerekse de mürşitlik yaptığımız şu yirmi bir yıldır hiç kimseden çekinmeden manevî vazifemizi yerine getirdik ve getirmeye de devam edeceğiz inşaallah.”⁴¹

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin bariz özelliklerinden birisi de sahip olduğu ileri görüşlülüktü. İleri görüşlülük zekâ ve ilhamın tabii bir neticesidir. İrşat faaliyetlerinde bulunan kişilerde bulunması gerekli olan bir özelliktir. Karşılaşılan herhangi bir durumda hükmetmek için gerekli ve zaruri bilgilerin elde bulunması hâlinde, genel kaide, kişinin kararını bilerek ve basiretli bir şekilde ele alması gerektiğidir, fakat çoğu zaman acil durumlar, kişiye sabır gösterme ve bilgi toplama fırsatını vermez⁴². Bu durumda cemiyetlerin geleceğini tayin edecek son sözü söyleme durumunda bulunan önderler, önem kazanır. Bu tür önderlerin sahip olması gereken ileri görüşlülük, tecrübe ve deneyle kazanılmaz. Çünkü içtimai olaylar ve hadiseler, benzer şekilde gerçekleşmeler de bire bir aynı şekilde gerçekleşmezler. Aynı sonucun sebepleri farklı olabilir, dolayısıyla üretilecek çözümlerin de farklı olması gerekebilir. İleri görüşlülük Allah (cc) korkusuna, tam anlamıyla sorumluluk hissetme duygusuna, zekâ gücüne ve şeffaflığa dayanan manevî bir melekedir. Bütün bu saydıklarımız ise Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'de en üst derecede bulunuyordu.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin baş halifesi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi, şeyhinin kendisine önceden haber verdiği birçok olayın aynen zuhur ettiğini ve her zuhurun ardından şeyhinin büyüklüğünü daha da iyi anladığını beyan etmiştir⁴³.

⁴¹ Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, “22.03.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁴² Muhammed Mustafa Yüksel, **Karizmatik Lider Örneği Olarak Hz. Ömer** (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2006, s.92.

⁴³ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

II. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN TASAVVUFÎ HAYATI

a) Manevî Hazırlık Aşaması

Vatani vazifesini ifa etmek için gittiği Ağrı Doğubayazıt'ta tanıştığı Ziya Hoca adındaki er, onun hayatının dönüm noktası olmuş ve onun da telkinleriyle Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi şuurlu bir müslüman olma yolunda adeta yeni bir başlangıç yapmıştır. Zâten, Kur'an yazısını ve temel İslâmî bilgileri Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan önce ilk ve orta mektepte ve aile çevresinde öğrendiği için, İslâmî ilimlere aşina olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, zaman zaman vazife yaptığı yerlerdeki âlimlerle olan görüşmeleriyle ve gerek sohbet gerek vaaz gerekse de tavsiye edilen muteber kitapları okumak suretiyle kendisini geliştirmeye başlamıştır⁴⁴.

b) Tasavvufla Tanışma Aşaması

Bursa'da görevli iken (1946), bu mübarek şehirde doğmuş, ömrünün büyük kısmını aynı yerde geçirmiş ve gene aynı şehirde ebediyete göçmüş olan asrımızın Nakşî-Hâlidî-İsmetî şeyhlerinden Muhammed Şemseddin Canpek'in, daha yaygın şöhretiyle Şemseddin-i Bursavî'nin talebesi olmuştur. Bu zât ile 1946'da vazife münasebetiyle Bursa'da bulunduğu bir dönemde, namaz kılmak için Ulu Cami'ye gittiği bir esnada, cami imamı Hafız Kürt Ali Efendi ile sohbet ederken tevafuken tanışmıştır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi bu tanışmayı yaklaşık kırk yıl sonra müridanına şöyle nakletmiştir:

Otuz yedi yaşında idim. Bursa civarında vazifeli iken hem namaz kılmak hem de caminin, aynı zamanda büyük bir âlim olan hocası Ali Efendi'yi ziyaret ederek biraz da sohbet etmek amacıyla Ulu Cami'ye gittim. O zamanlar Ulu Cami'nin avlusunda gönül ehlinin kümелendiği ve sohbet ederek hoşça vakit geçirdiği, taburelerle çevrili ufak masalar vardı. Biz de Hafız Ali Efendi ile beraber bu masalardan birine oturduk ve sohbe koyulduk.

Sohbetin ilerleyen esnalarında Ali Efendi'ye şu anda hatırlayamadığım mühim bir sual sordum. Hoca Efendi, yan masada kendi hâlinde oturup çayını yudumlayan altmış yaşlarında güzel yüzlü, temiz görünümlü bir zâtı

⁴⁴ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

işaret ederek, bu suali Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'ye sorsanız daha uygun olur dedi. Ben biraz şaşkınlık ve biraz da mahcubiyetle: "Efendim bu zât, bu sualin cevabını sizden daha mı iyi biliyor? Hâlbuki siz benim bildiğim Bursa'nın en âlim kişisisiniz." dedim. Hafız Ali Efendi cevaben: "Sualiniz hem ilme ve hem de irfana mütealliktir. Muhammed Şemseddin (ks) Efendi de hem âlim ve hem de şeyhtir. Bu yüzden sualinizin yanıtını benden daha iyi bilir kanaatindeyim." dedi. Biz de masaları birleştirerek sohbetimize kaldığımız yerden devam ettik. İşte üstadımla ilk tanışmam bu şekilde olmuştur.

Bundan sonra üstadımın üç yıl sohbetlerine bir muhib olarak devam ettim. 1950 yılında da kendisine mürit oldum ve bu müritliğimiz vefat ettiği 1965 yılına kadar büyük bir aşk ve cezbe ile devam etti. Biz onu, Allah (cc)'ın inayetiyle 1930 yılından bu yana kendini gizlemiş olmasına, hiçbir tekkede şeyhlik yapmamasına, hatta şeyhliğine Bursa halkının vakıf olmamasına rağmen bulduk ve mübarek eline sımsıkı yapıştık.⁴⁵

c) İlmen Yetiştirilmesi Aşaması

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ilme ve âlime büyük değer vermiş ve ömrünün son anına kadar ilim tahsiline aralıksız devam etmiştir. Bir sohbetinde bu hakikati şöylece ifade etmiştir:

"Ben elli yaşında ordudan ayrıldığım vakit biraz Arapça okumak istedim. Nihayet bir hoca buldum. O yirmi dokuz yaşında ben elli yaşında. Hocanın önünde beş sene diz çöktüm. Arapça epeyce ders okudum. Bir şey kalmadı aklımda, ama ne kaldı biliyor musunuz aklımda? Biraz olsun ilmi olan kimsenin ne büyük insan olduğunu öğrendim. İslâm dini ile bilgilenmiş olan kimselerin diğer bilgilerle bilgilenen gafillerden çok çok daha yüce insanlar olduğunu öğrendim. Cenab-ı Hakk bunu öğretti bana o beş senede.⁴⁶

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Doğubayazıt'ta Ziya Hoca ile başladığı ilim serüvenine 1946-1960 yılları arasında, şeyhinin sohbetleri ve tavsiye ettiği kitaplarla devam etmiştir. Daha sonra şeyhinin 1960 yılında (Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin albay olarak emekli edilmesinden sonra) bir mektupla yönlendirmesi sonucu, otuz yaşlarında, Fatih Çarşamba'da, aynı zamanda bir din görevlisi olan bir mollaya⁴⁷ talebe olmuştur. Bu molladan beş yıl süreyle sarf, nahiv,

⁴⁵ E.S. Kalyoncuoğlu, "11.12.1986 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁴⁶ E.S. Kalyoncuoğlu, "12.09.1983 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁴⁷ Yaptığımız mülakatta bu şahsın Mehmet Emin Saraç Hoca Efendi olduğunu bizzât Hoca Efendi'nin kendisinden öğrendik.

mantık, belagat, hadis usulü, tefsir usulü, fıkıh usulü ve bir miktar Farsça dersi almıştır.⁴⁸

1965 ve 1975 yılları arasında Kirazlı Mescit imam-hatibi Seyyid Cemalettin Arvasi Efendi'nin sohbetlerine devam etmiş, kendisinden Mesnevi, İhtiyar, Celaleyn ve Nesefi dinlemiştir ve bu zâtı sohbet şeyhi olarak nitelendirmiştir⁴⁹.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ayrıca Bekir Hâki Efendi, Ali Yekta Efendi ve Ahmet Mekki Efendi gibi zâtların vakit vakit ilmi derslerine katılmış, eski Diyanet İşleri Başkanı Ömer Nasuhi Bilmen Hoca Efendi, Hakikat Kitap Evi'nin kurucusu Hüseyin Hilmi Işık Beyefendi ve Nakşî meşayihinden Ali Haydar Efendi, Mahmut Sami Efendi, Nuri Efendi, Mehmet Zahid Kotku Efendi ile de zaman zaman görüşerek onların fikir ve görüşlerinden de istifade etmiştir⁵⁰.

d) İrfanen Yetişirken Çektiği Bazı Sıkıntılar ve İrşada Görevlendirilmesi Aşaması

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi gerek müritliğinde ve gerekse de irşat döneminde İslâmiyeti yaşama ve yaşatma konusunda çok çetin imtihanlar geçirmiş, fakat bu imtihanları hem kendi atlatırken hem de başkalarının atlatmasında rehberlik yaparken taviz vermeden tedrici bir yol takip etmiştir. Zaman zaman sohbetlerinde izlediği bu yöntemi ihvânına kendi hayat hikâyesinden örnekler vererek aktarmıştır.

Yeğeni İsmail Kalyoncuoğlu (ks) henüz görev başında bir asker iken Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin başına gelen bir sıkıntıyı şöyle anlatıyor:

Efendi Baba'mızın Bursa civarında görev yaptığı bir dönemde alay komutanı onun İslâmî konuları sıkça gündeme getirdiğini ve İslâm'ın yaşanması için çaba gösterdiğini duyunca onu göz hapsine tabi tutar. Bu göz hapsi esnasında komutanın aile çevresinde bir dini cemiyet tertip edilmesi lüzum eder. Komutan bu vazifeyi Efendi Baba'mıza vermek

Mehmet Emin Saraç, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 12.02.2017.

⁴⁸ E.S. Kalyoncuoğlu, "07.03.1984 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁴⁹ E.S. Kalyoncuoğlu, "18.03.1984 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁵⁰ Kemalettin Altıntaş, Sinan Paşa Cami emekli imam hatibi, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 15.01.2016.

isteyince Hazret: “Nasıl olur Efendim? Ben göz hapsindeyim.” der ve komutan kendisini göz hapsinden çıkarır.⁵¹

Yine bir sohbetinde çile ve mücadele ile dolu hayat hikâyesini ihvanına şöylece özetlemiştir:

Kardeşlerim! Kendi hayatımdan kısa kısa bahsedeceğim. Kimse hakkında konuşmaya hakkım yok kendimden bahsedeceğim zâten bu da bize verilen vazîfenin bir parçasıdır. Üstadım Muhammed Şemseddin Hazretleri kendini bildiği yaştan itibaren bütün hayatını bana anlatmıştır. Allah bana bu nimeti nasip etti elhamdülillah şeyhimin hayatını safha safha öğrendim. Adeta arkasından adım adım yürüyerek son nefesine kadar her hâlini bildim. Ben onun kadar kendimi güzel yansıtamasam da en azından şeyhimiz kimdir, onun yolu nasıl bir yoldur sorularına cevap verecek kadar size kendimi anlatacağım. İnşallah şu anda yetmiş sekiz yaşının tam ortasındayım. Herkes gibi benim de hayatımda inişler ve çıkışlar olmuştur. Sevdiğim ve hürmet ettiğim için kendisinden (Mahmut Efendi) örnek vereceğim.

Kardeşlerim! Ben, Mahmut Efendi gibi üç haneli bir köyden gelen, yedi yaşında hafızlığa başlamış, on beş yaşında Arabiyat okumuş bir kişi değilim. Ne mutlu ona, bu yoldan geldi âlim oldu. Ben bu gördüğünüz cemiyetin içinden dikenli yolları aşarak gelmiş, zorlukları aşarak buraya ulaşmış biriyim. Mahmut Efendi o yoldan ne kadar kolay gitti ise, ben de bu yoldan aksine büyük zorluklarla geldim. Mahmut Efendi ile birkaç kez karşılaştık. Her seferinde bana “Albayım artık sakal bıraksanız iyi olur.” diye tavsiyede bulundu. Son seferinde kendisine “Hoca biraz beni kendime bırak. Biliyorum otuz üç yaşına girmiş her erkek için sakal bırakmak müekked sünnettir. Hatta Hacı Haydar Efendi sakal için -vaciptir- fetvası vermiştir. Biliyorsun, benim hangi yolları aşarak buralara geldiğimi. Benim hanımım herhangi bir köyden gelmiş Ayşe bacı, Fatma bacı değildir. Yirmi yedi yıl cumhuriyet okullarında öğretmenlik yapmış bir kadındır. Başımda olan belaları biliyorsun.” dedim.

Kardeşlerim, sakal bırakmam bile o kadar kolay olmadı. Etrafımın bu konuda çok ciddi baskısını gördüm. Seksenlik bir pîr-i fânî olmasına rağmen kaynanam bile sakal bırakmamı tebrik edemedi. Eşim ve çocuklarım yüzlerini ekşittiler, hatta eski meslektaşım olan paşalardan biri Eminönü’de sakalımı tutarak: “Hey Eyüp Sabri! Sen böyle mi olacaktın?” diye serzenişte bulundu.

⁵¹ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

Bir gün Hacı Mehmed Zahid Kotku Efendi'nin Fatih İskenderpaşa'da, evimin yakınında bulunan camisinde namaz kılarken manevî bir işaret ile hacca çağrıldım. Bir müddet sonra kendime geldiğimde nefsim hitaben: "Hey Sabri! Şeyh oldun sakalın yok. Dede oldun sakalın yok. Şimdi hacca müjdeleniyorsun hâlâ sakalın yok." dedim ve sakal bırakmaya karar verdim. Hacca beraber gitmek için eşime teklifte bulundum. Henüz kendisi için uygun zaman olmadığını fakat istiyorsam, benim gidebileceğimi ve bana yardımcı olacağını söyledi. Tabi o günün şartları altında hacca gitmek benim gibi emekli bir kişi için çok da kolay değildi. Evdeki altınlarımızı ve birikmişlerimizi ortaya koyarak hac yolculuğuna hazırlık yaptık. Hacca gitmeden evvel üstadımı da ziyaret ettim. Sakal bıraktığımı görünce tebessüm etti ve bizden sonra iki parmak daha bırakırsınız diye tembihte bulundu. İşte böyle zorluklarla elli dört yaşında ancak sakalımı bırakabildim.⁵²

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi manevî kemâle ererken aynı zamanda diğer tarikatlardan gelen sıkıntılara da katlanmak durumunda kalmıştır. Yeğeni İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu bu durumu şöyle bir örnekle anlatıyor:

Efendi Baba'mız gerek yetiştiği ve gerekse de irşat faaliyetlerinde bulunduğu ortam itibariyle sarık, şalvar, cüppe gibi kıyafetleri giyme imkânı bulamıyordu. Bu durum Mahmut Efendi'nin ihvânından bazısının acayibine gidiyor ve Efendi Baba'mızı üstü kapalı eleştiriyorlardı. Bu durum Efendi Baba'ya intikal edince son derece müteessir oldu. Bir müddet sonra kendisi ile birlikte Eyüp Sultan Hazretlerini ziyarete gitmiştik. Ziyaret çıkışında Mahmut Efendi ve müritleri ile karşılaştık. Selam ve musafahadan sonra Efendi Babam Mahmut Efendi'ye "Mahmut Hoca evladım, benim hangi sıkıntılardan geçerek bu duruma geldiğimi ve nasıl bir ortamda irşat yaptığımı iyi biliyorsun. İhvanından bazıları bizim şekli eksikliğimizi söz konusu edip ihvânımın gönüllerini burkuyormuş. Sen de pek tabi biliyorsun ki, bizim irşat faaliyetinde bulunduğumuz semtte bırakın sakal, sarık, cüppe ve şalvarla gezmeyi, kısacık sakal bırakmak bile büyük tepkiye sebep oluyor." dedi. Mahmut Efendi de durumu bildiğini ve bu konuda ihvânını ikaz edeceğini beyan etti.⁵³

e) Hilafete Nasbedilmesi Aşaması

⁵² E. S. Kalyoncuoğlu, "12.11.1988 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁵³ İ.H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi vazifeye nasbediliş sürecini ihvânına şöylece aktarmıştır:

Değerli kardeşlerim,

Size defaten ifade etmiştim. Bize mânâ yolunun devam ettiricisi olduğumuza dair işaretler geldiği zaman: “Ya Rabbi pek aciz ve nakısım bu ulvi emaneti taşımaya hiç hazırlıklı değilim ama mukadderata karşı gelecek kudretim yok. Şayet böyle bir hâl vaki olursa senden dileklerim var. Büyüklerimin sünneti üzere lütfunla kabul edilirse, bize bu yükü taşımak şevkini ihsan eyle ve eğer bir gün gelir de Tarikat-ı Nakşibendiye-i Halidiyye gibi mübarek bir mesleğin devamına vazifeli bir halife makamına, irşat makamına gelirse bizim bu yolumuzu kıyamete kadar devam ettirecek bizden sonra veliler ihsan et. Aciziz, zayıfız, zamandır, meydandadır, ne kadar yetiştirdiğimiz belli değildir. Ve fakat bizden sonra çok daha ehillerini ihsan ederek onların behin (seçkin) emanetlerine üstadımdan gelecek olan nesillere beni bir köprü kıl. Benim vücudumu çiğneyerek geçsinler ve bu mübarek bayrağı ta mahşere dek livâül-hamdın huzuru saadetine götürmek saadetine erişsinler de bizlere şefaati olsunlar.” demiştim ve bu asra girmiştik. Tabi mukadder vaki oldu. Emanet bize tevdi edildi. Şimdi ona ait olan elimdeki mübarek belgeyi okuyorum.

6 Haziran 1964

Oğlum Sabri, selam ve kelimadan sonra, gelelim hilafetnâmenin yazılmasına, şimdi izin verildi. Ahmet Fahruki Serhandi, İmam-ı Rabbani memur kılınmış, fakat içinde yazılan şartları yapmak lazım imiş. Ve oraya da teveccühün emrolundu. Bunun mânâlarını sana ancak Ali Yekta Efendi öğretebilir. Benden çok selam ve ricada bulun da, varsa hatalarını düzeltsin de, sana izah etsin. Şimdi iyi dinle, muhterem pederim ve şeyhim (Osman Necmullah Efendi) halifelerinden birine: “Evladım, tekke müsait olmadığı için seni halvete alamıyorum. Gündüzleri malum işlerini yap ve kırk gün boyunca bir hatmi haccan yapmak suretiyle kırk gün devam et.” dedi ve kırk günün sonunda hilafetnâmesini verdi. Ben de sana aynısını emir ve tavsiye ediyorum. Allah yardımcın ve Muîyn'in olsun.

Sabri Bey, bu mektup öbürlerine benzemez. Gayet mühim olduğunu takdir edersiniz. Mektubun ulaştığına dair bilgiyi cevaben hemen ulaştırmanızı bekliyorum. Ev halkının cümlesine çok selam eder cümlesini dualarıma katarım.⁵⁴

⁵⁴ Kalyoncuoğlu, Hilafet Risalesi, s.1.

Kardeşlerim bu mektubu alır almaz iki gün içerisinde kırk hatme başladım ve tamamladım ve bir çizelge üzerine kaydettim. Bu listeyi efendime gönderdim. O günden bu yana on yedi sene gibi bir zaman geçti. Elimizden geldiği kadar gayret ettik çalışmaya.

f) Tarikat Silsilesi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin gerek kendi beyanlarından ve gerekse de yaptığımız incelemelerden Nakşibendî Tarikatı'nın Hâlidî-İsmetî Kolu'nun Bursa Şubesi'ne müntesip olduğunu ve bu tarikatın tescilli şeyhlerinden Şeyh Muhammed Şemseddin Canpek (ks)'ten tarikat irşadına dair icazet aldığı anlaşılmaktadır. Silsile bizzât kendi kaleme aldığı ve halifelerine birer nüsha verdiği Silsilenâme'sine göre şöyledir:

Tablo 2: Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Tarikat Silsilesi

1.	Hız. Muhammed Mustafa (sav) Efendimiz
2.	Hız. Ebubekir (ra)
3.	Selman-ı Farisî (ra)
4.	Kasım bin Muhammed bin Ebubekr (ra)
5.	Cafer-i Sadık (ra)
6.	Bayezid-i Bestamî (ks)
7.	Ebülhasen-i Harkanî (ks)
8.	Ebu Ali Famedî (ks)
9.	Yusuf-u Hemedanî (ks)
10.	Abdülhalik-ı Gücdüvanî (ks)
11.	Arif-i Rivegeri (ks)

12.	Mahmud-u İncirfagnevî (ks)
13.	Ali Ramiteni (ks)
14.	Muhammed Baba Semmasî (ks)
15.	Seyyid Emir Külal (ks)
16.	Şah-ı Nakşibend Muhammed Behaeddin (ks)
17.	Alaeddin-i Attar (ks)
18.	Yakub-u Çerhi El-Hisarî (ks)
19.	Ubeydullah-ı Ahrar (ks)
20.	Muhammed Zahid (ks)
21.	Derviş Muhammed (ks)
22.	Hacegi Semerkandî (ks)
23.	Muhammed Bakibillah (ks)
24.	İmam-ı Rabbanî (ks)
25.	Muhammed Masum-ı Farukî (ks)
26.	Eş-Şeyh Seyfeddin (ks)
27.	Nur Muhammed Bedavünî (ks)
28.	Habibullah-ı Can-ı Canan El-Mazhar (ks)
29.	Abdullah-ı Dehlevî (ks)
30.	Mevlâna Halid-i Bağdadî (ks)
31.	Abdullah-ı Mekkî (ks)

32.	Mustafa İsmet Yanyavî (ks)
33.	Osman Necmullah Haskövî (ks)
34.	Muhammed Şemseddin Bursevî (ks)
35.	Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks)

Kaynak: Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, **Silsilenâme**, İstanbul: (YY), 1985.

g) İcâzetnâme Tercümesi⁵⁵

Yüceliği şânı için râzı olacağı hamd, Allah'a mahsustur. Salât ve selâm vahyi ve hitabı için seçmiş olduklarının en yücesi, hazinelerinin anahtarı, rahmetinin halifesi, sırlarının ve nurlarının hazinelerinin kapısı Efendimiz Muhammed (sav) ve âline olsun. Besmele, hamdele ve salveleden sonra; ben fakir, âciz, seyyid Muhammed Şemseddin bin Osman Necmullah el-Haskövi el-Maturudî el-Haneî en-Nakşibendî el-Müceddidî el-Hâlidî, Bursa şehrinde mücâvirim. Allah yolunda, Allah'a muhabbette kardeşim, Allah'tan gayrısından yüz çevirmiş, saltanatı yüce ve kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yönelmiş, hizmetim ve sohbetimle meşgul olmuş, ihvânın hizmetine sürekli devam etmiş, nefsinin sâlikânın rızasında harcamıştır. İhlâsı tam ve boyun bükmeyle, Rahman, alıyyül âlâ ve melik olan Allah'a vasil olmakla meşgul olmuş, mükerrerem, sevgili kardeşimiz Kalyoncuoğlu diye tanınan Süleyman Oğlu Sabri. Allah onu sevdiği ve razı olduğu şeylerde muvaffak kılsın. Şeriat-ı Muhammediyye'ye Tarikat-ı Seniyye-i Ahmediyye'ye, emir ve fiillerinde Allah'ın Rasülü (sav)'e yükseltsin. Her ne kadar senden talep etseler de siyaset işlerine girme. Salah, Ümmet-i Muhammed'i ıslah, Nusret, zafer için Mustafevî kudsi sünnetle davet et. Allah her türlü bid'atten, razı olunmayacak işlerden, şeytanî hiddetin şiddetinden, mümin ve müminâtın üstün gelmekten, zikir telkkini, mânâların ve sırların menbai, acib şeylerin mazharına mensub olan müceddidi kudsi ve celil Nakşibendi tarikatında mâlum olan teveccüh ile korusun. Pîrimiz Hz. Bahaüddin (Allah ondan razı olsun ve sırrını takdis etsin) ve müceddid-i tarikat-ı Ahmediyye eş-Şeyh Ahmed Fâruk Serhendî İmam-ı Rabbanî müceddid-i elf-i sâni (Allah onlardan razı olsun ve sırlarını takdis etsin). Elini elim, kabulünü kabulüm kıldım. Tarikate devam eden her kim varsa mutmain olsun. Çünkü o kişi, akıl sahiplerinin

⁵⁵ Aliosman Dağlı, **Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Hayatı, Fikirleri, Eserleri**, İstanbul: Lermizade Medya Sanat İletişim, 2017, s.164-165.

aklının ihâta edemeyeceği ve âlimlerin ilminin yetmeyeceği nice şeylere ulaşır ki o da kitap ve sünnete tutunmak, ehl-i sünnetin edası gereğince akideyi tashihini emretmeli, gönül selâmetiyle, cömertlik ve ihsanla, güler yüzle malı sarf ederek, ihvânların tökezlemelerini bağışlayarak, husumetleri, tamahı ve iddiayı terk ederek.

Ey Allah yolunda kardeşim! Size takvâyı tavsiye ederim. Allah'ın salâtı, nebiyyi ümmî, makam-ı mahmut sahibi, âlemlerin Rabbi'nin habibi Muhammed (sav)'e, O'nun âline, ashâbına ve vârislerine, mahlûkatı adedince, kendisinin râzı olacağı şekilde, arşı ölçüsünde, kelimelerinin mürekkebinde olsun.

Hamd alemlerin rabbi Allah'adır.

Cuma günü Muharrem Ayı 1384

Âciz, günahkâr, fakîr Şemseddin

h) Tarikatı İhya Aşaması

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi üstadının vefatından sonra devraldığı vazifeyi en kutsal bir emanet olarak korumuş ve ihyâ etmeye çalışmıştır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi otuz yedi yaşında, 1946 yılında, Nakşî Tarikatı'nın Hâlidî-İsmetî koluna muhip olduğunda, bu tarikatın Bursa Şubesi fiilen kapanmış durumda idi. Tarikatın son şeyhi Muhammed Şemseddin Canpek, tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra Koca Naib Paşa Cami'nde imam-hatip olarak görev almış ve mürit yetiştirmeye ara vermişti.

1930-1946 yılları arasında sade bir din görevlisi olarak vazife yapan Şeyh Muhammed Şemseddin Canpek, Şeyh Eyüp Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin kendisine önce muhip, daha sonra da mürit olmasıyla birlikte irşada yeniden başlamış ve yine bu zâtın teşvik ve çabalarıyla Nakşî Tarikatı'nın Hâlidî-İsmetî kolunun Bursa Şubesi adeta yeniden can kazanmıştır.

Yüksek azim sahibi olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, şeyhi Muhammed Şemseddin Canpek Efendi gibi ilmen ve irfanen kendisini mükemmel bir şekilde yetiştirmiş bir zâtın (Muhammed Şemseddin (ks) Efendi manen aynı zamanda babası olan Osman Necmullah Haskövi'den, ilmen de Ahıskalı Ali Haydar Efendi'den icazet almıştır.⁵⁶) yalnız başına kalmasını taaccüple karşılamış ve şeyhi kendisinin bu hissiyatını anlayarak: “Evladım! Bursalıya bizi tanımadığı ve ilgi göstermediği için

⁵⁶ E.S. Kalyoncuoğlu, “23.04.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

kızma, çünkü biz on beş yıldan fazladır kendimizi Bursa halkından gizledik, kendi köşemize çekildik. Şayet kalabalık istiyorsan Bursa’da cümbüş yerleri çoktur. O kalabalık halkaların birine gir de istediğine nail ol.” demiştir.⁵⁷

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi şeyhinin bu nasihatinden sonra Bursalıya olan gönül kırıklığına son vermiş ve şeyhinin hizmetine daha bir azimle sarılmıştır. Şeyh Eyüp Sabri Efendi’nin yüksek çaba ve karizmasıyla Bursa’nın ileri gelen birçok âlim, esnaf ve aydını kısa bir zamanda Şeyh Muhammed Şemseddin Canpek’in ders halkasına katılmış ve bunların içinden bir kısmı aynı zamanda şeyhe mürit olmuştur.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi şeyhini, aynı zamanda sohbetlerini şiir şeklinde kitap hâline getirme konusunda teşvik etmiş ve ona: “*Sizin şiir kabiliyetiniz yücedir, ne olur bu çok mühim hâlleri nazmediniz.*” ricasında bulunmuştur. Şeyhinin Divan Edebiyatı tarzında nazım kabiliyetinin mahsulü olan bu eserlerini sohbetlerinde kaynak olarak kullanmış, itina ile korumuş ve yıllar sonra (1990’da) Doç. Dr. Orhan Bilgin’e günümüz yazısına çevirterek çoğalttırmıştır⁵⁸.

Bastırdığı bu kıymetli kitabı Türkiye’nin en ileri gelen ilim ve irfan adamları ile iş adamlarına itina ile ulaştırarak, kitabın istifadesinin geniş kesimlere ulaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Hatta bunlardan Tezekkür-ül Mevt ve Rabıta Risalelerini de bizzât kendi şerh etmiştir⁵⁹.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, şeyhinin kendine tevdi ettiği hilafet görevinden sonra da tarikatının yayılması konusunda hayli çalışmış, gerek yakın akrabaları, dostları arasında ve gerekse de subay olarak vazife yaptığı yıllarda genişlettiği çevresinde müritlerini hızla arttırmıştır⁶⁰.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Bursa ve Kocaeli civarında yapmış olduğu genişleme faaliyetlerinden sonra kızı Sema Kalyoncuoğlu’nun Eczacılık Fakültesi’ni kazanması ile birlikte önce İstanbul Fatih’e daha sonra da Teşvikiye’ye taşınmıştır.

⁵⁷ E.S. Kalyoncuoğlu, “11.03.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁵⁸ Muhammed Şemseddin Canpek, **Külliyat-ı Şemsiyye**, İstanbul: (YY), 1990.

⁵⁹ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

⁶⁰ İ.H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

İstanbul’da birkaç yıl tarikat faaliyetlerini başka grupların içinde devam ettiren Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi 1966 yılından itibaren Teşvikiye civarında da özellikle küçük esnaf ve düşük gelirli kesim arasında faaliyet göstermeye başlamıştır⁶¹. Sayıca az ve sindirilmiş olan dindar kesim onun vakur kişiliği etrafında toplanmıştır. Bu zâtın başkanlığında çocuklarını yetiştirmek için Kur’an kursu açmış ve Teşvikiye Cami’nde bir dernek kurarak mabetlerini yeniden ihyâ etmişlerdir.

Teşvikiye Cami’nin emekli din görevlisi ve Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi’nin baş halifesi olan Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi bu süreci şöyle anlatıyor:

“1967 yılının mart ayıydı. Henüz Teşvikiye Cami’nde göreve yeni başlamıştım. Diğer din görevlisi arkadaşlarımla beraber caminin görevliler odasında otururken içeriye uzunca boylu bir adam girdi ve bize bakarak “Yahu, bu caminin pisliği ne böyle! Zâten bu camiye hiç bakmıyorlar.” dedi. Adam çıkıp gidince hoca efendilere “Bu kim?” diye sordum. “Yahu, hocam bu adam buradaki CHP’li cami derneğinden. Buradan gönderilen eski imam Hüseyin Küçük’ün adamlarından.” dediler. Ben de “Ne olacak, bir dernek de biz kuralım.” dedim ve bu konuda arkadaşları ikna ettim.

Benim Şemseddin adında gazeteci bir arkadaşım vardı. Ben ayrıldıktan sonra bu arkadaş Kılıç Ali Paşa Cami’nde müezzin olmuştu. Onunla bu konuyu müzakere ettik. Şemseddin bana: “Sen hiç kafanı yorma, ben güzel bir dernek tüzüğü hazırlar, onu da kabul ettiririm.” dedi. Elhamdülillah, kısa zamanda Teşvikiye Cami Koruma Derneği’ni kurduk. Fakat bu derneğe bir başkan lazımdı. Cemil Hoca: “Yahu ne dersiniz bilmem, burada çok vakur emekli bir albay var. Bu işi yapar zannındayım.” dedi.

Efendi Hazretleri (ks) meğer bir müddet Hırka-i Şerif’te oturduktan sonra Teşvikiye’den bir ev kiralamış, buraya taşınmış. Bir de ihvânıyla Kur’ân kursu açmışlar hizmet ediyorlar. Hazrete bu görevi teklif edince, hemen kabul etti ve hizmete koyuldu. Caminin ne kadar eksiği varsa birer birer tamamlattı. Teberru için herkesten önce hizmete koyulurdu. Adeta Hz. Ömer (ra) gibi bir zâttı. Zaman zaman konuşma yapar caminin durumu ve derneğin çalışmaları hakkında bilgi verirdi. Muhalif dernekte yer alanlar onun bu vakur duruşu ve sebatkâr tutumu

⁶¹ K. Altıntaş ile yapılan görüşme.

*karşısında fazla direnemediler. Artık Teşvikiye Cami'ndeki bütün hizmetler yoluna koyulmuş ve işler rayına oturmuştu.*⁶²”

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Osmanlı Devleti Dönemi'nde de Cumhuriyet Dönemi'nde de genelde gayrimüslimlerin ikamet ettiği, mütedeyyinlerin azınlıkta kaldığı, bırakın tasavvufî faaliyetlerde bulunmayı tesettürün bile ayıp sayıldığı, namaza gidenlerin mürteci olarak nitelendirildiği, sakallı olanların ise adeta anarşist muamelesi gördüğü bu semtte (Teşvikiye ve civarı) hiç korkuya kapılmadan, aşağılayıcı ve kindar bakışlara hiç yüz vermeden sabır ve azimetle irşat faaliyetlerinde bulunmuş ve 1966 yılında Hacı Hasan Bozoklu'nun kendisine intisab etmesiyle tarikat halkasını oluşturmaya başlamıştır. Hacı Hasan Bozoklu bu süreci şöyle anlatmaktadır:

Ben Teşvikiye Cami yakınlarında bir pastane işletiyordum. Dükkanım mütedeyyin kesimin uğrak yerlerinden biriydi. Müdavimlerden biri de emekli Albay Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi idi. Bu mübarek insan bir seneye yakın bir müddet dükkanıma gelip benimle dini meseleleri uzun uzadıya konuştu. Benim manen ve ilmen hazır olduğumu anlayınca bir gün bana: “Hasan evladım, biliyor musun, ben icazetli bir şeyhim.” dedi. Tabi ben o güne kadar şeyh ve tarikat kelimelerini bir elimin parmakları sayısı kadar bile ancak işitmiştim. Anlamalarını ise hiç vakıf değildim. Nasıl olayım ki? Gurbete gelmişim, çalışmaya başlamışım, kendimi biraz toparlamışım, bu sefer de başımı işten kaldıramamışım. Bir de Teşvikiye'de Allah demenin bile ayıp görüldüğü o mahallede kısık ezan sesleri altında, titrek sesli hocaların sohbetlerinden nasıl öğrenecektim ki? Zâten bu mahallede namaz kılmak, dükkanını açarken besmele çekmek bile büyük bir işti. Kendisine cevaben: “Efendim sizin şeyh olduğunuzdan haberim yoktu.” dedim. Gülümseyerek bana: “Öyleyse olsun.” dedi.

Bir müddet sonra sohbetimizin konusu artık tasavvuf ve tarikatlar olmuştu. Tasavvuf, tarikat, mürşit, zikir, rabıta, tevessül gibi kavramlarla nefis terbiyesinin ve mürşit edinmenin lüzumu gibi konuları bana iyice belletti. Ve nihayet bir gün “Hasancan evladım! Artık ders almanın vakti geldi.” diyerek bana zikir telkininde bulundu. Benden sonra da Ali, Sadık ve Dursun gibi kardeşlerimiz de birer birer ders almaya başladılar. Efendi Baba her birimizin evinde bizi yetiştirmek için sırayla sohbet düzenliyor, bizleri ardına kattığı gibi büyük âlimlerin sohbet halkalarına götürüyordu. Bizlerle adeta bir annenin yavrularıyla ilgilendiği gibi ilgileniyor, hiçbirimizi asla kırmıyor ve davetlerimizi reddetmiyordu.

⁶² Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

*Onun elinde bastonu Teşvikiye sokaklarında yürümesi bile bizlere ayrı bir güç katıyor ve bu semtte bulunan müteşeyyin insanlara Efendi Baba'nın hâl ve tavırları kimlik kazandırıyor. Çünkü çoğumuz ilkokul ya da ortaokul mezunu kişilerdik ve en iyi durumda olanlarımız bile ancak küçük esnaftı. Tabi daha sonraları iş adamlarından ve mürekkep yalamış kişilerden de ihvânımıza dahil olanlar oldu. Efendi Hazretleri ise hem öğretmen hem emekli bir albay ve hem de bir mürşid-i kâmil olarak bizlerden biriydi. O bizlere güç katıyor ve yeni ufuklar açıyordu. Allah ondan razı olsun. Biz de çocuklarımız da onun sayesinde kendimizi koruyabildik.*⁶³

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi yakın çevresine ve özellikle de müridanına faydalı olmak için pek çok çaba sarf etmiş, kırkı İstanbul'da olmak üzere Marmara Bölgesi dahilinde yaklaşık iki yüz mürit yetiştirerek bu müritlerin isim ve zikir bilgilerini bir deftere kaydetmiştir⁶⁴. Dervişlerinin en ileri gelenleri Hasan Bozoklu, Dursun Güney, Mustafa Gültekin, Hüsnü Sertel, İsmet Şen, Kâmil Hacıoğlu, Mahmut Yiğit Temelli, Ersevil Yılmaz, Yılmaz Acısu, Tarık Basmacı, Abdülbaki Harputlu, Ali Sağlam, İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu, Yusuf Kalyoncuoğlu, Nedim Ekren'dir⁶⁵.

Müritlerinden şartlarını haiz olan (Hilafet Risalesi'nde bu on dört şartı beyan etmiştir) dördünü halife tayin etmiştir⁶⁶. Halifeleri Şaban Çetin, Durmuş Kaya Sağlam, Fahrettin Salman ve Rabbani Demirhan'dır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'ye göre hilafetin şartları şunlardır:

1. Kur'an-ı Kerim'i tecvidine uygun ve rahat bir şekilde okuyabilmek
2. İlmihâl bilgisine vakıf olmak
3. Osmanlıca okuyup yazabilmek
4. İlmen sürekli kendini geliştirmek
5. Çok muntazam bir sülûk görerek sülûk mertebelerini tamamıyla kavramış olmak
6. Bir müslümanın sahip olması gereken bütün güzel vasıfları kendinde toplamış olmak

⁶³ Hasan Bozoklu, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 05.01.2016.

⁶⁴ K. Altıntaş ile yapılan görüşme.

⁶⁵ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

⁶⁶ Vela, s.301.

7. Tüm nefis makamlarını aşmış ve hiç olmazsa mutmainne devresini idrak etmiş olmak

8. Mahlûkata şefkatli, cömert dünya sevgisinden uzak ve halk katında rağbetli ve Hakk katında makbul insan olmak

9. Manevî yoluna, stazlarına son derece sadık olup ihvânına sevgi ve yardımda örnek teşkil etmek

10. Fazilet ve bilgide gnbeğn ilerlemek

11. Toplayıcı ve yetiştirici vasıfta olmak, ğreticilik sırlarına ve zevkine varmış olmak

12. Teslim edilen emaneti mukaddes bilip, yolu bozmadan yürütecek ve böylece devredecek güvence erişmiş olmak

13. Kâmil insan mertebesine ilerlemekte yol aldığına dair mürşidine tam kanaat gelmiş olması

14. Evli olmak, aile hayatının düzgün, geçiminin iyi ve dini kurallara göre muntazam olması, dünyevî ihtiyaçlarını kimseye muhtaç olmadan karşılayabilir maddî imkanlara sahip olması. Ne dervişlerinin ne de başkalarının maddî yardımını beklememek ve muhtaç durumda olmamak. Zekât, fıtra, sadaka gibi fakir müslümanların hakkı olan şeyleri kabul etmemek (hediye kabul edebilir).⁶⁷

şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi 31.10.1981 tarihinde Kocaeli İzmıt'te, Rabbani Efendi'nin evinde yaptığı sohbette şaban etin (ks) Efendi'ye 'Lütfullah', Rabbani Demirhan'a 'Sadık-ut Tarikat' ve Durmuş Kaya Sağlam Efendi'ye 'Hadim-ř şeriat' lkaplarını vermiş ve yapılan merasimle sarık sarılıp cüppe giydirilerek  birden hilafete nasbedilmiştir. Fahrettin Salman Efendi ise kendisine 'Hüdayi' lakabı uygun görülerek daha sonra halife tayin edilmiştir. şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, şeyhi Muhammet şemseddin (ks) Efendi'nin Hızır (as)'dan hediye aldıėı⁶⁸ ve kendine miras bıraktığı Tc-ı şerif ile kendi siyah cüppesini şeyh şaban Lütfullah etin (ks) Efendi'ye vererek onu ser halife nasbetmiřtir⁶⁹.

⁶⁷ Kalyoncuoğlu, *Hilafet Risalesi*, s.2.

⁶⁸ Gerek Hlidiye risalesi şerhi'nin mukaddimesinde ve gerekse de muhtelif sohbetlerinde şeyhinin mezkr sarık ve cppeyi Medine-i Münevvere'de itikafta iken Hızır (as) vasıtasıyla Hz. Peygamber'den hediye olarak aldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu tarikat aynı zamanda Hızır (as) vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ulaşan veysi bir silsileye de tabii olarak sahiptir.

⁶⁹ ř. etin ile yapılan görüşme.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi 1965 yılında önce Bursa ve İzmit'te başladığı ev sohbetlerine, 1967 yılında, Teşvikiye'de Hacı Hasan Bozoklu'nun kendine intisabından itibaren İstanbul ve çevresinde devam etmiştir. Bu ev sohbetlerinde tefsir, hadis, fıkıh, kelam gibi konularda konuşup, İslâm ve Osmanlı tarihleri ile evliya menkıbelerini anlatarak takipçilerini yetiştirmeye çalışmıştır⁷⁰. Bu çalışmalarında son derece samimi ve özverili davranan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi müritlerini iyi yetiştirmek için elinden geleni gücünün yettiğince yapmaya çalışmıştır. Bu konuda yaptığı bir sohbette ihvânına hitaben şöyle demiştir:

“Şu kadarını bilin ki Allah (cc)’a kasem ederim riyasız söylüyorum, sadık bir hizmetkâr olarak geldim. Gerek yetişme devrimde gerekse haddim olmayarak vazife verildiği için mürşitlik döneminde samimi hareket ettim. Bildiğim kadarını duyurup öğretmek için gayret ettim. Bundan hiçbir garezim, ivazım yok. Hiçbirinizden ne maddî ne manevî karşılık beklemedim, böyle bir şey ummadım. Hakkımda hayır duanız en büyük tecelli ve en büyük mazhariyettir. İnşallah karşılıklı hayır dualarda anılırız.

Boşluk bırakmadım (vazifemi savsaklamadım). Medresede okuyan bir talebe sonunda icazet alır, kimi ancak bir köyde imam olur, kimi ufak tefek vazifeler görür, kimi de İstanbul medreselerinde kürsüye çıkar. Hepsi aynı medreseden çıktı, ama herkes nasibini ayrı ayrı aldı. Çünkü ona göre çalıştı. İşte bu aciz, haddim olmayarak ilmim olmadığı hâlde ne tefsir ne hadis ne kelam gibi İslâm ulemasının kendilerini yetiştirmiş olduğu ilimlerden haberim dahi olmadan bu mesleğe verdiğim çok samimi emeklerle ancak bu kadar olabildim. Bir şey olamadım. Ancak bu yola geldim, hiçbir yola gidemedim. Yalnız bir tek umudum var, tek tesellim var. Son derece samimi idim; riyasız, sadakatle çalıştım ve sadakatle hakikatleri sizlere duyurmaya gayret ettim, şükürler olsun. Sizin de nasibiniz bu kadarmış. Biz büyüklük taslayacak biri değiliz. Yolunuza devam ederseniz, ihlasla derslerinizi yaparsanız size vaat ederim mutlaka kurtuluşa ereceksiniz. Allah (cc) cümlelizden razı olsun.”⁷¹

Bu eğitim ve öğretim süreci içerisinde Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi doğaçlama bir yol izlememiş aksine öğretmenlik ve komutanlık tecrübelerinden de istifade ederek tedrici bir metot izlemiştir. İhvanının eğitim seviyesini iyi bilen Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Marifetname ve Halidiye Risalesi gibi bazı kitapları bir taraftan özetlerken öbür taraftan da günümüz

⁷⁰ H. Bozoklu ile yapılan görüşme.

⁷¹ E.S. Kalyoncuoğlu, “17.06.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Türkçesine çevirmiş (Marifetname Muhtasarı, Halidiye Risalesi Şerhi), bununla da kalmamış bu eserleri sohbetlerinde uzun uzadıya açıklamıştır.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ihvânını sıkmamak ve sohbet esnasında onları sürekli dinamik tutmak için, zaman zaman nüktedan sözler sarf etmeyi ve zaman zaman da menkıbe anlatmayı metot edinmiş ve sohbet yapacak görevlilere de bunu şu sözleriyle tavsiye etmiştir:

“Kardeşlere sohbet yapmak isteyen bu işin idarecilerine tavsiyem şudur ki: Biz eski bir öğretmeniz, bu konuda şahsi tecrübelerimiz vardır. Bu yolda bir kimse ve yahut kimseler herhangi bir bahsi, herhangi bir dersi, herhangi bir sohbeti, on beş dakikadan uzun anlatmasın. Çünkü on beş dakikadan sonra dikkat dağılır, anlatan devam eder ama dinleyen kaval dinler gibi dinler, hiçbir şey anlamaz. Bunun için bu işi idare edenler bu işi fasıl fasıl yapmalı, bir faslı bitirince bir ara vererek dinleyicileri dinlendirmeli, onlara icap ederse sualler sormalı, hatta nükteli sözler söylemeli, onları biraz neşelendirip agâh olmalarını sağlamalı ve biraz daha gayret edelim kardeşlerim diyerek tekrar söze başlamalı.”⁷²

Fakat yerli yersiz menkıbe anlatmayı uygun görmemiş, yeri geldikçe anlatılmasını tavsiye etmiştir. Bu konuda bir sohbetinde şöyle demiştir:

Çocuklar tarikatta biliyorsunuz bol bol menkıbe anlatılır. Pîrlerin, üstatların hâlleri nakledilir. Hacı anneniz der ki: “Son zamanlarda sen yaptığın bu sohbetlerle çocukları yoruyorsun. Hiç menkıbe anlatmıyorsun.” Hacı anneniz sohbetlere yeni yeni gelmeye başladı. Annesi yaşarken sohbetlere katılmazdı. Hâlbuki daha önceki senelerde o kadar menkıbe anlatılmıştır ki. Bildiğim menkıbelerin yüzde yetmişini belki de öğretmişimdir. Menkıbeler yeri geldikçe anlatılır. Şimdi burada da yeri geldi anlatıyorum kardeşlerim...”⁷³

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi takipçilerini her fırsatta İslâm’ı öğrenmeye teşvik etmiştir. Hatta vefatından iki sene önce Bursa’da bütün ihvânının cem olduğu bir sohbet esnasında cemaate şöyle seslenmiştir:

Artık yaşım hayli ilerledi. Bu toplantılarda sizle kaç kere daha bir araya geleceğimi bilemiyorum. Size vasiyet kabilinden şunları söylemek isterim:

⁷² E.S. Kalyoncuoğlu, “08.10.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁷³ E.S. Kalyoncuoğlu, “11.11.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Okuyun, pek çok okuyun, vaktinizi boş geçirmeyin. Sakın ha bana boş vaktim yok diye mazerette bulunmayın. Hâşâ bizlerin boş vakti o kadar çok ki hayvanlar bile bu kadar boş kalmaktan usanır. Televizyonun karşısına geçip de gerinmeye vakit buluyorsunuz da kitap okuyup kendinizi geliştirmeye mi vakit bulamıyorsunuz? Kâfir Avrupalılar okumayı bize unutturdular. Kendileri hiç durmadan okuyup bizim üzerimize hakimiyet kurdular. Kardeşlerim ecdadımız çok okurlardı. Asla vakti boşa geçirmezlerdi. Zamanın allamesi Ali Haydar Efendi'yi bizzât şu elimdeki kitabın dört katı kadar kitabı mütalaa ederken ve üzerine haşiye yazarken gördüm. Bu doksan yedi yaşındaki pîr-i faniyi okumaya ve yazmaya sevk eden neydi? Tabi ki Cenab-ı Hakk'ın Alak Suresi'nin ilk ayetlerinde buyurduğu "Oku!" emri.

Okuyabilenler İslâm yazısından ve okuyamayanlarda şimdiki yazıdan okusunlar. Miftah-ül Kulub okuyun, Marifetname okuyun ve aziz dostumuz Hüseyin Hilmi Işık Bey'in Mektubat Tercümesi'ni okuyun. İçinizden kabiliyetli olanlar müsait vakitlerde yanlarına beş-on kardeşimizi alarak bu kitapları mütalaa etsinler. Bunlara gücünüz yetmiyorsa en azından içinde hem tasavvuf hem de ilmihâl bulunan Mekasid-üd Talibin kitabını okuyun. Kur'an okumayı bilmeyenler öğrensin, bilenler de Osmanlıca'yı okur-yazar hâle gelsinler. Gözlerim artık görmüyor. Bu yüzden yeni yazı ile yazılmış kitapları tetkik edemiyorum. Osmanlıca'yı öğrenip özellikle Sultan Abdülhamit döneminde basılmış sağlam kitapları okumanızı tavsiye ederim.⁷⁴

i) Tasavvufî Alandaki Yenilikçi İcraatları

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi tarikatın asli hâliyle bir sonraki nesle devredilebilmesi ve aynı zamanda ihyâ edilmesi için büyük çaba göstermiştir. Bu çabalar doğrultusunda bazı önlemler almış ve yine bazı yeniliklere de imza atmıştır. Aldığı önlemlerin en önemlisi birçok tarikatta yozlaşmaya yüz tutmuş mürşitlik müessesesinin günümüz şartları altında kriterlerinin belirlenip açıklanması olmuştur. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Hilafet Risalesi'nde bu konuyu enine boyuna muhtasar bir şekilde incelemiş ve yaptığı muhtelif sohbetlerde de kapalı kalan mevzulara kapsamlı açıklamalar getirmiştir⁷⁵.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi özellikle tarikatın korunmasında mürşit mefhumu kadar derviş mefhumunda önemli olduğunu vurgulamış ve herkesin

⁷⁴ E.S. Kalyoncuoğlu, "06.09.1992 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁷⁵ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

tarikata alınmasını uygun bulmadığını yeri geldikçe her fırsatta dile getirmiştir. Örneğin, şu açıklama bu konuda Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin tavrını yansıtmayı açısından çok önemlidir:

Şimdi her önüne geleni derviş yapıyorlar. İsmen söyleyeceğim İzmit'te Salih Kuru isminde bir zât var. Şu oturduğum odaya hiç gelmediyse en az on defa geldi ve benden ısrarla tarikata kabul edilmesini istedi. Kimdi bu adam biliyor musunuz? Bu adam büyük bir inşaat müteahhidiydi. Devlet inşaatları yapar, kendine inşaatlar yapan zengin bir lazdı. Hayli zenginleşmiş bir kimse idi. Dedim ki: "Salih Bey ben sana ders vermem, seni kendime derviş yapamam. Bunu unut. Eğer bir dost olarak geliyorsan gel, fakat benden bir şey bekliyorsan bekleme." dedim. Çünkü sen haram yolundasın. "Ne kadar insan çalıştırıyorsun?", diye sordum "Yüzden aşağı değil." dedi. Yüz kişi yüz aile demektir. (Haramdan uzak duracağımı diye) işi gücü bırakacak, bu yüz aile de mağdur duruma düşecek. "Ben bu günaha da katlanamam." dedim. "Sen beş vakit namazını kıl, bununla beraber bol bol tövbe et. Belki Allah seni affeder." dedim. Fakat "İşlerini bırak da boynunu kır, derviş ol bana." diyemem dedim.

Bu zât benim sözlerinden pek az sonra Adıyamanlı şeyhe derviş olup o cemaatin en büyük ermişlerinden biri oldu. Ermiş lafta ermiş, haşa kimseyi kötülemek için bunu söylemiyorum. Tetkik etmeden araştırmadan derviş kabul eden şeyhleri Allah kurtarsın. İşte o meşhur kalabalıklardan biri de Adıyamanlı şeyhin cemaatidir. Şayet aranızda çabucacık evliya olmak isteyen varsa hemen oraya gitsin, bende yok. Bende o kadar boş, havadan adam olmak yok kış kış kış...⁷⁶

İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu'nun arkadaşı olan bu zât bir müddet sonra cemaatin galeyana getirmesiyle işini gücünü ihmal etmiş, bir müddet sonra da fakir bir duruma düşerek bu hâl üzere ölmüştür. Hem kendisi hem de işçileri mağdur duruma düşmüş, kendisi de İslâm'ın en temel emirlerini bile yaşamaktan aciz kalmıştır.⁷⁷

Yine, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ikaz ettiği konulardan biri de kadınların toplu hâlde hatme yapma konusu ile ilgilidir. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi kadınların toplu hâlde hatme yapmasının bir fitne sebebi olduğunu ve asla caiz olmadığını defalarca dile getirmiştir⁷⁸.

⁷⁶ E.S. Kalyoncuoğlu, "12.02.1984 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁷⁷ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

⁷⁸ E.S. Kalyoncuoğlu, "12.01.1983 Tarihli Sohbet", (tkk).

Öte yandan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi kadınların da istifade edebileceği sakıncasız bir hatim faaliyetini de icraata geçirmekten geri kalmamıştır. Kur'an cüzleri bayanlara paylaştırılmış ve bir dahaki sohbete kadar bu cüzlerin okunarak bitirilmesi istenmiştir. Ve kadınlara yapılacak sohbetlerde de hatim duasının yapılarak yeni hatme başlanacağı bildirilmiştir⁷⁹. Böylece kadınlar için de bir hatme teşekkül ettirilmiş, hem de bütün sakıncalardan da uzak durularak, tarikatın aslından ve şeriatın ahkâmından taviz verilmemiştir⁸⁰.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, Medine-i Münevvere'de tanıştığı büyük âlim Şeyh Abdulgafur Pakistanî Efendi'den bu zâtın düzenlediği Evrad-ı Ğafuriyye isimli Kur'an ve sünnetin muhtevâsından alınmış dualardan oluşan ve haftanın yedi gününe taksim edilen zikir kitabını İstanbul'a dönüşte ihvânına bir vird olarak telkin ederek ehemmiyetle üzerinde durmalarını istemiştir^{81, 82}.

j) Tarikat Harici Münasebetleri

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin etkisi sadece Teşvikiye bölgesi ve ihvânıyla sınırlı kalmamış diğer tarikat mensupları ve halkla olan ilişkileri de son derece canlı bir seyir izlemiştir. Sema Kalyoncuoğlu'ndan almış olduğumuz belgeye göre Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin kendi el yazısı ile yazdığı Külliyyat-ı Şemsiyye'yi hediye ettiği kişilerin listesi bu zâtın etki alanını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 3: Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Külliyyat-ı Şemsiyye'yi Hediye Ettiği Kişilerin Listesi

Divânın Dağıtımı 02/03/1991		
	Kime	Adet
1.	Kızım Sema	1

⁷⁹ E.S. Kalyoncuoğlu, "20.04.1986 Tarihli Sohbet", (tkk).

⁸⁰ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

⁸¹ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

⁸² E.S. Kalyoncuoğlu, "07.03.1990 Tarihli Sohbet", (tkk).

2.	Torunum Murad	1
3.	Hacı Tarık	1
4.	Nusret Bey	1
5.	Peşteli	1
6.	H. Fahreddin	1
7.	Altınbaş Hoca	1
8.	İnegöl müftüsü	1
9.	H. Nuri Bey	1
10.	Dr. M. Ali Bey	1
11.	Hikmet Barutçugil	1
12.	İsmet Barutçugil	1
13.	Şule Barutçugil	1
14.	Adnan Bey	1
15.	İbrahim Gencer (Gencallar Mağazaları'nın sahibi)	1
16.	Dr. Kâmil Bey	1
17.	Esat Kirazoğlu	1
18.	Mehmet Bürüngüz	1
19.	Ahmet Bürüngüz	1
20.	H. H. Mehmet Efendi	1
21.	Cankut Bey	1

22.	Hacı İbrahim Efendi	1
23.	H. H. İbrahim Hoca (İbrahim Tanrıkulu, meşhur kıraat âlimi)	1
24.	H. H. Salih Efendi	1
25.	H. H. Kemâl Hoca (Sinanpaşa Cami emekli imamı ve Osman Nuri Topbaş Efendi'nin halifesi)	1
26.	Hüseyin Hilmi Işık (İhlas Cemaati kurucusu)	1
27.	Dr. Enver Ören	1
28.	Ergün Göze	1
29.	H. H. Mahmud Hoca (İsmailağa Cemaati şeyhi)	1
30.	H. Osman Nuri Bey (Osman Nuri Topbaş, Altınoluk Cemaati şeyhi)	1
31.	H. H. Osman Bey	1
32.	H.H. Emin Hoca (Emin Saraç, Zahid el-Kevseri'nin talebesi, meşhur âlim)	1
33.	Cihat Sarpkaya	1
34.	Marangoz Mustafa	1
35.	Prof. Zeki Bey	1
36.	Sadık	1
37.	Sadık'ın Damadı	1
38.	Torunum Zehra	2

39.	Talat Bey	5
40.	Huriye Saylan - Rukiye	1
41.	Rüştü Bey ve Mesmuse H.	1
42.	Prof. Süleyman Yalçın	1
43.	Prof. Nevzât Yalçıntaş	1
44.	Hüsnü'nün Zehra	1
45.	Hüsnü'nün Rabia	1
46.	Nilgün	1
47.	Ramiddin	1
48.	Maide	1
49.	Güzide	1
50.	Selime	1
51.	Sema - Saliha	1
52.	İbrahim	1
53.	İsmail	1
54.	Kıracı Yusuf	1
55.	Klinik Dr.	1
56.	Yılmaz Ülgen	1
57.	Eczacı Aziz	1
58.	Abdülhakim	1
59.	Abdullah Hoca	1

60.	Ahmet Kabakçı	1
61.	A. Uygaz	1
62.	Gülbüz Azak	1
63.	Kenan Akın	1
64.	Sadık'tan hediye	2
65.	İlahiyat Prof.	1
66.	Şaban Efendi	1
67.	Şükran H.	1
68.	Hatice	1
69.	Albay Fikri (Adıyaman Cemaati'nin meşhur vekillerinden)	1
70.	Kasap Zekerıyya	1
71.	K. Köy Müftüsü	1
72.	İlahiyat Fakültesi	5
73.	Hasan Barbay	1
74.	Sacid Bey	4

Not: Parantez içlerindeki açıklamalar tarafımızdan eklenmiştir.

Şimdi de yukarıdaki listede ismi geçen meşhur zâtlardan birkaçı ile olan etkileşimlerine örnek olaylarla işaret edelim.

1. Hüseyin Hilmi Işık Bey

İhlas Holding'in kurucularından Seyit Abdülhakim Arvasi Efendi'nin yakın talebesi ve aynı zamanda kendisi gibi emekli bir albay olan Hüseyin Hilmi Işık Bey'le

çok yakın dosttur⁸³. Bu dostluk çok erken dönemlerde başlamış ve hayatının son yıllarına kadar fasılasız devam etmiştir. Karşılıklı aile ziyaretleri yapılmış ve hizmet konusunda zaman zaman karşılıklı desteklenme söz konusu olmuştur⁸⁴. Hüseyin Hilmi Işık, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'ye son derece güvenmiş ve en mahrem sırlarını dahi onunla paylaşmıştır. Tarihçi yazar Kadir Mısıroğlu, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'den bu durumun bir örneğini şöyle nakletmiştir:

Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) 'nun izin kullandığı bir zaman Hüseyin Hilmi Bey kendisine demiş ki: "Ben sana bir mektup yazıp versem bunu Ankara'da falan paşaya götürür müsün?" O da kabul etmiş, ihtimal bir ihtiyat olarak o mektubu elden göndermek istiyordu. Eyüp Sabri Bey bu mektubu hamilen Ankara'ya gitmiş. Mevzubahis olan paşaya telefon ederek Hilmi Bey'den bir mektup getirdiğini söyleyerek o mektubu ulaştırmak için randevu talebinde bulunmuş.

O paşa: "Hayır, bana daireye gelme, akşam evime gel!" demiş ve evinin adresini Eyüp Sabri Bey'e yazdırmış. Eyüp Sabri Bey akşam verilen adrese gidince orada sekiz on generali toplantı hâlinde bulmuş. Mektubu, üzerinde adı yazılı paşaya verince o paşa mektubu açmadan üç kere öperek alına götürmüştü. Sonra yanındaki paşaya vermiş. O da aynı şeyi yaparak bir diğerine derken bütün paşalar bu mektubu üç kere öpüp alına götürdükten sonra sahibi mektubu açıp okumuştur.

Bu hadise Hüseyin Hilmi Işık Bey'in ordudaki iman telkininin nasıl müspet bir netice hasıl etmiş olduğunu gösteren tipik bir vakadır⁸⁵.

2. Albay Fikri Bey

Yine emin sülardan, Adıyaman Cemaati'nin en ileri gelen vekillerinden biri olan Albay Fikri Bey vasıtasıyla da bu cemaat üzerinde etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü Albay Fikri Bey, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ile sıkça görüşmekte ve onun tavsiye ettiği kitapları aynı şekilde kendi sohbetine gelenlere önermekteydi.⁸⁶

3. Kadir Mısıroğlu

⁸³ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

⁸⁴ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

⁸⁵ Kadir Mısıroğlu, **Tanıdıklarım**, (basılmamış eser).

⁸⁶ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin sürekli etkileşimde bulunduğu kişilerden biri de tarihçi yazar Kadir Mısıroğlu'dur. Bu yakınlığı Mısıroğlu şu şekilde aktarmaktadır:

“Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) da yarbaylıktan emekli olmuş eski bir askerdi. Benim 1960 İhtilali'nden evvel yakın görüştüğüm bir zâttı. 1961 yılında evlendiğimde şeyhi olan Şemseddin (ks) Efendi ile birlikte evime teşrif etmişlerdi. Burada Şemseddin (ks) Efendi bana dini nikâh kıymıştır ve huşû içinde bir dua yapmıştır ki; anlatılır gibi değildir.”⁸⁷

4. Hafız Kemalettin Altıntaş Efendi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin sürekli temas içerisinde bulunduğu dostlarından biri de Hüdayi Vakfı'nın yöneticilerinden, Altınoluk Cemaati'nin ileri gelenlerinden ve Osman Nuri Topbaş'ın ileri gelen dervişlerinden olan Beşiktaş Sinan Paşa Cami emekli imam-hatibi Hafız Kemalettin Altıntaş Efendi'dir. Kemalettin Efendi, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ile olan dostluğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

Ben Eyüp Sabri Efendi'nin ismini daha emekli olmadan, yarbaylığı esnasında onun emir erliğini yapmış bir cemaatinden işitmiştim. Bu kişi bana Eyüp Sabri Efendi'yi çok methetmiş ve Eyüp Sabri Efendi'nin gerek erlere ve gerekse subaylara olan samimi hizmetlerinden uzun uzun bahsetmişti. Altmış İhtilali'nden sonra bir gün ansızın beni ziyarete geldi ve Eyüp Sabri Efendi'nin İstanbul'a taşındığını ve dilersem beraberce ziyarete gidebileceğimizi söyledi. Ben de pekâlâ dedim ve fötr şapkamı kafama takarak arkadaşımınla beraber yola koyuldum.

Altmış İhtilali'nden sonra dindar kesim üzerine büyük baskılar kurulmuş ve birçok insan yoktan yere hapse atılmıştı. Biz de korkumuzdan birkaç imam arkadaş fötr şapka giymeye başlamıştık. Bu şapkayı takmış bir şekilde Fatih'te Eyüp Sabri Efendi'nin karşısına çıkınca Hoca Efendi: “Bunu kafanıza koymayın, bu size yakışmaz. Gerekirse bere kullanın. Allah'ın izniyle hiç kimse size bir şey yapamaz.” diyerek beni uyarmıştı.

Bu tanışmadan sonra kendisiyle sık sık görüşmeye başladık. Hatta Eyüp Sabri Efendi her bayramın birinci gününü ailesiyle, ikinci gününü müridanı ile geçirir ve üçüncü günü de önce Sarıyer'de meskûn Erbilî Hazretleri'nin halifelerinden Nuri Efendi'yi, daha sonra beni, benden

⁸⁷ Mısıroğlu, Tanıdıklarım.

*sonra Mahmut ve Zahid Efendileri, onlardan sonra Ömer Nasuhi Bilmen Hoca Efendi'yi ve Cemalettin Arvasî Efendi'yi, en son da Ahmet Mekki Efendi'yi ziyaret edermiş. Müsait olursa zaman zaman da Sami Efendi'mize uğrarmış.*⁸⁸

*Allah razı olsun Eyüp Sabri Efendi beni çok severdi. Hatta bir gün bana bütün müritlerinin isimlerinin yazılı olduğu defteri gösterdi ve: "Şayet bir mürşide bağlı olan dervişe şeyhini bırak da bana mürit ol demek uygun olsaydı bunu sana derdim de kendimden sonra seni halife tayin ederdim." dedi*⁸⁹. *Hatta cenaze namazını kıldırmak için beni vasiyet etmiş. Derecesi âli olsun.*

5. Ahıskalı Ali Haydar Efendi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin tarikat silsilesi olarak kendisine en yakın şeyh olan Şeyh Mahmut Ustaosmanoğlu (ks) ile ve onun muhterem şeyhleri Ali Haydar (ks) Efendi ile de eskilere dayanan sağlam bir manevî bağı vardır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, Ali Haydar (ks) Efendi'ye hem şeyhinin hocası hem de mensup bulunduğu tarikatın merkez tekkesinin (Âsithane) şeyhi olduğu için çok fazla sevgi ve hürmet beslemiştir. Bu duyguların tabi neticesi olarak onu sık sık ziyaret etmiş ve her fırsatta fikirlerine müracaat ederek istişarede bulunmuştur.

1959 yılında Ali Haydar Efendi'nin vefat etmesi sonucunda, Mahmut Efendi'nin posta geçmesiyle bu sevgi ve manevî bağlılık yeni şeyhle de aynı şekilde devam etmiştir. Mahmut Efendi'nin irşadının ilk yıllarında çektiği sıkıntıları aşmasında Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin büyük desteği olmuş, Mahmut Efendi'nin şeyhliğini inkâr edenlere karşı Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi her zaman mesafeli durmuş ve Mahmut Efendi'yi irşat faaliyetlerini devam ettirmesi konusunda teşvik etmiştir⁹⁰.

İlerleyen yıllarda bu iki zâtın görüşmeleri zaman zaman vuku bulmuş ve karşılıklı hürmet ve muhabbet Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin vefatına kadar devam ettirmiştir. Bu ilişkilerin devamında Ali Haydar Efendi'nin oğlu Hafız

⁸⁸ K. Altıntaş ile yapılan görüşme.

⁸⁹ K. Altıntaş ile yapılan görüşme.

⁹⁰ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

Bahaeddin Efendi büyük rol oynamış, onun vasıtasıyla karşılıklı gıyabi selamlaşma sürekli olarak devam etmiştir^{91, 92}.

6. İhsan Bayraktar Efendi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi (ks) Malatya’da binbaşı olduğu günlerde Şeyh Mahmut Ustaosmanoğlu (ks)’nun yakın dostu İhsan Efendi’ye de komutanlık yapmış, hem bu zâta her türlü kolaylığı sağlarken hem de ilminden ve irfanından istifade etmiştir.⁹³

7. Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi’nin yüksek çaba ve gayretinden etkilendiği zâtlardan biri de Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı’dır. Şeyh Efendi (ks) bu hoca efendiyi her fırsatta müritlerine örnek bir ilim adamı olarak tanıtmış ve onun çalışkanlığı ile fedakârlığına kendisinin dahi hayran olduğunu ifade etmiştir⁹⁴.

Yusuf Ziya Kavakçı Hoca da müminlerin başlarının aşağıda olduğu altmışlı yıllarda Şeyh Efendi’nin vakur duruşuna her zaman gıpta ile baktığını beyan etmiştir. İstanbul’a ABD’den geldiğinde ilk sual ettiği şahıslardan birinin de Şeyh Efendi olduğunu söylemiştir⁹⁵.

8. Şeyh Mehmet Zahid Kotku Efendi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, Şeyh Mehmet Zahid Kotku (ks) Efendi ile de bir müddet yakın komşuluk ilişkisi içerisinde bulunmuştur. Bu zâtın arkasında nice kereler namaz kılmış, sohbetini dinlemiş ve iltifatına mazhar olmuştur.⁹⁶

9. Mehmet Emin Saraç Hoca

⁹¹ Mehmet Gündoğdu, “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul: 12.10.2015.

⁹² E.S. Kalyoncuoğlu, “08.11.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁹³ E.S. Kalyoncuoğlu, “16.04.1987 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁹⁴ E.S. Kalyoncuoğlu, “22.02.1990 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁹⁵ Yusuf Ziya Kavakçı, “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu yazılı görüşme, 13.06.2016.

⁹⁶ E.S. Kalyoncuoğlu, “30.05.1988 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlunun medrese ilimleri kendisinden tahsil ettiği Mehmet Emin Saraç Hoca, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ile ilgili düşüncelerini şu sözleri ile dile getirmiştir:

“Eyüp Sabri Efendi Hazretleri (ks)’ni çok yakinen tanırım. O; asker meslekli, sûfî meşrepli, fevkalâde istikamet ehli bir zât-ı muhteremdi. Askeriyyenin içerisinde, birçok fitnelere rağmen istikametinden hiç tâviz vermemiş, insan-ı kâmil bir zât idi. Allah (cc) cennet-i firdevste buluşmayı nasip etsin.”⁹⁷

III. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ’NİN FİKRÎ HAYATI

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi’nin fikriyatı ehl-i sünnet vel cemaat çizgisindeki İslâmî anlayış ve yaşantı olarak özetlenebilir. O, tarikatı da siyaseti de ancak İslâm’a hizmet ettiği yani İslâmî yaşantının yaygınlaşmasını sağladığı müddetçe muteber görür. Şeyh Efendi tasavvufu ve tarikat faaliyetlerini asla asıl gaye görmemiş, İslâmî yaşantının kuvvetlendirilmesine bir vesile olarak mülâhaza etmiştir. Nitekim ihvânına bu düşüncelerini bir sohbetinde şu sözlerle beyan etmiştir:

Kardeşlerim! Tarikat asla asıl değildir, asıl vazifemiz İslâmiyeti yaşamaktır yani şeriatın eksiksizce uygulanmasıdır. Kişi iyi bir müslüman olmadıkça bin kere tarikata girse, bin kez dervişlik yapsa havadır. Bunun için her birimiz tam ve mükemmel bir müslüman olmaya çalışmalıyız.

Zamanımız fetret dönemidir. Bu zamanda az yapıları Cenab-ı Hakk çok kabul eder, ama bu düşünce avama layıktır. Kendilerini tarikat ehli olarak vasıflandıran ve havastan olmaya çalışanların şeriatla hiçbir eksiği olmamalıdır. Bir kişinin şeriatla eksiği varsa kendisinin tarikat ehli olduğunu iddia etmesi abestir. Şeriatsız tarikat yolunda gitmek eşkıyalıktan beterdir. Şeriatsız tarikat olmaz, tarikat şeriat ana yemeğinin üzerine yenilen bir tatlı meyveden ibarettir.

“Tarikat, bu âlemde insanı yoğuran ve kemâle erdiren manevî bir yoldur. Bu yola ancak şeriatla gidilebilir. Tartarken eksik tartan, harama bakan ve haram yiyen hiçbir kimsenin şeriatı tam değildir ki, tarikatı tam olsun. Dikkat edin İslâmiyeti tam ve mükemmel şekilde yaşamaya çalışın.

⁹⁷ Dağlı, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Hayatı, Fikirleri, Eserleri, arka kapak yazısı.

Bu zamanda şeriatı yaşamak zor. Pek tabî ki tarikatı yaşamak daha da zor, ama tarikat helvasını yiyen ardından hakikat ve marifet denizlerine dalacaktır. Manevî sırlara vâkıf olup, kalp gözü ile görüp, kalp kulağı ile işitmeye başlayacaktır ve âlimlerin kitaplardan okuyup bilemediği birçok gizli ilimlere vakıf olacaktır. Tabi bu manevî derece de herkese nasip olmaz. Kişi her şeyini Allah yoluna vermeli ve kapıya tam teslim olmalıdır.⁹⁸”

Şeyh Efendi tarikat ehli olmayanları asla dışlamamış ve onların yanlış yolda görülmesine de hiçbir zaman razı gelmemiştir. İslâmiyeti yaşayanların mutlaka Allah (cc)’ın rızasına kavuşacağını sohbetlerinde sık sık dile getiren Şeyh Efendi, bazı tarikat ehlinin avama olan yanlış ve küçümseyici ithamlarını asla kabul etmemiştir. Bu durumu bir sohbetinde takipçilerine şöyle ifade etmiştir.

“Kardeşlerim bu yalnız tarikata mahsus değil, yanlış anlaşılmasın. Çalışan her mümin velayet makamına ulaşabilir. “Derviş her türlü iyiliğe vasıl olma yolundadır.” derken, sadece dervişler erişebilir anlamında söylemiyorum. Hitabım dervişlere olduğu için ve hususi mesleğimiz tarikat olduğu için bunu böyle söylüyorum; yoksa yanlış anlaşılmasın. Bu bir kayıt. Dinlenir de: “Demek ki Allah (cc)’ın rızasına bir tek dervişler ulaşacak ve bir tek tarikat ehli cennete girecekmiş.” gibi yanlış anlaşılmaya Allah korusun sebep olabilir ve bize bühtan ederler. Böyle bir durumda bizi müdafaa edin. Kur’ân ve sünnetin muhatabı bütün müslümanlardır, ama (biz bu sohbetimizde) has bir meslek olarak dervişliği mevzu ediyoruz. Öyleyse derviş nedir sorusunun cevabı şudur ki; her türlü hayra iyiliğe yönelen ve güzelliklerin membaı olan kişidir.⁹⁹”

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi Hazretleri çevresindekilere sadece doğru yolu göstermekle kalmamış, yanlış yolda giden yani ehl-i sünnet dairesinden çıkan tasavvufî akımlara ve tahrifçi yaklaşımlara karşı da örnekler vererek ciddi uyarılarda bulunmuştur. Burada örnek olarak ihvânına yaptığı şu uyarıları aktaralım:

1. *“Çocuklar size bizzât şahit olduğum bir olayı anlatacağım: Gözcü Baba Cami’nin yakınlarında çeşitli ev eşyaları satan bir esnaf (Mazlum Bey) vardı. Bana falanca gün dükkânıma gel diye ricada bulundu. Ben de dediği gün söylediği yere gittim.*

⁹⁸ E.S. Kalyoncuoğlu, “05.04.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

⁹⁹ E.S. Kalyoncuoğlu, “11.03.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Uzun koridorlu bir dükkânı vardı. Dükkânın içine girdikten sonra fark ettim ki, bir kalabalık toplanmış. Ortalarında seksen yaşında büyük, sakalsız, bıyiksız, şapkalı bir adam. Onun yanında da elli yaşlarında başı açık, tırnakları ojeli bir kadın. Zâten etrafındakiler de ekâbir takımından takım elbiseli, kravatlı adamlar.

Adam anlatıyor, ben de dinliyorum. Sohbetin içerisinde dinleyenlerden biri bir soru sordu. “Efendim bu yaşadığımız hayat kıyamet kopmadan ebediyen devam edecek öyle değil mi, öbür tarafta sorgu-sual, hesap-kitap hiçbir şey yok değil mi?” dedi. Şeyh, adamı tasdik etti. O anda adamın kim olduğunu anladım. Daha evvelce Sümbül Efendi tarafında bir Melamî şeyhi olduğunu ve ahireti inkâr ettiğini işitmiştim.

Bir şey demeye kalmadan Ezan-ı Muhammedî okundu. Hiçbiri yerinden kalkmadı, orali bile olmadı. Ben de camiye gidiyorum deyip kalktım gittim ve onları lanet hâlleri ile baş başa bıraktım. Memlekette kendisine tarikat ehli diyen böyle sapık insanlar da var. Çocuklar, birçoklarını dinledim, gördüm. Evet çocuklar, hepsinin davası bir: Bu sapıklar ahireti inkâr ediyorlar.

Bir gün bu Melamî şeyhine sordum: “Ne dersin Peygamberimizle Stalin kıyamet günü aynı konumda mı olacak?” Bana cevaben “Tabi ki.” dedi. Ben de: “Bre melun! Ağzından çıkan kulağın duyuyor mu?” dedim, kalktım, gittim.¹⁰⁰”

2. “Çocuklar bir misal daha vereceğim bu delaletе düşen sapıklara. 1950 yılından sonraki yılların birinde Bursa’ya Ziya Bey adında bir müftü geldi. Bekâr bir zât idi. Bu yüzden şeyhime: “Bu zâtı yemeğe davet edeyim mi?” diye sordum. Olur, buyurdu. Şeyhimin de içerisinde bulunduğu birkaç kişi ile beraber bu müftüyü Bursa’daki evime davet ettim.

Bu adam sakalsız, bıyiksız altmış yaşlarında bir adamdı. Kısa bir zamanda foyası ortaya çıktı, ne olduğunu öğrendik. Bu bir Melamî şeyhiymiş. Bursa’ya nasıl müftü olarak geldi bilmiyorum. Yemekten sonra sohbet açıldı. Efendi Hazretleri hürmeten dinledi, adam başladı konuşmaya. Sohbetin bir yerinde dedi ki: “Biz manevî miracı idrak ettik, bizden feraiz sükût etti. İnsanlar arasında görünelim diye namaz kılıyoruz.” dedi. Şeyhime baktım başı eğik, diğer hoca efendilere baktım, onların da başı eğik, kimse ağzını açmayınca ben de ağzımı açmadım. Çünkü aynı zamanda ev sahibi idim.

Bana kalırsa o anda, o melunun katli vacipti, çünkü ne diyordu o biliyor musunuz? Ben aynı peygamber gibi Allah’ın vuslatına eriştim, yakîn makamına yükseldim, bana namaz, oruç, zekât, hac ne gerek, ama namaz kılmamın sebebi müftü olduğum içindir. İnsanlar görsün diye namaz

¹⁰⁰ E.S. Kalyoncuoğlu, “02.10.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

kılıyorum. Çocuklar bu kâfirdir, buz gibi kâfirdir. Bu adam müftülük makamına çıktı ama Osmanlı ecdadımız zamanında değil, böyle hainlerin zamanında. İşte Melamî bu demektir.¹⁰¹ ”

3. “Tavsiye ederim, ısrarla söylüyorum! Latin Alfabesi ile yazılan dini kitapları almayın, okumayın. Ne yapacağız efendim (derseniz), yeter birader, benim verdiğim tespihi çekin, tavsiye ettiğim kitapları okuyun. Bugünkü yazıyla yazılan kitaplar ne kadar sahihtir bilemiyorum. Vaktim yoktur ki yukardan aşağı okuyayım da, hangisi yararlı, hangisi zararlı sizlere haber vereyim. Bugünkü yazıyla yazılmış kitapların hiçbirine güvenemiyorum, çünkü birçoğuna bulanık fikirler karışmış. En son cennet mekân Sultan Hamithan zamanında basılan kitapları bulabilerseniz onları okuyun ya da bilenlere okutup dinleyin. Zâten yeni yazılan kitapların yazarlarının çoğunu da tanımıyorum. Allah korusun bilgi alacağız diye imanınızdan olursunuz da haberiniz olmaz. Allah hepinizin imanını muhafaza eylesin.¹⁰² ”

4. “Çocuklar size her zaman söylüyorum, biz mecbur olmadıkça şu altmış yıldan beri Latin Alfabesi ile yazılmış hiçbir kitabı okumayız, çünkü son altmış yıldan beri yazılan kitaplar imanı kuvvetlendirmiyor, aksine kafa karıştırıp kişiyi imansızlığa sürüklüyor. Bu zamanda imanı korumak çok zor.

Zâten her kitabı da okumak gerekmez. Kitap okumak isteyen İslâmı öğrensin, ilmihâl kitaplarını okusun. İslâm yazısı Osmanlıca'yı talim etsin. Çok kitap okumak isteyen kardeşlerimiz Osmanlı ecdatlarımızın temiz, sağlam kitaplarını mütalaa etsinler. Onlar abdestli ellerin yazdığı, mübarek insanların kaleme aldığı kitaplardır. Bu zamanın kitapları ise para kazanalım hırsı ile yazan düzenbazların kitaplarıdır.¹⁰³ ”

5. “Bugün mecburen bilginiz olsun diye konuşacağım. On beş sene evvel kaddı. Bursa 'da Hacı Hakkı adında genç bir çocuğun, Hacı Sami Efendi 'ye evvela mürit, sonra da halife olduğunu işittim. Sami Efendi bu zâtı Bursa ve çevresini irşada memur kılmış. Şimdi açık bir şekilde bu mevzuları anlatmak caiz değil, ama fitnenin ortadan kalkması için aşikâre konuşmak zorunda kaldım. Belki duyulursa birileri fitne yapabilir. Ne olursa olsun ben bu yolun selameti için hakikati söylemek zorundayım. Mesuliyet benimdir, kabirde de hesabını ben vereceğim.

Kardeşlerim Sami Efendi Hazretleri gibi büyük bir zâtın, böyle bir adamı, evvelce dervişliğe kabul etmesi, sonra da Bursa 'ya halife nakletmesi benim gönlümü çok burkmuştu. Bu Hakkı denen zât Bursa ahalisi arasında

¹⁰¹ E.S. Kalyoncuoğlu, “02.10.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

¹⁰² E.S. Kalyoncuoğlu, “03.05.1978 Tarihli Sohbet”, (tkk).

¹⁰³ E.S. Kalyoncuoğlu, “03.04.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

gayrimünasip hareketleri sebebi ile ‘P.ç Hakkı’ olarak anılan bir kişi idi. Nasıl olduysa hafızlık yapmış, biraz da okumuş. Bunun üzerine bir de hacı olmuş.

Neyse bir gün bu Hakkı’yı Bursa Ulu Cami’nde Mevlid-i Şerif okunurken ayaklarını uzatmış, sırtını kibleye vermiş bir şekilde, bi-edep bir hâlde müşahede ettim. Cemaat Peygamber (sav) Efendimiz’in doğumuna hürmeten ayağa kalkıp dua etmeye başladı. Bu Hakkı’nın umurunda bile değil. Yanına gittim, ayağına bir tekme salladım. “Kalk bre edepsiz! Kalkmıyorsan da edeplince otur.” dedim. Korkudan toparlandı edebe geldi. Sonra aradan bir müddet geçti ki, Sami Efendi bu zâtı hem müritlikten hem halifelikten tard etmiş. O zaman yüreğim ferahladı.

Aradan bir müddet geçti ki, Hakkı’nın İnegöl tarafında şeyhlik yapmaya başladığını, zikirsiz ve namazsız bir şekilde, para vererek direk Allah’a ulaştırdığı iddiasında olduğunu işittim. Bu da yetmiyormuş gibi İnegöl’deki sevdiğimiz kardeşlerimizden Hafız Nevzât Efendi’nin imam ve hafız olan kayınbiraderi bir milyon TL vererek Hakkı’ya mürit olmuş.

Şeriatsız, tarikatsız bir şekilde sözde Allah’a direk vasıl olmuş kardeşlere sordum: “Bu Hakkı bu vazifeyi kimden aldığını söylüyor bir araştırın.” Kardeşlerinin anlattığına göre bu Hakkı’nın şeyhi İstanbul’da oturuyormuş. Yazın plajların en kalabalık olduğu zamanda sahile bir çadır kurarmış. Çadırın önünde yuvarlananları seyrederek nargile içermiş. İşte Hakkı bu adamın halifesiymiş.

Hakkı, evvel müritlerinden tarikat yoluna girerken beş yüz bin lira alıyormuş. Sonra bir milyona çıkarmış. Biraz para vermeliymiş ki kalbi cız etsin de Allah’ın muhabbeti o kalbe daha rahat girsin.

İşte kardeşlerim böyle bir zamanda yaşıyoruz. Herkes Hakk yolda olduğunu söylüyor, ama Hakk olan ancak şeriata uyandır. İşte çocuklar böyleleri de var. Sakın ha! Gafilete düşmeyin. Allah (cc) sonumuzu hayır eylesin.¹⁰⁴”

IV. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ’NİN SİYASÎ GÖRÜŞÜ

Sultan Abdülhamit’in İslâm birliği mefkûresine yürekten bağlı olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi bu mefkûrenin aleyhinde olan hiçbir görüşe sıcak bakmamış, 1909’dan itibaren başlayan İttihat ve Terakki Fırkası’na ve akabinde

¹⁰⁴ E.S. Kalyoncuoğlu, “12.11.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

devam eden tek parti yönetimine daima muhalif olmuştur. Bu düşüncelerini dost meclislerinde zaman zaman dillendirmiştir. Bir sohbetinde bu düşüncelerini şöylece yansıtmıştır:

Sultan Abdülhamit'in Şeyh-ül İslâm'ından sonra gelen hiçbir şeyh-ül islâma ve müftüye itimadım yoktur. Ben öz yurumda garibim. Kimseye göbeğimden bağlı değilim. Müstakil bir adamım. Zorlarsanız daha fazlasını söylerim. Bu kadarı yeter.¹⁰⁵

Demokrat Parti'nin kurulmasıyla beraber bir vatandaş olarak Adnan Menderes'i desteklemiştir. Hatta Adalet Partili olduğu iddiasıyla emekli edilen emin suların içindedir¹⁰⁶. Altmış İhtilali'nden sonra kendisine Adalet Partisi'nin Kocaeli'nden milletvekilliği adaylığı teklifini: "Ben şu-bu partinin adamı değil, müslümanların adamı olmak istiyorum." diyerek reddetmiştir.¹⁰⁷

Süleyman Demirel'e her zaman mesafeli durmuş masonlarla anıldığı için onu desteklememiştir¹⁰⁸. Erbakan'ın siyasete ilk atıldığı dönemlerde, Zahid Kotku'nun müridi olan, ilim sahibi bir zât olduğu için ona destek olmuş, fakat yapıcı davranmayıp cahil halkı İslâm'dan soğuttuğu düşüncesiyle bu desteğini geri çekmiştir¹⁰⁹.

Seksen İhtilali'nden sonra yine Zahid Kotku'nun müritlerinden Turgut Özal'ın kurduğu ANAP'ı desteklemiş ve yürüttüğü politikanın müslümanların lehine olduğunu, bazı müritlerinin kendini bırakmasını göze alarak, defalarca sohbetlerinde beyan etmiştir¹¹⁰.

V. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN ESERLERİ

a) Genel Bilgiler ve Sohbetleri

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi şerh ve telif kabilinden olmak üzere birçok yazılı eser ile sohbet ve ders kabilinden bir kısmı kayda alınmış yüzlerce saatlik sözlü eser vermiştir. Ama onun ismini bizlere ulaştıran bu eserleri değil bizzât

¹⁰⁵ E.S. Kalyoncuoğlu, "02.05.1986 Tarihli Sohbet", (tkk).

¹⁰⁶ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

¹⁰⁷ E.S. Kalyoncuoğlu, "11.03.1979 Tarihli Sohbet", (tkk).

¹⁰⁸ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

¹⁰⁹ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

¹¹⁰ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

yetiştirdiği halife ve müritleridir. O, yazılı ve sözlü eserlerini de zâten ihvânını ve onların şahsında tarikatı ihyâ etmek için kaleme almıştır. Kendisi bu çabasını şu sözleriyle dile getirmiştir:

Geçen gün otururken hacı anneniz dedi ki: “Defalarca anlatıyorsun, durmak bilmiyorsun. Karşılık olarak dedim ki: “Söyleyeceğiz hanım, bu bizim vazifemiz. Herkes nasibi kadar alacak söylediklerimizden ve herkesin kabı ne kadarsa o kadar dolacak. Elbette ki Yûnus Emre’yi yetiştiren dergâhta bir tek Yûnus yoktu, yüzlerce mürit, binlerce muhip vardı ama onun ismi kaldı asırlardan beri. Diğer dervişler tekkede yediler, içtiler, hizmet ettiler ve tabi zikir yaptılar. Ama onların kabı o kadardı, Yûnus’un kabı da bu kadardı.

Tabi benim şeyhimin tekkesinde de sadece ben yoktum, ufakta olsa bir zikir halkası vardı. Ama bu nispet bizim kabımıza aktarıldı. Bizim kabımızdan da başka kaplara aktarılacak ve yine onlardan da başka kaplara bu iş böyle kıyamete kadar devam edecek, inşaallah. Bundan bir an olsun umut kesmedim şüphe duymadım, elhamdülillah”¹¹¹.

Ayrıca müritlerini ilmen ve irfanen yetiştirme konusundaki azmini, ihvânının kahir ekseriyetinin cem olduğu ve halifelerinden üçüne icazet verdiği İzmit’teki sohbetinde, Hilafet Risalesi’ni şerh ederken yapmış olduğu şu ikazdan da anlıyoruz:

Bilmiyorum acaba bir defa olsun canı gönülden bu risaleyi okudunuz mu? şunları öğrenip de gücümüzün yettiği kadarıyla yaşayalım dediniz mi? Belki içinizden dikkat edip okuyanlar, teypten dinleyenler olmuştur ama pek çoğunuzun belki duymadığını, böyle bir yazıdan haberi bile olmadığına eminim. Ne yapalım, devir fetret devridir, zor devirdir, Allah imdat etsin. Cenab-ı Hakk cümlemizi hayır yolda gidip hayırla yad edilenlerden eylesin.

Bu risaleyi de okuyarak sizi taciz edecek değilim. Yalnız bilin ki, boş yazılmadı, keyif için yazılmadı bu mektup. Kardeşlerime diye başladığım bu mektubun çok derin mânâları var. Başınızı önünüze düşürün, mümkünse bu mektubu haftada hiç olmazsa bir kez okuyun da, ne olduk, ne idik, nereye geldik, ne isteniyor suallerini sorarak kendinize emek sarf edin kardeşlerim. Yazıktır geçirdiğiniz senelere beyhude geçmesin.

Bununla da kalmadık. Bakın size bir mektup okuyacağım. Bilmiyorum burada okudum mu, başka yerlerde okudum ama. İnegöllü bir kardeşim

¹¹¹ E.S. Kalyoncuoğlu, “06.05.1978 Tarihli Sohbet”, (tkk).

manevî bir durumunu bize nakletmişti de çok memnun kalmıştım. Ona mukabil kendisine şu mektupla cevap vermiştim.

4 Mart 1981

Esselamu aleyküm ve rahmetullahi ve beraketühü daimen ebede

Aziz Kardeşim,

İki mektubun da önümde. Her ikisini de tekrar tekrar okudum. Cenab-ı Hakk (cc) senin ve kardeşlerinin feyzini bol ve bereketli kılsın. Hacı Tarık Bey kardeşimize gönderdiğim risale gerekli hazırlık için bir derstir. Akrabiyyet murakabesini de bilahare vereceğiz. Ama o notlara göre kendini hazırlayanlara ne mutlu. Henüz daha erken bu ders için. Bir müddet daha Maiyyet murakabesine devam edilsin.

İkinci mektuptaki manevî müşahedeler beni çok memnu etti. Daha güzellerine mazhar olursunuz inşaallah. Ama istediğim yalnız bu hallerin zuhurundan ibaret değildir. Bunlar kâfi gelmiyor. Bilmiyorum, kaçınıcı defadır söylüyorum. 1953 yılında henüz dervişliğimin ilk yıllarında şeyhimin emri ile Hacı Ali Haydar Efendi'yi ziyarete gitmiştim. "Oğlum, yakası kirli bir mollayı on yetişkin müride değişmem. Zira o dervişler ancak kendini kurtarır. O yakası kirli mollaya gelince o, müslümanları kurtarır." demişti.

Gözlerim çok zayıfladı. Aslında bu kadar uzun bir mektup yazmayı düşünmemiştim. Fakat mesuliyet duygusu beni buna mecbur kıldı. Bir daha böyle uzun bir mektup yazmaya gerek bırakırmazsınız inşaallah. O mübarek sultanın yüce sözlerini kulağıma küpe yaptım.

1960 yılında emekli olunca aziz ve merhum şeyhimden izin alarak beş sene Arabiyyat okudum. Yirmi dokuz yaşında bir molların önüne diz çöktüm. Elli yaşındaydım. Bakın neler oldu. (Emsile, Bina, Maksut ve Avamil'den sonra) üç defa İzhar okudum, Kafîye ve Molla Cami okudum. Hemen hemen bütün fıkıh kitaplarını Arapçalarından okudum. Usul-ü Tefsir ve Usul-ü Hadis okudum. Bir miktar Belagat ve bir miktar da Hadis ve Tefsir okudum. Çok yaşlıydım, hoca olamadım ancak ilmin ve ulemanın kadrini öğrendim.

Şeyhimden sonra beş sene merhum Bekir Hâkî Efendi'nin, on sene de merhum Seyyid Cemal Efendi'nin derslerini ve sohbetlerini takip ettim. Pek çok faydalandım. Bu yolda hemencecik ilerlenilmez, o kadar kolay değil evladım. İyi bir balıkçı olmak için çok ıslanmak gerek. Bizim yolumuz pek o kadar ucuz değil. İşiniz, yaşınız, her şeyiniz müsait. Boş zamanlarınız

pek çok. Hacı Tarık Efendi kardeşimiz biraz yaşlı ama isterse o da yapar. Diğer isteyen kardeşlerimiz de. Göreyim sizi aslanlarım. Nefs denen düşmanı yenin.

Her biriniz birer sarf cümlesi kitabı olarak Hafız Abi'nizin önüne diz çökün. Benden kendisine gönülden selam söyleyin. Gözlerinden öperim. Yarının söz sahiplerini yetiştirmekte bu acize yardımcı olsunlar. Bundan sonraki mektuplarınızda Efendim Maksud'u da okuduk, Avamil'e çıktık, İzhar okuyoruz, gibi olsun. Fani hayatımda göremesem de mezarımın başına birer molla olarak gelmeniz niyaz eylerim. Önce Sübhaneke'den başlayarak talim dersine gireceksiniz, vesselam.

Mektupta neler söyledim, duydunuz değil mi? Sizi ilme teşvik etmek için sizi bilgi sahibi kılmak için yirmi seneye yakındır çok emek sarf ettim. Elbette bu emeklerim yüzde yüz boşa gitmedi, ama meyvesi pek az oldu. Bu kadarı benim gönlümü ancak mahzun ediyor, sevindirmek değil. Allah imdat etsin inşaallah şimdiden sonra biraz çabalarsanız, lafla iş olmaz kardeşlerim. Emek lazım, gayret lazım, çalışmak lazım. Sizi mahcup etmek istemem, utanırım, kendim utanırım.

Şöyle bir doğrulsam da işi çok olanlar, vazifesi olanlar, yol alanlar hariç işi benden daha hafif olanlar görüyorum burada. Kaç kişi teheccüt namazı kılıyor, parmak kaldırın desem, boynunuz bükülecek biliyorum. Bakın gözlerim sönmek üzere, yaşıım yetmiş iki. Bu soğuk gecede, bu soğuk kardeşiniz Rasulullah (sav) Efendimiz'in huzuruna gitmekten utandığım için, şeyh olduğum için değil, bu ismi taşımaktan utandığım için soğuk demiyorum, uykusuzluk demiyorum, yorgunluk demiyorum ama ne yapayım, gene kabahat benim. Aciz benim ki, sizde bu duyguyu uyandıramadım. Size bu gayreti veremedim, mahcubum, mahzunum.

Huzuru Risalet'e ne yüzle çıkacağımı bilemiyorum. Çıkmamalıydım bu yola, gelmemeliydim sizin karşınıza yahut sizi karşıma almamalıydım. Ama ne çare var ki... Toplayın kendinizi, toparlanın. Günler akşamlamıştır. Hangi anda guruba gider bilinmez. Âşık Yûnus öyle diyor. Ab-ı hayat içmek için Hızır'la İlyas olmak lazım... Hepimiz gideceğiz. Ne olur biraz daha ak yüzle bu mesleki manevîyeye ermiş olarak varalım huzura. Hepinizden gayretler beklerim. Allah (cc) Muin'iniz olsun. El-Fatiha.¹¹²

¹¹² Kalyoncuoğlu, Hilafet Risalesi, s. 3.

Şimdi de ihvânının yetişmesi için meydana getirdiği yazılı eserleri tanıtalım.

b) Yazılı Eserleri

1. Halidiye Risalesi Şerhi

Halidiye Tarikatı'nın temel kaynağı olan, tarikatın adab ve erkânının Osmanlıca olarak özlü bir dilde anlatıldığı bu eseri ihvânının eğitim seviyesini göz önünde bulundurarak sadeleştirmiş ve anlaşılmasında zorluk olabileceğini düşündüğü yerleri izah etmeye çalışmıştır.

28 Ekim 1977'de başlanan bu çalışma bir müddet sonra tamamlanarak kitap hâline getirilip bastırılmışsa da yaptığımız araştırma sonucunda kitabın matbu bir nüshasına ulaşamadık. Fakat kitabın bizzât Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin eliyle yazdığı müellif nüshası A4 boyutunda 37 sayfadan ibaret olup şu anda kütüphanemizde müstesna bir köşede durmaktadır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi risalenin başına ayrıca silsileden bazı meşayih'in menkıbelerini de özet olarak eklemiştir.

Bu risale şu anda (16.06.2016) Lütuf Yolu Kültür ve Dayanışma Derneği'nin talimatıyla Fatma Dağlı tarafından Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Biyografisi çalışmasının eki olarak basılmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmaktadır.

2. Marifetname'den İnciler

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ihvânına tasavvuf yolunun ilmini kolaylaştırmak amacıyla, kısmen özetlediği eserlerden biri de İbrahim Hakkı Erzurumî'nin yazdığı hayli hacimli olan Marifetname'dir. Bu eserin irfan yolunun rükünlerini izah eden bölümü hem özetlenmiş hem de sadeleştirilmiştir.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi aylarca süren ve yeşil bir kapakla okuyucularına sunduğu 16 sayfalık bu risaleciği önemine binaen ve halkımızın okuma alışkanlığının zayıflığını göz önünde bulundurarak (13 Zilhicce 1405), 29 Ağustos 1985 Perşembe saat 11:05'te Bursa Muradiye Kocanaib Paşa Cami'nde, Şeyh

Muhammed Şemseddin Canpek Efendi'nin irtihalinin yirmi birinci sene-i devriyesinde ihvânına bizzât kendisi okuyarak arz etmiştir.

Mevcudu kalmayan bu eser 16.06.2016 tarihinde, Emre Ferhan tarafından imlâ kuralları gözden geçirilerek Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Biyografisi çalışmasının eki olarak basılmak üzere dijital ortama aktarılmıştır.

3. Halidiye Risalesi

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi bu eserinde Nakşî-Hâlidî-İsmetî koluna mensup, mürşit namzeti bir halifede asgari bulunması gereken 14 şartı açıklamış ve hilafete nasbettiği üç kişide bu şartların mevcut olduğunu beyan ederek tasavvuf kaynaklarındaki mürşid-i kâmilin vasıfları meselesine güncellik kazandırmıştır.

Bu risaleyi 31.10.1981 tarihinde, Kocaeli İzmit'te, halifelerinden Rabbani Demirhan'ın evinde yaptığı sohbette ihvânına okumuş ve şerh etmiştir. Bu risalenin ses kaydı tarafımızdan önce teyp bandından dijital ortama aktarılmış ardından da itina ile dinlenerek Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Biyografisi çalışmasının eki olarak basılmak üzere yazıya çevrilmiştir.

4. Tertib-ül Esrar fî-Tarikîl Ebrar

Bu risalede Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin çoğunlukla el yazmalarından oluşan ve Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'ye verdiği, onun da şahsımıza emanet ettiği zikir talimatnameleri, şahsımızca tarikatta telkin ediliş sırasına göre tertip edilmiş ve zikir telkiniyle memur olan şahıslara gerektiğinde verilmek üzere dijital ortama aktarılmıştır.

Bu risalenin tab edilmesi, Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi tarafından uygun görülmediği için, gerektiği zaman bilgisayar çıktısı alınması öngörülmüştür.

5. Mektuplar

Bu risalecik Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin evlatlarına, müritlerine ve muhiplerine... yazdığı ve kendine yazılan on beş mektubu muhtevidir. Bu mektupların bir kısmı kendi ses kaydından ve bir kısmı da kendi el yazısından olmak üzere temel iki kaynaktan alınmış olup şahsımız tarafından Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Biyografisi ekinde basılmak üzere yazıya çevrilmiştir.

6. Tezekkürül Mevt Risalesi Şerhi ve Rabitanın İzahı

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi bu iki küçük fakat ehemmiyetli risalecikte şeyhinin Külliyyat-ı Şemsiyye adındaki eserinden Tezekkürül Mevt ve Rabita bölümünü sadeleştirmiş ve gerekli yerlerde izaha başvurmuştur. Bu risalecikler şahsımız tarafından Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Biyografisi çalışmasının ekinde basılmak üzere yazıya çevrilmiştir.

7. Onun Yolu

Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi, kaleme aldığı bu eserin siyere ait giriş kısmı hariç tamamının şeyhinin sohbetlerinin bir izahı olduğunu ifade etmiştir.

8. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Bazı Sohbetleri

Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi tarafından bir ajandaya kaydedilmiş ve henüz basılmamıştır. Bu ajanda Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi tarafından şahsımıza hediye edilmiş olup kütüphanemizde mevcuttur.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi özellikle tarikatın pîri olan Şeyh Mustafa İsmet Garibullah Yanyevî'nin Risale-i Kudsiyye adlı manzum eserini şerh etmek istediğini birçok sohbetinde dile getirmiş hatta halifesi Şaban Efendi'ye bu risaleyi istinsah ettirmiştir. Fakat şerh etmeye sağlığı ve ömrü kifayet etmemiştir.¹¹³

VI. ŞEYH EYÜP SABRİ KALYONCUOĞLU (KS) EFENDİ'NİN SON YILLARI VE VEFATI

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ömrünün son yıllarında görme yetisini büyük oranda kaybetmiş ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir görüşle son yıllarını geçirmiştir. Ayrıca şeker hastası olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi perhizine son derece iyi dikkat etmesine rağmen yine de bu hastalığın verdiği hâlsizliğin tesiri altında kalmıştır.

Hayatının son aşamasını tefekküre ayıran Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi gününün çoğunu şu anda tekkede Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'nin sohbet ederken oturduğu koltuk üzerinde zikir ve murakabe ile geçirmiştir. Zaruret

¹¹³ Bu el yazması nüsha şahsi kütüphanemizdedir.

olmadıkça kimseyle görüşmemiş ve mümkün olduğu kadar az yeme, içme, uyuma ve konuşmaya dikkat etmiştir.

1990 yılından itibaren ihvâna sohbet etme görevini baş halifesi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'ye vermiştir. Kendisi de zaman zaman toplantılara katılarak ihvânı ile hasret gidermiştir. Vefatına yakın dermanı iyice azalan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi artık kendi ihtiyaçlarını tam olarak gideremeyecek bir hâlsizliğe duçar olmuş ve başkalarının yardımıyla ihtiyaçlarını karşılamaya başlamıştır. Bu durumu Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi şöyle betimlemektedir:

“Hazret (ks) 1990 yılından sonra artık çok yaşlandığı için sohbetleri yapma görevini bana vermişti. Zaman zaman kendisi de teşrif ediyordu. Bu yıllarda manevî bir işaret üzere bize hilafet icazetini tevdi etti. Benden önce Fahrettin Efendi'yi, Rabbani Efendi'yi ve Kaya Efendi'yi halife tayin etmesine rağmen beni baş halife olarak görevlendirmişti.

Kendisini ziyarete gittiğimiz bir seferinde Hazret'in eşi: “Evladım Şaban, Efendi galiba aklını yitiriyor.” dedi. Tabi ben bu duruma taaccüp ettim. Anlaşıyordu ki Hacı Anne, Hazret'i hiç tanıyamamıştı. Hemen Hazret'in yanına girdim. “Evladım, görüyor musun? Şu kişiler bana hizmet ediyorlar.” dedi. Ben de: “Galiba görevli meleklerdir efendim.” diye yanıtladım.

Daha sonraki ziyaretlerimizden birinde yanlarında yeğenleri Osman da vardı. Serzeniş ederek şöyle dedi: “Evladım, Hacı Anne beni yıkayamıyor. Bu Osman da yıkamıyor.” Ben de: “Efendim, ben de sizin evladınız değil miyim? Ben sizi güzelce yıkarım.” dedim. Hazret biraz da utanarak: “Pekâlâ.” dedi ve şofbenin yakılmasını istedi. Hazret'i defalarca sabunlayarak güzelce yıkadım. Bu durumdan hem o hem de ben hoşnut olmuştuk.¹¹⁴”

Bu rahatsızlığı bir müddet devam ettikten sonra, 2 Şubat 1994 günü Göztepe'deki evinde başucunda değerli talebeleri (emaneti devrettiği Teşvikiye Cami eski imamı Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi) eşi ve evlatları olduğu hâlde hakkın rahmetine kavuşmuştur.

¹¹⁴ Aliosman Dağlı, **Şeyh Şaban Lütfullah Efendi (ks) Hayatı**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2014, s. 23-24.

Aziz naaşı vasiyeti üzerine aynı gün Derince'ye ablasının evine götürülmüş, 3 Şubat günü burada değerli dost Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi tarafından: “O ulu bir çınardı kardeşlerim!” diye başlayan konuşmayla duyarlı bir tören icra edilmiştir. Aynı gün İzmit Merkez Cami'nde kılınan cenaze namazını müteakiben sevenlerinin eşliğinde köyüne çıkılmış, dağların üstünde, köyün eski kabristanındaki aile mezarlarının arasında toprağa verilmiştir¹¹⁵. Bu süreci baş halifesi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi şöyle betimlemektedir:

“1995 yılının şubat ayında hastalandığını işitince ziyaretine gittim. Aile efradı da yanındaydı. Hazret'in ateşi yükselmiş, hastalığı hayli ilerlemişti. Vefat edeceğini anlayınca Yâsin Suresi'ni okumaya başladım. Bir müddet sonra: “Yeter artık evladım, Allâh (cc) razı olsun.” dedi ve Hakk Teâlâ'nın (cc) mübarek ismini zikrederek Yüce Sevgili'ye ruhunu teslim etti.

Üstad, yakınlarına manevî değeri olan neyi varsa hepsinin bana teslim edilmesi, cenazesinin şahsım ve İzmit'teki Fevziye Cami İmamı tarafından yıkanıp kefenlenmesi ve doğduğu köy olan Hasaneyn Köyü'nde babası ve abisinin yanına defnolunması konusunda vasiyette bulunmuş. Biz de vasiyetini aynen tatbik ettik ve cenaze ilanını da basına verdik. Bu yazıyı bizzât ben kaleme aldım. Daha sonra Hazret'in (ks) kabri üzerine bir türbe yaptık.¹¹⁶“

Vasiyeti: Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) diğer bütün işlerinde olduğu gibi vefatından sonra yapılacak iş ve işlemleri de açık ve detaylı bir şekilde, ölmeden seneler önce kaleme almış ve hiçbir şeyi tesadüfe bırakmayacak şekilde cenaze törenini bizzat kendi organize etmiştir. Kızı Sema Kalyoncuoğlu'ndan alarak yazıya geçirdiğimiz vasiyet şu şekildedir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Hemen Receb'e haber verin ailesi ile gelsin.

Göztepe

¹¹⁵ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan yazılı görüşme.

¹¹⁶ Dağlı, Şeyh Şaban Lütfullah Efendi (ks) Hayatı, s.24.

1/C. Evvel/1406

11/Ocak/1986

Ölümüm ile gerekli hizmetler

1-) Hemen İsmet Bey kardeşim ile Şaban Efendi kardeşim çağrılır. Tecrübeli kardeşim İsmet'e gerekli masraflar için para teslim edilir.

Cenazem İsmet Beyin minibüsü ile Beşiktaş'taki Sinan Paşa Cami Gasilhanesine kaldırılır. Cenazemi Rabbani Efendi yıkayacak. Onun için hemen telefonla oda çağrılır. Şaban Efendi ve Hasan Efendi kardeşler yardım eder.

2-) Nüfus hürriyet belgem muhtarlığa verilir. Cenazem evden çıkmadan tabiblikten rapor alınır. Köye götürüleceğim için mezarlıklar idaresi ile ilişiklik yoktur.

3-) Cenazem bir öğle namazından sonra İzmit Feyziye Caminde kılınacak. Kendisine vasiyetim gereği, şayet İzmit'e kadar zahmet ederse; Cenazemi Sinanpaşa Cami baş imamı H. Kemal Efendi kıldırır. Kendisi otomobil ile İzmit'e götürülüp getirilir.

H. Kemal Efendi gelemmezse; cenazemi Halifem H. H. Şaban Efendi kıldırır. Kabir talkını da o verir. Merasim ve hatıra sarfım ile siyah cübbemi kendisine teslim ediniz onlar ona vasiyetlidir.

4-) Gözcübaba Cami'nde ve köyümün caminde salâlar okutulsun. İzmit'e İsmail Hakkı'ya, Derince'de Yusuf, yoksa yeğenim H. Osman'a telefon edilir. Cemaatim cenazemi kılmak için Feyziye Cami'nde toplanır. İsteyen kabre kadar gelir. İsteyenler de İstanbul'a kadar gelip, İstanbul Cemaati ile döner.

5-) Yeğenim İlhami köye giderek, daha önce belirlediğim ve telle çevrili yerin kuzey tarafındaki birinci kazık hizasında kabrimizi kazdırır. Yanlışlık yapılmasın, oğlum Yusuf yerini tayin etmiştir.

6-) İnegöl'e H. Tarık veya H. Fahreddin kardeşlerden birine hemen telefon edilir. İsteyenler cenazemi kılıp kabrime kadar gelirler. İsteyenler H. Annesi Taziyet için İstanbul'a gelirler.

İnegöl kardeşleri gelirken Abdulkaki ve Osman kardeşleri de getirsinler.

7-) Sevim için, bakkal Halise telefon açılır. Sevim de hemen İbrahim oğlumuza haber verir.

8-) Cenazem köye çıkarılınca, zaman müsait ise baba ocağına kadar vasıtası ile götürölüp, doğduğum ve çocukluğumun geçtiğı avluda kısa bir vakfe yaptırılınsın. Kabre girerken son ziyaretim olsun.

9-) Gönülden vefalı oğlum H. Yusuf yoksa; kabre yeğenim H. Osman ile Hasan Bozoklu ve Hüsnü kardeşler insin ve beni onlar yerleştirsın.

10-) Dostlar ve acele telefon numaralarından gerekliler haberdar edilsin. İlhan ve Ömer kardeşlere, Ersemin kardeş haber versin.

11-) Dünya için hiçbir vasiyetim yok. Evlatlarım: Emektar ve vefalı eşim, Önce (Mevlâ)'mız (cc) ve sonra size emanet. Gönlnü hoş tutun. Sevinç ile yanına alsın. Kendisi razı olursa Her şeyi kendi arzusuna bırakın. Etrafında pervane olun. Cennet yolu onun rızasından geçer. Hepinize, herkese hakkımı helal ettim

Not: Kavanozdaki toprak üzerime serpilsin...

Vesselâm (imza)

İKİNCİ BÖLÜM

TEŞVİKİYE İSMETÎLİĞİ

III. İSMETÎLİK

a) Es-Seyyid Eş-Şeyh Muhammed Mustafa İsmet Garibullah El-Yanyavî En-Nakşibendî El-Hâlidî Hazretleri'nin Hayatı

Nakşibendî Tarikatı'nın bir kolu olan 1808-1873 yılları arasında yaşayan Seyyid Mustafa İsmet Garibullah Yanyevî'ye nispet edilen tarikata verilen isimdir. Bu zât aslen Nakşibendî Müceddidî ve Hâlidî'dir. Haliyle İsmetîlik de Hâlidîlik'in bir koludur.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde İstanbul'daki en meşhur ve etkili Nakşibendî şeyhlerinden, Kutbül-evliya olarak da bilinen Es-Seyyid Eş-Şeyh Muhammed Mustafa İsmet Garibullah El-Yanyavi El-Nakşibendi El-Halidi Hazretleri, Mevlânâ Hâlid Ziyâeddîn hulefâsından Abdullâh-ı

Mekkî'nin halîfesidir ve Silsile-i Zeheb (Altın Silsile) denmekle meşhur veliler zincirinin otuz birinci ferd-i kâmilidir. Hicri 1223 (M. 1808) senesinde Yanya'da dünyaya gelmiştir. Zamanının usulüne uygun bir şekilde memleketinde medrese tahsilinde bulunan İsmet Efendi mezuniyetinin ardından bir müddet Yanya Mahkeme-i Şer'îye'si kâtipliğinde bulunmuşlardır.

Daha sonra tasavvufa meyletmiştir. Hacca gittiği sırada Mevlâna Halid Ziauddin Bağdadi'nin halîfelerinden Abdullah Mekkî Erzincanî'ye intisab etmiştir. Kısa bir müddet içerisinde Halidiye Tarikatı'nda sülûkunu ikmal eyleyen İsmet Efendi irşat vazifesi ile görevlendirilerek Edirne'ye gitmiştir. Edirne'de Sultan Cami'nde bir müddet irşat faaliyetlerinde bulunduktan sonra otuz ikinci Osmanlı padişahı Sultan Abdülmecid'in ricası üzerine Fatih Çarşamba'da bir tekke inşa ettirerek İstanbul'a yerleşmiştir.¹¹⁷

Halifelerinden Hüseyin Kudsi Efendi'nin kerimesi ile izdivaç buyurmuşlardır. Bu evlilikten Nimetullah, Hafız, Ferdi, Behaeddin isimlerinde dört oğlu; Nakşiye ve Sıddıka isimlerinde iki kızı dünyaya gelmiştir. Hicri 16 Zî'l-ka'de 1289 (M. 15 Ocak 1873) senesinde ahirete irtihâl eylemiş ve İstanbul Çarşamba'daki dergâhında defnedilmiştir.

b) Halifeleri

Binlerce mürit yetiştiren İsmet Efendi bu müritlerinden altmışa yakınına hilafet vermiştir. Halifelerinin en meşhurları şu zâtlardır: Şeyh Şerîf Kudsî Efendi, Şeyh Hüseyin Kudsî Efendi, Şeyh Halîl Nûrullâh Efendi, Şeyh Ahmed Hilmi Efendi, Şeyh Osman Necmullah Haskövî Efendi ve Şeyh Muhammed Behrullah Efendi'dir.¹¹⁸

Mevlâna İsmet Garibullah, Efendimiz Peygamber-i Zîşan Hazretleri'nin (sav) sünnet-i seniyyelerine uyarak halifelerinden her birine hâllerine uygun birer lâkap vermişlerdir. Mesela Halil Efendi'ye "Nurullah," Mehmet Efendi'ye "Bahrullah", Hüseyin ve Şerif Efendiler'e "Kudsi", Osman Efendi'ye "Necmullah" demişler, kendilerine de "Garibullah" (Allah'ın Garibi) ismini layık görmüşlerdir.¹¹⁹

¹¹⁷ Vela, s.274.

¹¹⁸ Kalyoncuoğlu, *Hilafet Risalesi*, s.4.

¹¹⁹ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

İsmet Efendi'nin silsilesi günümüzde iki koldan devam etmektedir. Bu kollardan biri Halil Nurullah Zağravî yoluyla gelen şu silsiledir:

Şeyh Halil Nurullah Zağravî Efendi (ks)

Şeyh Hacı Ali Rıza El-Bezzaz Efendi (ks)

Şeyh Ali Haydar Ahıskavî Efendi (ks)

Şeyh Mahmut Efendi (ks)

Diğer kol ise şöyledir:

Şeyh Osman Necmullah Haskövî Efendi (ks)

Şeyh Muhammet Şemseddin Bursevî Efendi (ks) (Canpek)

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi (ks)

Şeyh Şaban Lütfullah Çetin Efendi (ks).¹²⁰

Öteki kollar ise günümüze ulaşamamıştır. Bu kolların biri günümüzde Fatih Çarşamba merkezli, diğeri Beyoğlu, Kasımpaşa merkezli olarak irşat faaliyetlerinde bulunmaktadır.¹²¹

İsmet Garibullah Efendi tarikatının âdâb ve erkânını Risal-i Kudsiyye adındaki manzum eserinde beyan etmiştir. Bu eserin kaleme alınış sürecini kendisi yine eserinde açıklamış, manen verildiğini beyan ettiği bu görevde adeta Şeyh Ahmed Farukî Serhendî İmamı Rabbani'nin Mektubat-ı Kudsiyye adındaki eserini nazmetmiştir. Eser dört yüz beyit civarında olup gayet muhtasar ve müfittir.

c) Tarikat Silsilesi

Tablo 4: Şeyh Muhammed Mustafa İsmet Garibullah El-Yanyavî (ks)'nin Tarikat Silsilesi

¹²⁰ Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, *Mevzun ve Muhtasar Silsile-i Şerife*, H. 1406.

¹²¹ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

1.	Hız. Muhammed Mustafa (sav) Efendimiz
2.	Hız. Ebubekir (ra)
3.	Selman-ı Farisî (ra)
4.	Kasım bin Muhammed bin Ebubekr (ra)
5.	Cafer-i Sadık (ra)
6.	Bayezid-i Bestamî (ks)
7.	Ebülhasen-i Harkanî (ks)
8.	Ebu Ali Famedî (ks)
9.	Yusuf-u Hemedanî (ks)
10.	Abdülhalik-ı Gücdüvanî (ks)
11.	Arif-i Rivegeri (ks)
12.	Mahmud-u İncirfagnevî (ks)
13.	Ali Ramiteni (ks)
14.	Muhammed Baba Semmasî (ks)
15.	Seyyid Emir Külal (ks)
16.	Şah-ı Nakşibend Muhammed Behaeddin (ks)
17.	Alaeddin-i Attar (ks)
18.	Yakub-u Çerhi El-Hisarî (ks)
19.	Ubeydullah-ı Ahrar (ks)

20.	Muhammed Zahid (ks)
21.	Derviş Muhammed (ks)
22.	Hacegi Semerkandî (ks)
23.	Muhammed Bakibillah (ks)
24.	İmam-ı Rabbanî (ks)
25.	Muhammed Masum-ı Farukî (ks)
26.	Eş-Şeyh Seyfeddin (ks)
27.	Nur Muhammed Bedavünî (ks)
28.	Habibullah-ı Can-ı Canan El-Mazhar (ks)
29.	Abdullah-ı Dehlevî (ks)
30.	Mevlâna Halid-i Bağdadî (ks)
31.	Abdullah-ı Mekkî (ks)
32.	Mustafa İsmet Yanyavî (ks)

Kaynak: Kalyoncuoğlu, *Silsilenâme*.

IV. TEŞVİKİYE İSMETİLİĞİ

İsmetîlik'in Fatih Çarşamba'da faaliyet gösteren İsmail Ağa Cemaati diye bilinen Şeyh Mahmut Ustaosmanoğlu'nun mürşitliğini yaptığı İstanbul kolu hakkında değişik bilim dallarında birçok akademik çalışma yapılmış öyleki bu cemaat ve şeyhi hakkında popüler anlamda takibi hayli güç bir literatür meydana gelmiştir. Fakat Bursa Kolu hakkında Mecbure İnal Vela'nın kaleme aldığı Yeryüzünün Mânâ Mimarları ile şahsımızın kaleme aldığı Şeyh Şaban Lütfullah Çetin Efendi (ks) Hayatı haricinde bu cemaat hakkında ne akademik ne de popüler anlamda herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Biz bu bölümde İsmetîlik'in Bursa Kolu'nu şu anda faaliyet gösterdiği Teşvikiye ve civarını esas alarak Teşvikiye İsmetîliği başlığı altında inceleyeceğiz. Çalışmamızda Teşvikiye İsmetîliği'nin kuruluş, gelişme, yayılış süreçleri ile cemaatin kültürel, sosyal ve ekonomik durumlarını bilimsel gözlem ve teknikler kullanarak, objektif olarak yansıtmaya çalışacağız.

a) Teşvikiye İsmetîliği'nin Kısa Tarihçesi, Teşekkülü ve İrşat Metodu

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kapatılıp Bektaşîlik'in de yasaklanmasından sonra, Sultan II. Mahmut bu tarikata bağlı tekkeleri kapatmış ve vakıflara el koymuştu. II. Mahmut ve oğlu Abdülmecit bu tekkeleri Kuşadalı İbrahim Halveti'nin yönlendirmesi ve zamanın İçişleri Bakanı Memduh Paşa gibi zâtların da devreye girmesi sonucu çoğunu Nakşî-Hâlîdî'lere tahsis etmiştir. İşte bu tekkelerden biri de Bursa'nın ilk tekkelerinden biri olan Mir-i Budala Aziz Efendi'nin kurmuş olduğu Kedili Tekke'dir. İsmet Efendi zamanın yönetiminin ricasıyla ileri gelen halifelerinden Osman Necmullah (ks) Efendi'yi buraya tayin etmiştir.

b) Osman Necmullah (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci

1833 yılında Edirne yakınlarında bulunan ve şu anda Bulgaristan sınırları içinde kalan Hasköy'de doğmuştur. Babası Kadirî meşayihından ve Seyyid Abdülkadir-i Geylani'nin nesebinden Şeyh Hacı Hafız Ahmet Efendi'dir.

Çocukluğu hakkında elimizde çok az bilgi bulunan Şeyh Osman Necmullah (ks) Efendi tekke ortamında büyümüş ve ilk eğitimini şeyh ve âlim olan babası Ahmet Efendi'den almıştır. Zaman zaman Edirneli âlimlerin sohbetlerinden istifade etmek için Edirne'ye gelen Osman Efendi (Bu esnada on beş yaşlarında olduğu tahmin edilmektedir.) bu sohbetlerin birinin akabinde Şeyh Seyyid Muhammed Mustafa İsmet Garibullah Yanyavî'nin halifelerinden Şeyh Tahir Efendi ile tanışmış ve bu zâtın telkin ve kefaleti ile Yanyavî'ye mürit olmuştur. Bu süreci merhum Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Halidiye Risalesi Şerhi mukaddimesinde şöyle anlatmıştır:

On beş yaşlarında bulunduğu bir sırada, Edirne'ye geldiği bir gün öğle namazını Eski Cami'de kılmıştır. Namazdan sonra camisinde vaaz veren Hoca Efendi'nin birçok kimseler elini öpmüş, kendisi de el öpenlerin

arasına karışmıştır. El öptükten sonra Hoca Efendi nurlu delikanlının elini bırakmamıştır. Öylece dergâha Mustafa İsmet (ks) 'in huzuruna gelmiştir. Yüce zâtın ilk halifelerinden olan Vaiz Hoca Tahir Efendi, mürşidine: “Efendim size has bir evlat getirdim.” diyerek gence pîrinin elini öptürüyor. Mânâ gözü ile Osman'daki kabiliyeti görünce bir anda keşfeden pîrimiz: “Oğlum Osman bizim yanımızda kalır mısın, seni kendime evlat edeyim.” diyor. Melek hasletli genç uygun cevabı verince ise hemen “Kasabana dön, seni beklerler ve merak ederler. Babana anana anlat, onlar izin verirse gel.” diyor. Ertesi gün aldığı müsaade ile dönen genç mesuttur artık. Mustafa İsmet Yanyavî Dergâhı'na yeni bir feyiz fidanı dikilmiştir.¹²²

Osman Necmullah (ks) Efendi, İsmet Efendi Dergâhı'nda bir taraftan seyri sülûkunu ikmal ederken diğer yandan da ilmen kendini geliştirmeye devam etmiştir. Şeyhinin Nakşî Tarikatı'nın halk içerisinde Hak'la beraber olmak prensibini benimsediği için Allah (cc)'ın yüce peygamberlerine benzemek amacıyla bir meslek tutmasını istemesi üzerine Tunca Nehri'nin kenarında bulunan ve dergâha da çok yakın olan bir tabakhaneye çırac olmuştur.¹²³

Seyr-i sülûkunu tamamlayan ve ilmen de kemâle eren Osman Efendi şeyhinin kendisine verdiği “Necmullah” lakabı ile hilafete nasbedilmiş ve Fatih Çarşamba'daki tekkenin tadilatını yönetmek üzere Hüseyin Kutsi Efendi ile İstanbul'a gönderilmiştir.¹²⁴

Osman Necmullah (ks) Efendi tekkenin tadilatı esnasında Dahiliye Nazırı Memduh Paşa başta olmak üzere birçok kişinin taktirini kazanmış ve İsmet Efendi'nin Edirne'den İstanbul'a teşrifinin ardından Bursa Kedili Tekke şeyhliğine ataması yapılmıştır.¹²⁵

Bursa'nın en eski ve en mühim tekkelerinden Mir-i Budala Aziz Efendi Dergâhına padişah fermanıyla şeyhliğe atanan Osman Necmullah Haskövi ilmi ve irfanı sebebiyle Bursa uleması ve meşayihınca taktir edilmiştir. Ancak şeyhin elli bir yaşında olmasına rağmen hâlâ mücerret oluşu etrafı rahatsız etmiş ve Osman Efendi aynı zamanda iffeti ile şöhret bulmuş dul bir bayanla dünya evine girmiştir. Bu

¹²² Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, **Halidiye Risalesi Şerhi**, İstanbul: (YY), 1978, s.4.

¹²³ Vela, s.278

¹²⁴ Kalyoncuoğlu, *Hâlidîye Risalesi Şerhi*, s.5.

¹²⁵ Kalyoncuoğlu, *Hâlidîye Risalesi Şerhi*, s.6.

evlilikten te evladı olan Muhammed Şemseddin dünyaya gelmiştir. Osman Necmullah (ks) Efendi bir tarafından tekkede müritlerini irşat ederken diğer taraftan da oğlunu yetiştirmiştir.

c) Muhammed Şemseddin Canpek (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci

1886 yılında Bursa Muradiye'de bulunan Kedili Tekke'nin müstemilatında dünyaya geldi. İlk eğitimini aile ocağında aldıktan sonra Bursa medreselerinde eğitimine devam etti ve Ahıskalı Ali Haydar Efendi'den ilmi icazet aldı. Babası ve şeyhi olan Osman Necmullah (ks) Efendi'nin emri ile hac yolculuğuna çıktı. Altı ay Kudüs'te, altı ay Mekke'de, altı ay da Medine'de ibadetle meşgul oldu. Medine'de Hz. Peygamber'in (sav) manevî iltifatına mazhar olarak kendisine Kutlu Nebi'nin işareti ile taç ve hırka giydirilirdi. Bu süreci halifesi Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, Halidiye Risalesi Şerhi'nin mukaddimesinde şöyle nakleder:

Muhterem şeyhimizin pederleri Osman Necmullah (ks) Efendi Bursa'dan ve İstanbul'dan katılan on üç dervişi ile birlikte şeyhimiz Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'yi de Bursa Muradiye'de bulunan Kedili Tekke'de halvete sokmuşlardı. Henüz yirmi yaşının baharında olan şeyhimiz diğer dervişler tarafından halvet esnasında yapılan konuşmalarda halife adayları arasında gösteriliyorlardı. Halvetin sonunda şeyhimiz Muhammed Şemseddin (ks) Efendi hariç diğer bütün eh-i halvet hilafet tacını giymişler sadece şeyhimiz bu şereften o anlık mahrum kalmışlardı. Muhterem şeyhleri ve pederleri olan Osman Necmullah (ks) Efendi evladına dönerek: "Oğlum Şemseddin! İkmale kaldın." demişlerdi.

Bir müddet sonra manevi bir işaretle Osman Necmullah (ks) Efendi Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'yi hanımının bütün itirazlarına rağmen hacca gönderdi. Şemseddin (ks) Efendi Kudüs, Mekke ve Medine'de altışar ay kalarak kemâl yolunda yüksek mertebeler elde etti. Medine'den ayrılmadan birkaç gün evvel Ravza-i Mutahhara'nın karşısında zikirle meşgul iken beyaz sarıklı ve siyah cüppeli bir zât gördü. Bu zâtın sarığı ve cüppesi, elbiseleri yamalar içerisinde bulunan şeyhimize çok hoş geldi. O anda kalbinden: "Keşke benim de şöyle güzel bir cüppem ve sarığım olsa da Hz. Peygamber (sav)'in huzurunda giyinme şerefi elde etsem." diye geçti. Bir müddet sonra yanına pîr-i fâni bir zât gelerek kendisine beyaz bir sarıkla siyah bir cüppe verdi. Şemseddin (ks) Efendi kendisine: "Bunun ücreti nedir? diye sorunca, "Ücreti Allah (cc) ve Rasülü (sav)'nın muhabbetidir. Bunu sana şu şerefli kabrin sahibi gönderdi." dedi.

Gidiş ve dönüşte Şam'da Mevlâna Halid-i Bağdadi (ks) Pîrimizi ziyaret etmiştir. Dönüş ziyaretinde kabri başında harikulade bir hâl vaki olarak üç gün kabir başında kendinden geçerek kalmıştır. Aziz yuvasına kavuşup sevgili pederi ve üstadının elini öpünce nice imtihan ve çilenin mükafatı olan hilafetnâmesi eline veriliyor. Altındaki tarih ise Mevlâna Halid Efendimizin kabri başında kendinden geçtiği günün tarihini taşıyor. Hilafetnâmenin ne suretle verileceğinin emri nerelerden nerelere verildiğinin işareti o...

Büyük üstadımızın mübarek pederi: “Seyahatin, haccın ve hilafetin mübarek olsun oğlum. Şimdi beni dinle! Seyahatin uzun sürdü. Bilen ve tanıyanlar hep sordular, Kudüs’e gönderdiğimizi söyledik. Sen de seyahatinin ondan ötesini tam kırk sene açıklamayacaksın.” dedi. Gençlik hâlinde daha kırk sene yaşayacağı müjdesine sevindiğini, o gün için bu sır ve incelikleri düşünmediğini beyan buyurup sözü bitirmiştir.¹²⁶

Zorlu yolculuğun neticesinde Bursa'ya geri dönen Şemseddin (ks) Efendi, babası ve aynı zamanda şeyhi olan Osman Necmullah (ks) Efendi'den de icazet alarak yirmi üç yaşında hilafete nasbedildi. Şeyh Osman Necmullah Haskövi'nin Silsilenâme'de de bildirildiği üzere birçok halifesi olmasına rağmen Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî haricinde hiçbirisi şeyhlik yapmamıştır. Diğer halifeleri Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'ye bağlılıklarını bildirmiş ve Kedili Tekke'de onun kalmasını rica etmişlerdir.¹²⁷

Genç şeyh babasının bunca halifesi varken en genç halifesi olan şahsına bu vazifenin verilmesini, diğer halifelerin bir iltifatı olarak görmüştür. Bu nedenle zamanın şeyh-ül meşayihî Kelamî Tekkesi Şeyhi Erbilli Mahmut Esat Efendi'ye giderek bu durumu istişare etmiştir. Şeyh Esat Erbilî'nin: “Evladım! Şeyhin ve pederin olan biraderim Osman Necmullah (ks) Efendi'nin iki eli zâtınızın iki omzu üzerindedir. Muhterem pederiniz bu vazifeyi size tevdi etmezden evvel makamımıza bu mevzuyu arz etmiştir. Siz yüksek tevazunuz ile bu vazifeyi kendinize layık görmeseniz bile zaman sizin el öpme değil el öptürme vaktinizdir.” buyurması üzerine Bursa'ya dönerek Kedili Tekke'de irşada başlamıştır.¹²⁸

Bu görüşmeden kısa bir müddet sonra 31 Mart Vakası meydana gelmiş, İstanbul'daki İsmetî Âsithânesi şeyhi Ahıskalı Ali Haydar Efendi İttihat ve Terakki

¹²⁶ Kallyoncuoğlu, *Halidiye Risalesi Şerhi*.

¹²⁷ Kalyoncuoğlu, *Hâlidîye Risalesi Şerhi*, s.7.

¹²⁸ K. Altıntaş ile yapılan görüşme.

Cemiyeti taraftarı olmadığı için ihtilalciler tarafından tekke şeyhliğinden uzaklaştırılmıştır.¹²⁹

Pozitivist bir siyaset yürüten İttihat ve Terakki Fırkası kendisini desteklemeyen şeyhlerin postlarına destekleyenleri getiriyor, böylece tekke çevrelerinde bir huzursuzluğun meydana çıkmasına neden oluyordu. Muhammed Şemseddin (ks) Efendi 31 Mart Vakası'ndan 1925 yılındaki tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar geçen süreçte faaliyetlerini yavaşlatarak devam ettirmiştir. 1925'ten itibaren de fiilen şeyhliği bırakıp imam-hatiplik vazifesine başlamıştır.¹³⁰ Bu süreci Şeyh Eyüp Kalyoncuoğlu (ks) Efendi şu şekilde nakletmiştir:

Hudutlarımız içinde yaşayan çeşitli milletlerin isyanları ve arka arkaya gelen harpler devresinde üstadımız feyizli bir irşat devri verememiştir. 1925 yılında çıkarılan kanunla tekkelerin kapatılması, tarikatların şiddetle yasaklanması ile 1930 yıllarında Şeyh Esat Efendi ve bütün kemâl ehli inzivaya çekilmiştir. Memleket, millet ve İslâm'ın selameti için dua ve niyazda bulunmuşlardır. Şeyhimiz de bu süreçte Koca Naib Paşa Cami'nde imam hatiplik yapmışlardır.¹³¹

Muhammed Şemseddin (ks) Efendi elli altı yıl mürşitlik yapmıştır. Tek bir halifesi olan Muhammed Şemseddin (ks) Efendi ailesini, ihvânını ve postunu Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'ye emanet ederek 1965 yılında ahirete irtihal etti. Cenazesi Bursa Ulu Cami'nden kaldırarak Emir Sultan Kabristanı'nda defnolunmuştur, Kabr-i şerifi sevenleri tarafından bir ziyaretgah hâline getirilmiş ve her eylül ayının ilk pazar günü imametini yaptığı Koca Naip Cami'nde sevenleri tarafından yad edilegelmiştir.

Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'nin şiirleri kitap hâline getirilmiş ve Külliyyatı Şemsiyye adı altında Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi tarafından neşrettirilmiştir^{132, 133}.

d) Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Kedili Tekke'ye Şeyh Olarak Atanma Süreci

¹²⁹ “Şeyh Ali Haydar Ahıskavî Hz. (ks)”, *Yüz Yılın Alimleri* (Televizyon Programı), Semaerkand Tv, 20 Nisan 2017.

¹³⁰ Kalyoncuoğlu, *Hâlidîye Risalesi Şerhi*, s.6.

¹³¹ E. S. Kalyoncuoğlu, “18.03.1977 Tarihli Sohbet”, (tkk).

¹³² S. Kalyoncuoğlu ile yapılan yazılı görüşme.

¹³³ E. S. Kalyoncuoğlu, “Muhammed Şemseddin Canpek Efendi'yi Anma Töreni Açılış Konuşması”, Eylül, 1985.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde yaşamını ana hatlarıyla aktarmaya çalıştığımız Eyüp Sabri Efendi önceden de izah edilmeye çalışıldığı üzere Nakşibendî Tarikatı'nın Hâlidî-İsmetî Kolu'nun Bursa Şubesi'nin irşat faaliyetlerine tekrar başlamasına önemli bir vesile olmuştur.

Kalyoncuoğlu'nun bildirdiğine göre 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra Şemseddin (ks) Efendi'nin yanına gelen bazı resmi vazifeliler: “Şeyh Efendi, kanunen siz vefat edinceye kadar tekkede oturma hakkına sahipsiniz. Fakat tekkenin lojmanında oturduğunuz için şu anda mekân boş durumdadır. Şayet muvafakatınız olursa orayı mektep yapmak isteriz.” dediler. Şeyh Efendi tekkenin boş durmaktansa Ümmet-i Muhammed'in evlatlarına hizmet etmesini uygun gördü. Fakat 1946'dan sonra takibatın azalması, hürriyet ortamının teşekkül etmesi, mahalleye ilkokul yapılması ve Kalyoncuoğlu'nun Şeyh Efendi'ye mürit olup tarikat faaliyetlerinin hızlanmasından sonra Şemseddin (ks) Efendi hakkı olan tekkeyi geri istedi. Fakat kötü niyetli bazı kişiler tekkenin teslimine yanaşmadılar. Ancak 1957 yılında mahkeme kararı sonucu tekke Şemseddin (ks) Efendi'ye iade edildi.

Fakat bir müddet sonra Şemseddin (ks) Efendi'nin vefat etmesi üzerine, resmi makamlarca bir tebligat gönderilerek tekkenin tahliyesi istendi. 1971 yılında Şemseddin (ks) Efendi'nin hanımı ile irtibata geçen Şeyh Mahmut Ustaosmanoğlu herhangi bir mahsuru yoksa tekkeyi satın almak istediklerini bildirmiştir. Şemseddin (ks) Efendi'nin hanımı Huriye Havva Hanım bu işin vazifelisinin Eyüp Sabri Efendi olduğunu bildirmiş, bunun üzerine Ustaosmanoğlu bu girişiminden vazgeçmiştir.

Kalyoncuoğlu 1977'de müritlerinden oluşan bir heyet toplayarak tekkeyi Muhasebe-i Umumiye'den alma girişiminde bulunmuşsa da bu girişim başarı ile sonuçlanamamıştır. Fakat tekke kısmî bir tadilat görüp en azından muvakkaten harap olmaktan kurtulmuştur. Ve daha sonraki yıllarda bu mekân halk eğitim merkezi olarak halkın hizmetine sunulmuştur.¹³⁴

Şeyh Eyüp Sabri Efendi daha önceki bölümlerde de bahsettiğimiz üzere tarikatın merkezini Bursa'dan İstanbul Teşvikiye'ye almış ve irşat faaliyetlerini orada sürdürmüştür. Kalyoncuoğlu'nun 1994'te vefatından sonra Bursa, İzmit, Sivas ve

¹³⁴ E. S. Kalyoncuoğlu, “12.03.1977 Tarihli Sohbet”, (tkk).

İstanbul'daki halifeleri Kedili Tekke'yi ihyâ etmek için birçok girişimlerde bulunmuşlardır. Fakat bu girişimler neticeye ulaşamamıştır.¹³⁵

e) Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'nin Kısa Hayat Hikâyesi ve Teşvikiye İsmetliği'ne Şeyh Olarak Atanma Süreci

1938 senesinin Şaban ayında Sivas'ın Doğanşar ilçesinin Kozlu Köyü'nde dünyaya geldi. Annesi Arife Hanım, babası Mustafa Efendi'dir. Köylerinde okul olmadığı için ilk eğitimine köy camisinde Mahmut Efendi adında bir zâtta başladı. Kur'an-ı öğrenip hatmetmesinin ardından babası Mustafa Efendi tarafından okumak üzere İstanbul'a getirildi. Bir müddet Kantarcılar ve Yahya Kâhya Cami'nde hafızlık yaptıktan sonra Yeraltı Cami imamı Üsküdarlı Hafız Ali Efendi'ye talebe oldu ve hafızlığını tamamladı. Akabinde daha on sekiz yaşındayken müezzin olarak Kılıç Ali Paşa Cami'nde göreve başladı. Ardından yine aynı zâttan kıraat ilmi tahsil etti. Fakat bu ilmi Ali Efendi'de bir türlü tamamlayamadı. Onun da iznini alarak Yeni Cami imamı Nuri Efendi'ye talebe oldu. Bir müddet sonra kıraat ilmini bu zâtta tamamladı ve askere gitmeden önce kıraat ilminden icazet aldı.

Balıkesir ve Afyon'da Altmış İhtilali esnasında askerlik yapan Şaban Efendi, askerlik dönüşü bir müddet kuru temizlemecilik yaptı. Kendisine tekrar kadro verilmesi ile beraber sırasıyla Beyoğlu Ağa Cami,^{m2} Nusretiye Cami, Dolmabahçe Cami ve Teşvikiye Cami'nde görev yaptı. Bu camide görev yaparken tanıştığı Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'ye 1979 yılında manevî bir işaretle intisap etti. 31 Ekim 1981 tarihinde Kocaeli İzmit'te Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'den aldığı icazet ile hilafete nasbedildi.

1984 yılında Teşvikiye Cami'nden emekli olan Şaban Efendi, Kalyoncuoğlu henüz daha hayatta iken onun emri ile 1990'da ihvânın irşadına memur edildi. 1994 yılında şeyhinin vefat etmesi ile birlikte irşada başladı. 2005 yılında Teşvikiye'deki dinî yaşantının seviyesinin düşmesi üzerine Teşvikiye'den Beykoz Kavacık'a taşındı ve hâlâ orada oturmaktadır. İki kız ve bir erkek evlat babasıdır.

Şaban Lütfullah Çetin Efendi şeyhinin vefatından birkaç yıl sonra dervişlerinin sayısının artması üzerine Kurtuluş son duraktaki Rum Kilisesi'nin

¹³⁵ Ş. Çetin ile yapılan görüşme.

karşısında bulunan Hacı Mustafa Gültekin'in evinin en alt katını dergâh olarak faaliyete soktu.¹³⁶

2015 yılında tadilat gören dergâh genişletildi. Bu dergâhın içinde bulunduğu binanın bir kısmının Rum Kilisesi arazisinde bulunduğu anlaşılmaya üzerine yeni tekke arayışlarına girildi. 20 Nisan 2017'de üzerine tekke inşa edilmek üzere Çavuşbaşı Yavuz Selim Mahallesi'nden 1360 m² arazi alındı.¹³⁷

Şaban Çetin Efendi tarikat faaliyetlerine Kurtuluş'ta bulunan dergâhın yanı sıra gerek kendi evinde ve gerekse de evinin karşısında bulunan Yıldırım Beyazıt Cami'nde devam etmektedir.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi'nin diğer halifelerinden Rabbani Efendi vefat edince bu zâtın yerine Hacı İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu şeyh olarak Çetin tarafından atanmıştır. Diğer bir halifesi olan Fahrettin Salman'ın ağır Parkinson hastası olması Tarikat'ın Bursa faaliyetlerinin sekteye uğramasına neden olmuştur. Sivas'ta vazifelendirilen Hacı Hafız Durmuş Kaya Sağlam ise bu vazifeyi hiçbir zaman ifa etmemiştir.¹³⁸

f) Teşvikiye İsmetliği'nin Demografik Durumu

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, şeyhinin vefatından sonra tek halifesi olarak şeyhliğe başladı. Şeyhinin vefatında on beş olan mürit sayısı Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin Bursa, İzmit ve İstanbul'da yaptığı irşat faaliyetleri sonucunda toplamda elli civarına ulaşmıştır. Bu sayı Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'den sonra daha da artmış ve günümüzde İstanbul'da yüz, Bursa'da kırk ve İzmit'te yirmiye toplamda yüz altmışa ulaşmıştır. Fakat şu çok iyi bilinmelidir ki ne Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'nin ne Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin ne de halifelerinin tesir alanı mürit sayıları ile sınırlı değildir. Bu zâtlar kendilerine mürit olmak için müracaat edenlerin ancak onda birine zikir telkininde bulunmuşlar, diğerlerine muhip olarak yola devam etmelerini, zamanı gelince eğer nasipleri varsa tarikata kabul edileceklerini söylemişlerdir.

¹³⁶ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

¹³⁷ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

¹³⁸ Ş. Çetin ile yapılan görüşme

Bu açıdan incelendiği zaman Muhammed Şemseddin (ks) Efendi'nin muhip sayısı Bursa'da yüzlere, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin binlere ulaşırken, bizzât benim yaptığım gözleme göre Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin halifelerinin muhip sayısı yaklaşık on bin kişiye ulaşmaktadır. Fakat bu zâtların tarikata kabul ediş şartları diğer tarikatların şeyhlerinden farklı olduğu için tesir alanları çok dar bir alanı kapsıyor gibi bir izlenim vermektedir. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin müritlerinden Mahmut Yiğit Temelli bu kriterleri şöyle naklediyor:

Efendi Baba'mızın çok geniş bir çevresi vardı, fakat herkesi mürit olarak kabul etmediği için cemaati çok sınırlı kalmıştı. Otuz yaşına gelmeyi, beş vakit namazı kılmayı ve kazancı helal olmayı asla tarikata kabul etmezdi. O, birçok şeyhin halife tayin ederken göstermediği inceliği mürit kabul ederken gösterir, her bulduğunu tarikata kabul eden şeyhleri de taaccüple karşıladığını her fırsatta dile getirirdi. Efendi Baba'nın sohbetine senelerce devam etmiş birçok kişi ona mürit olma şerefine erişememişlerdi. Efendi Baba şahsiyeti oturmamış kişilere, şeriatla yetinmelerinin daha uygun olacağını, tarikat yolunun kendilerine uygun olmadığını söylerken defalarca işittim.

Efendi Baba'mız evinde televizyon olanlara ders vermezdi, ancak televizyonu çıkardıktan sonra ders verebileceğini söyler, bu konuda hiç taviz vermezdi. Bize sohbe getireceğimiz kişileri bile çok iyi seçmemizi, kendisine kefil olamayacağımız hiçbir kimseyi getirmememizi tembihlerdi. Bazı kardeşlerimiz sayımız az olduğu için kalben mahzun olur, Efendi Baba'mız bunu hissedince: "Evladım biz bize yeteriz. Cümbüş ve kalabalık isteyen ve kısa yoldan evliya olmayı arzulayanlar başka cemaatlere gitsinler." diyerek kardeşlerimizi uyarırdı. Şeyhin vazifesinin adam toplamak değil, müritleri ile teker teker ilgilenerek onları irşat etmek olduğunu söylerdi.¹³⁹

Yine Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin yeğeni İsmail Hakkı Kalyoncuoğlu, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin İzmit ve civarında çok geniş bir muhip çevresi olduğunu, özellikle okumuş kesimden kendisine sempati besleyen pek çok kişinin bulunduğunu, fakat Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks)

¹³⁹ Mahmut Yiğit Temelli, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 12.01.2017.

Efendi'nin onların birçoğunu evlerinde televizyon bulunması ya da geçim kaynaklarının şüpheli olması nedeniyle tarikata kabul etmediğini söylemiştir.¹⁴⁰

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi kızı Sema Kalyoncuoğlu'nun bildirdiğine göre hiç kimseye tarikata girmesi konusunda davette bulunmamış, nasibi olanların bu yola gireceğini her fırsatta dile getirdiğini söylemiştir. Bazı şeyhlerin müritlerinin pek çok oluşunun hikmeti kendisine sorulduğu zaman Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, bir şeyhin hakkıyla ancak yüz müritle ilgilenebileceğini ve ilgilenemediği her mürit için de vebal altında kalacağını söylemiştir.¹⁴¹

Yine kendisine sorulan: “Efendim bazı şeyhler iki üç ayda bir zikir değiştirip müritlerinin zikirlerini otuz-kırk bine kadar çıkarıyorlarmış buna ne dersiniz?” sorusuna cevaben: “Biz bu yola akıllıyı delirtmek için değil, akliselime ulaştırmak için çıktık.” buyurarak zikir telkininin ciddiyetle yapılması gereken bir vazife olduğunu ifade etmiştir.¹⁴²

g) Teşvikiye İsmetîliği'nin Genişleyememesinin Sebepleri

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks)'nun yukarıda bahsettiğimiz metodu haricinde, Teşvikiye İsmetîliği'nin isminin az duyulmasının bazı harici sebepleri de vardır. Bunları üç başlık altında ana hatları ile incelemek mümkündür.

1. Teşvikiye ve Civarının Seküler Yaşam Tarzını Benimseyen Kişiler Tarafından Yaşam Alanı Seçilmesi

Teşvikiye ve civarı dindarlık kriterleri açısından incelendiği zaman, dindarlığın ancak inanç boyutunda yaşandığı bir bölgedir. Civarda bulunan camilerin din görevlileri cami cemaatinin kahir ekseriyetinin kapıcılardan, mahalleye dışarıdan gelen işçilerden ve sayıları pek az olan mahallenin yaşlılarından oluştuğunu yaptığımız mülakatlarda dile getirmişlerdir¹⁴³. Semte senenin herhangi bir gününde ziyaret için uğrayan herhangi bir kişinin seküler hayat tarzını semtte gözlemlememesi mümkün görünmemektedir¹⁴⁴.

¹⁴⁰ İ. H. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

¹⁴¹ S. Kalyoncuoğlu ile yapılan görüşme.

¹⁴² M. Y. Temelli ile yapılan görüşme.

¹⁴³ Cemal Karagöz, “Teşvikiye Semti” konulu görüşme, İstanbul: 21.06.2016.

¹⁴⁴ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

Öyle ki birçok semtte Ramazan Ayı içerisinde kapanan ya da belli saatlerde faaliyet gösteren kafe, restoran, birahane, pastane gibi işyerleri bu bölgede ay boyunca faaliyetlerine devam etmektedir. Hatta caminin bitişiğindeki kafe bile Ramazan Ayı boyunca açıktır.¹⁴⁵

İşte böyle bir irşat bölgesinde faaliyet gösteren Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ihvânını her fırsatta dini yaşama konusunda motive etmiş ve sosyal asimilasyondan kendilerini korumalarını tembihlemiştir. Fakat bu konuda taviz ile müsamahanın birbirine karıştırılmaması gerektiğini vurgulayarak, sosyal çevreden tamamen kopmamak adına bu bölgedeki insanları irşat edebilmek için hem zamanın şartlarına hem de İslâmî kurallarla uygun bir şekilde giyinilmesini tavsiye etmiştir. Müritlerinden Mahmut Yiğit Temelli'nin naklettiğine göre kadınların çarşaf erkeklerin sarık cüppe giymesi konusu kendisine sorulduğunda “Evladım bunların hepsi ecdadımızın İslâmî tesettüre en güzel şekilde uymak için giydikleri mübarek kıyafetlerdir. Fakat biz bu kıyafetleri giydiğimiz zaman toplumdan tamamen tecrit edilirimiz. Hâlbuki benim ve ihvânımın bu bölgede irşat görevi vardır. Biz cemiyetten kopamayız.” şeklinde cevap vermiştir¹⁴⁶.

Öte yandan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi ve müritlerinin her türlü tedrici irşat faaliyetine ve müsamahasına rağmen yine de bölgede tesettürlü bayanlarla, sakallı erkeklerin bulunması bölge halkı tarafından pek sıcak karşılanmamış bu da tarikatın mensuplarının zaman içerisinde bölgeyi terk ederek daha dindar semtlere taşınmasına neden olmuştur¹⁴⁷. Haliyle sosyal baskı altında kalan bu cemaate bölgeden katılımlar da sınırlı olmuştur.

2. Askerî Darbelerin Oluşturduğu Baskı Ortamı

Kendisi de bir askerî darbe mağduru olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi 1960'ta eminsularla birlikte albay rütbesi ile emekli edilmişti. Askeriyenin ihtilal sonrası sivil toplum, özellikle de dini cemaatlerin ve tarikatların üstünde kurduğu sindirme politikasını çok iyi bilen Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi, ihvânının zarar görmemesi için bütün faaliyetlerini yasal bir çizgide devam ettirmeye çalışmıştı. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin gösterdiği bu korumacı

¹⁴⁵ M. Y. Temelli ile yapılan görüşme.

¹⁴⁶ M. Y. Temelli ile yapılan görüşme.

¹⁴⁷ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

tavir sohbet meclislerine birçok kesimden katılımcıların dâhil olmasına engel olmuştur. Bu nedenle birçok kişi bu cemaatin faaliyetlerinden haberdar olamamıştır. Haliyle bu durum da cemaatin mensuplarının sınırlı kalmasına neden olmuştur^{148, 149}.

3. Cemaatin Öğrenim Seviyesinin Bölge Halkından Düşük Olması

Teşvikiye bölgesi ve civarı birçok üniversitenin yerleşkesinin bulunduğu bir yer olması nedeniyle bu bölgede birçok öğretim üyesi ve görevlisi meskûndur. Yine birçok üst düzey bürokrat ve özel sektör yöneticileri de bu bölgede yerleşmiştir. Haliyle bölgenin sakinleri eğitim ve öğrenim açısından oldukça yüksek bir seviyededir. Fakat incelediğimiz tarikatın mensupları içerisinde üniversite mezunu yüzde beş, lise mezunu yüzde on iki, ortaokul mezunu yüzde yirmi bir iken, yüzde altmış ikisi ilkokul mezunudur. Bu da bölge sakinlerinin tarikatın mensuplarını dikkate alma olasılığını düşürmüş olabilir.

h) Teşvikiye İsmetliği'nin Mensuplarının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Durumları

Tarikatın mensuplarının sosyal, ekonomik ve kültürel durumları iki zaman dilimi göz önünde bulundurularak incelenecektir.

1. 1967-1987 Yılları Arası Dönem

Cemaatin kuruluş aşaması olan bu dönemde mensupların birkaçı esnaf, birkaçı küçük esnaf diğerleri ise kapıcı ya da müstahdemlerden oluşmaktaydı. Bunun yanı sıra herhangi bir işle meşgul olmayıp da aile servetiyle geçinen birkaç kişi de vardı. İstisnasız hepsi de ya ilkokul mezunu ya da okuma yazma kursu katılımcısıydı. Ekonomik durumları ise birkaçı hariç genelde düşük düzeyde idi.

İstanbul'a ağırlıklı olarak Kastamonu ve Sivas'tan yeni göç etmiş gurbetçilerden oluşan bu cemaatin şeyhlerinin sohbetleri hariç aile ve hemşeri ziyaretleri dışında çok ciddi bir sosyal faaliyet alanları yoktu. Bir taraftan şeyhlerinin sohbetlerinde ilmen ve irfanen kendilerini yetiştirmeye çalışırken bir taraftan da çocuklarını okutup başlarını sokacak bir çatı kurmanın amacındaydılar. Bu yüzden de sosyal faaliyetlerde harcanacak ne vakit ne de ekonomik güçleri yoktu.

2. 1988-2016 Yılları Arası Dönem

¹⁴⁸ R. Altıkulaç ile yapılan görüşme.

¹⁴⁹ Sadık Köse, "Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu" konulu görüşme, İstanbul: 03.04. 2016

Cemaatin genişleme aşaması olan bu dönemde, cemaatin ilk mensupları olan on beş kişilik kurucu kadro evlatlarını yetiştirmeye çalışmış, yetişenlerden birçoğu cemaate mürit ya da muhip olmuştur. Yine bu kurucu ana kadro etraflarında bulunan akraba, komşu ve arkadaşlardan liyakatli olanları yaptıkları irşat faaliyetleri sonucu tarikatın bünyesine katmış ve cemaatin mensup sayısını yüze kadar çıkarmışlardır.

Bu dönemde eğitim seviyesi yükselmiş, ihvânın arasına üniversite, lise ve ortaokul mezunları katılmıştır. Ekonomik seviye de eğitim seviyesiyle paralel olarak ilerlemiş, birçok esnaf ve iş adamı cemaatin bünyesine katılarak, cemaatin ekonomik düzeyinin düşük düzeyden ortanın üzerine çıkmasını sağlamıştır. Öyle ki, cemaatte zekât almaya ehil bir elin parmakları kadar kişi bile kalmamıştır.

Bu dönemde cemaatin mensupları eğitim düzeylerinin yükselmesi ve ekonomik seviyelerinin artmasıyla uyumlu olarak sosyal faaliyetlerini de arttırmışlar ve bu sosyal faaliyetlerine belli bir resmiyet kazandırmak amacıyla Lütuf Yolu Kültür ve Dayanışma Derneği'ni kurmuşlardır. Cemaatin mensupları aynı zamanda derneğin de birer tabii üyeleridir. Derneğin üyeleri arasında tarikata mensup olmayanlar varsa da bunlar sayıca azdır. Derneğin kurucu başkanı Cengiz Öksel, diğer kurucular da Recep Altıkulaç, Murat Kar, Ferhat Gültekin, Şenol Aslan, Mehmet Gündoğdu ve Fatih Zengin'dir. Onursal başkan ise tarikatın aynı zamanda irşat postunda oturan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin baş halifesi, Teşvikiye Cami emekli din görevlisi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (ks) Efendi'dir. Bu zât aynı zamanda Teşvikiye Cami Yaşatma ve Koruma Derneği'nin onursal başkanı ve Kavacık Yıldırım Beyazıt Cami Yaşatma Derneği'nin üyesidir.

i) Teşvikiye İsmetîliği'nin Mensuplarının Siyasî ve Fikrî Durumları

Bu cemaatin siyasî ve fikrî hayatı tamamen tarikatın son ihyâcısı olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin yönlendirmesiyle şekillenmiştir. Cemaat içinde ne siyasi bir propagandaya ne de politik bir çekişmeye rastlanmamıştır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin, Turgut Özal'ın siyasi arenaya çıkmasıyla onu desteklemesi ve Erbakan'a olan desteğini çekmesine birkaç kişi haricinde itiraz eden olmamıştır.

Fikrî hayat her zaman ehl-i sünnet vel cemaat çizgisinde sürdürülmeye çalışılmış, cemaat içerisinde hiçbir reformist ya da aşırı düşünceye müsamaha gösterilmemiştir. Cemaatin mensuplarının tamamı amelde Hanefî, itikatta Maturidî ve tasavvufta da Nakşî-Müceddidî-Hâlidî-İsmetî'dir.

j) Teşvikiye İsmetîliği'nin Medya Faaliyetleri

Teşvikiye İsmetîliği'nin şu ana kadar yayınladığı herhangi bir dergi ya da gazete yoktur. Fakat Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin de direktifleriyle ihvânı Hüseyin Hilmi Işık'ın Türkiye Gazetesi ile Kadir Mısıroğlu'nun Sebil dergisine takipçi olmuşlardır. Ancak son bir yıldan beri (2015 itibarıyla) Facebook'ta cemaatin genç mensupları Lütuf Yolu Grubu adında bir sayfa açmış dolaylı takipçileri ile beraber sayfa yaklaşık on bin kişi tarafından takip edilir olmuştur.

Cemaatin Lütuf Yolu adında bir internet sitesi kurma girişimleri de gündemde olup şu anda web sitesi tasarım aşamasındadır. Cemaatin mensupları özellikle Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin televizyona olan taviz kabul etmez tutumundan dolayı görsel medyada hiçbir zaman faaliyet göstermeyi düşünmemektedirler.

k) Teşvikiye İsmetîliği'nin Ekonomik Faaliyetleri

Cemaate ait hiçbir iktisadi teşebbüs bulunmayıp, cemaat mensupları arasında da ciddi bir ekonomik dayanışma gözlenmemektedir. Yaptığımız gözlemlere göre de cemaat mensuplarının ileriye yönelik böyle bir niyeti de yoktur. Hatta cemaat mensupları bu tip faaliyetlerde bulunan cemaat ve tarikatlara menfaat odağı gözüyle bakmaktadır.

l) Teşvikiye İsmetîliği'nin Sosyal Faaliyetleri

Cemaat Beyoğlu Kurtuluş'taki tekkede ekim ayı ile haziran ayları arasında on beş günlük aralıklarla düzenlenen pazar sohbetlerinde bir araya gelmektedirler.

Bu sohbetler haricinde eylül ayının ilk pazar günü Bursa Muradiye'de bulunan Koca Naip Paşa Cami'nde Şeyh Muhammet Şemseddin Canpek'in anma töreni yapılmakta, tören öncesinde toplu hâlde Emir Sultan Kabristanı'nda metfun olan Şeyh Muhammet Şemseddin Canpek'in kabri ile Kedili Tekke avlusunda metfun bulunan Şeyh Osman Necmullah (ks) Efendi'nin kabri ziyaret edilmektedir. Camide yapılan tören Kur'ân-ı Kerim tilaveti, mevlidi şerif, kaside dinletileri ve Şeyh Efendi'nin kısa konuşmasından ibaret olup ayrıca toplu hâlde öğle namazı öncesi bir hatim okunur. Cemaatle öğle namazı kılınır. Cami çıkışında cemaate ikramda bulunulur ve misafirler dualarla memleketlerine uğurlanırlar¹⁵⁰. Yine şahsımın da 2012'den beri katıldığı bu âdet

¹⁵⁰ E. S. Kalyoncuoğlu, "06.09.1985 Tarihli Sohbet", (tkk).

Şeyh Muhammet Şemseddin (ks) Efendi'nin vefat ettiği 1965 yılından beri devam ettirilmektedir.

Yine her haziran ayının ilk pazar günü benzeri bir tören yapıp Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin sene-i devriyesi idrak edilmektedir. Bu tören aynı zamanda cemaatin o seneki son toplantısı olup bu toplantı ile beraber üç aylık bir sohbet tatiline çıkılır. Kocaeli, Gölcük, Hasaneyn Köyü'nde icra edilen tören de kısaca şöyle yapılır:

Evvela köy caminde hatim cüzleri dağıtılarak bir hatm-i şerif ikmal edilir. Ardından Kur'ân-ı Kerim'den bir aşr tilavet edilir. Aşrın akabinde bir kaside okunur ve mevlid-i şerif teganni edilir. En son da Şeyh Efendi kısa bir konuşma yapar ve duanın ardından öğle namazı cemaatle kılınır. Namazdan sonra cemaate ikramda bulunulur. İkramın ardından da Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin türbesine çıkılarak Yasin-i Şerif okunur. Kısa surelerin de okunmasından sonra dua yapılarak cemaat memleketine uğurlanır. Yine şahsımın da 2012'den beri katıldığı bu âdet cemaat tarafından Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'nin vefat ettiği 1994 yılından beri devam ettirilmektedir.

Yukarıda zikrettiğimiz sohbet ve anma günleri haricinde cemaatin gençleri son üç yıldan beri her hafta pazar sabah namazının akabinde kendi aralarında toplanmakta, Kur'ân-ı Kerim talimi, ilmihâl dersi ve tasavvuf sohbeti yapmaktadırlar.

SONUÇ

Yaklaşık bir buçuk yıllık bir araştırma sürecinin sonunda yirmiden fazla mülakat yapılmak, doksandan fazla kaseti incelemek ve evrakı metrukeyi büyük bir titizlikle taramak suretiyle yorucu bir faaliyet yürüttük. Bu faaliyetin semeresi olarak Osmanlı ile Cumhuriyet döneminin izlerini üzerinde taşıyan âlim, ârif, mütefekkir ve muallim bir askeri yakından tanımak şerefine eriştik. Belki bu yakınlık bedensel bir kurbiyyet olmasa da ufkumuzu açması açısından son derece büyük bir öneme haiz bizce.

Araştırmamıza başlarken Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi'yi tanıyan ve çeşitli yakınlık derecelerine sahip olan şahısların yönlendirmelerinin elbette büyük bir rolü olmuştu. Fakat araştırmamızın ilerleyen safhalarında bu zâtın orijinalitesini biz de yakînen hissettik ve bu çalışmanın başkalarına da geniş ufuklar kazandıracağı kanısına vardık.

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Efendi aristokrasiden ya da soylu bir hanedandan gelen bir kişilik olmayıp hayatın tam da içinden bir karakter olarak gözümüze çarpıyor. Herhangi bir Türk vatandaşının evladı gibi eğitim ve öğrenim görmüş, başkalarının eğitimine katkıda bulunmuş ve vatanının müdafaaya ve hizmete muhtaç olduğu bir dönemde doğduğu memleketi ve ailesini bırakarak kâh öğretmenlik, kâh askerlik yapmış. Kendi deyimiyle ifade edilecek olursa, her kişi değil er kişi olmayı, murad ederek hem cihad-ı ekberi ve hem de cihad-ı asgarı daima hayatına hedef edinmiştir.

Gerek mesleki yaşantısında ve gerekse de tasavvufi irşat döneminde yüksek diğerkâmlığıyla etrafının büyük sempatisi kazanmış, ilim ve rütbece kendinden üstün olan kişiler dahi ona gıpta ve taktir ile nazar etmiştir. Bu çalışmamız belki bu zâtın yüksekliğini ve necip milletimize olan hizmetini anlatmakta eksik kalmışsa da bizden sonra yapılacak olan çalışmaların bir girişi olarak telakki edilebilir.

Yapmış olduğumuz çalışmamızda bütün gücümüzle en ufak bir ses kaydını ve evrakı bile istisna tutmadan gücümüzün yettiğince ulaşabildiğimiz bütün kaynaklara başvurmaya gayret ettik. Fakat İstanbul ve çevresinde yürüttüğümüz bu çalışmanın sağlık nedenleriyle bu havzanın dışına çıkarılamaması ve bu zâtın hayatını sürdürdüğü diğer bölgelerdeki yerlerin arazi ve doküman çalışması yapılamadığı için

büyük bir üzüntü duymaktayız. Fakat bizden sonra gelecek birçok gayretli araştırmacının bizim bu eksikimizi gidereceğinden de ümidimizi kesmiyoruz.

Bu çalışmamın diğer bir semeresi de şu anlayıştır ki insanımız unvanların ve payelerin arkasına düşmeyip toplumumuzun içerisinde yaşayan ve isimleri pek de şöhret bulmamış nice adsız kahramanlara sahip olup kendini sürekli yenileyen bir yapıya sahiptir. Batı toplumlarının milletimize dikte etmeye çalıştığı kemmiyetçi düşünme ve değerlendirme anlayışı aslen milletimizin bilinç alt yapısına asla uymayıp, zaman zaman toplumumuzun bu pozitivist ve materyalist anlayışı infaalle karşıladığı görülmektedir. 15 Temmuz kalkışasına kendi usulünce cevap veren Türk toplumu, unvanların ve maddî gücün arkasından değil de hak ve hakikatin yolundan gideceğini bütün dünyaya haykırmıştır.

Araştırmamızın diğer bir konusu olan Teşvikiye İsmetîliği ise Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks)'nun şahsı manevîsinde teşekkül etmiş bir dini grup olduğundan, adeta bu zâtın ferdi yapısının toplumsal bir harekete yansması kabilinden tezahür etmiştir. Bu grubun her bir üyesi adeta Kalyoncuoğlu'nun bir yansıması şeklinde dini ve sosyal hayatını yönlendirmeye çalışmıştır. Her birinin bu zâtı farklı farklı yorumladığından ve kültürel ve ilmi altyapılarının farklı olması nedeniyle onlarca değişik Kalyoncuoğlu tasavvuru ortaya çıkmıştır. Mesela ilimle uğraşan grup üyeleri Kalyoncuoğlu'nun ilmi çabalarını göz önünde bulundurarak zihnindeki tasavvuru oluştururken, zikir ve mahfiyyetle daha ziyade meşgul olanlar Kalyoncuoğlu'nu adeta toplumdan kendini soyutlamış ve inzivaya çekilmiş mitolojik bir şahsiyet olarak görmüşlerdir.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz bu değişik algılamalar bu dini grubun içinde dahi iki ana ekolün temellerini şimdiden atmaya başlamış görünmektedir. Öyle ki grubun özellikle yetmiş seksen yaş arası üyeleri toplumdan tamamen kendilerini tecrit ederek birbirleriyle dahi telefonlaşmadan sadece on beş günde bir, bir araya gelmek suretiyle bir dervişlik faaliyeti içinde bulunduklarını düşünürken, grubun yetmiş yaş aşığı üyeleri çoğunlukla ilmi faaliyetlerde bulunmayı, yeni kişilerle tanışıp etraflarına hem ilmen hem de maddeten faydalı olmayı kendilerine yol ve yöntem seçmişlerdir.

Bu durum bize Bayramiyye Tarikatı pîri Hacı Bayram Veli'nin ardından ortaya çıkan iki ekolü hatırlatmaktadır. Bu ekollerden birincisi AkŞemseddin'in ekolü

olup Şemsiyye adıyla müsemmadır. Bu yolun mensupları gerek ilim çevrelerinde gerek sarayda ve gerekse de toplumun alt tabakalarında sürekli genişlemeyi sürdürürken, Hacı Bayram'ın diğer bir halifesi olan Bıçakçı Ömer Dede'nin kurucusu olduğu Bayramî Melamiliği ise derviş taç ve hırkasını çıkarıp, tamamen kendini iç dünyaya yönelten münzevi bir meşrep hâline gelmiştir.

Bu tarihsel vaka Teşvikiye İsmetliği'nde de benzer şekilde tezahür etmektedir. Bu grubun içine girip onlarla hemdem olmayan bir kişinin onların bu hâlini anlaması son derece güçtür. Çünkü bu dini grup aynı zamanda kendini setreden bir sır cemaati özelliğini de kısmen taşımaktadır. Öyle ki bu grubun şu anki mürşidi konumunda bulunan Kalyoncuoğlu'nun baş halefi Şaban Çetin (ks) kendi ikâmet ettiği semtinde dahi şeyhliği çok az bilinen bir kişidir. Bu zatın halifelerinden Hafız Nedim Ekren'in yirmi beş yıllık kapı komşusu tarafından dahi tarikat ehli olarak bilinmemesi şahsımca son derece şaşkınlık verici bir hâl olarak müşahade edilmiştir. Yine bu grubun cemaatleşen tarikatlara karşı verdiği sert tepki, onların tarikat anlayışının toplumda yaşanan tasavvufi grupların anlayışından özellikle sosyalleşme açısından son derece farklılık arz ettiğini göstermektedir.

Kalyoncuoğlu grup üyelerini her fırsatta cemaatleşmekten alıkoymuş ve İslâm toplumunun tek bir cemaat olduğunu birçok kez dile getirmiştir. Bu anlayış Teşvikiye İsmetliği'nin küçük bir grup olarak teşekkül etmesine de neden olmuş, ancak tarikatın kendine özgü yapısını korumasını sağlamıştır.

15 Temmuz kalkışması başta olmak üzere birçok toplum tarafından günümüzde tenkit edilen durum Kalyoncuoğlu'nun cemaatleşme konusundaki tutumunun son derece isabetli olduğunu ortaya koymuştur. Kalyoncuoğlu çok geniş bir çevreye sahip olmasına rağmen kendi eşi ve çocukları dahil olmak üzere birçok kişiye zaman zaman tarikatına girme konusunda müracaat etmelerine rağmen, tarikatların bir adam toplama merkezi olmadığını ve tekkelerin bir rehabilitasyon merkezi gibi çalışması gerektiğini dile getirmiştir. Günümüzde tasavvufi gruplara yapılan en büyük iki eleştiriden birinin grup harici kişileri ötekileştirmek diğerinin de kişisel gelişime yeterince katkıda bulunmamak olduğu düşünülürse bu da Kalyoncuoğlu'nu ne kadar haklı bir dava güttüğünü bizlere açıkça göstermektedir.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, Türk toplumu eskiyen her yüzün yenisini misliyle ya da daha iyisiyle yenilemeye güç yetirici köklü bir kültür ve irfan anlayışına

sahiptir. Yine toplumsal hayatta bozulmaya uğrayan her sosyal grup, kuruyup yıkılan çınarın kökünden filizlenen yeni filizler gibi yeni gruplarla tebeddül edecek ve toplumun ana damarlarına kanser sirayet etmediğı müddetçe sosyal değışim toplumu aynı zamanda tecdit ve teyit etmesini de bilecektir. Üç bin yıllık Türk tarihi ve bin küsur yıllık Türk-İşlâm tarihi bu sözümüzün en büyük şahididir.

KAYNAKÇA

a) Yazılı Kaynaklar

Akyüz, Niyazi, **Dinin Örgütsel İklimi: Dini Gruplar**, Ankara: Gündüz Yay., 2008.

Arslantürk, Zeki- Akyüz, Niyazi, **Din Sosyolojisi-II**, İstanbul: Çamlıca, 2015, s.310-314.

Arslantürk, Zeki, **Uygulamalı Sosyal Araştırma**, İst.: Çamlıca Yay., 2016, 4.bs.

Canpek, Muhammed Şemseddin. **Külliyyat-ı Şemsiyye**, İstanbul: (YY), 1990.

Cebecioğlu, Ethem. “Prof. Nicholson'un Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri”, **A.Ü.İ.F. Dergisi**, C. XXIX, 1987, s.387-406.

Çetin, Şaban. **Onun Yolu**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2005.

Çetin, Şaban. **Tasavvufun Anahtarları**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2014.

Dağlı, Ali Osman. **Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (ks) Hayatı, Fikirleri, Eserleri**, İstanbul: Lermizade Medya Sanat İletişim, 2017.

Dağlı, Aliosman. **Şeyh Şaban Lütfullah Çetin Efendi Hayatı**, İstanbul: Lütuf Yolu Yayınları, 2014.

Erdoğan, Süleyman. **Tasavvufî İlgili Fetvalar**, Ankara: (YY), 2006.

Gümüşhanevî, Ahmed Ziyaüddin. **Veliler ve Tarikatlarda Usul**, İstanbul: Pamuk Yayınları, 1979.

Günay, Ünver, **Din Sosyolojisi**, İstanbul: İnsan Yay., 6.bs., 2003.

Günay, Ünver, **Zenci Afrikada İslamiyetin Yayılışının Temel Etkenleri**, İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Erzurum.

Kalyoncuoğlu, Sema. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu’nun Kısa Biyografisi” konulu yazılı görüşme. İstanbul: 14.02.2016.

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. **Halidiye Risalesi**, İstanbul: (YY), 1977.

- Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. **Halidiye Risalesi Şerhi**, İstanbul: (YY), 1978.
- Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. **Hilafet Risalesi**, İstanbul: (YY), 1981.
- Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. **Mevzun ve Muhtasar Silsile-i Şerife**, H. 1406.
- Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. **Silsilenâme**, İstanbul: (YY), 1985.
- Kara, Mustafa. **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.
- Kavakçı, Yusuf Ziya. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu yazılı görüşme, 13.06.2016.
- Mısıroğlu, Kadir. **Tanıdıklarım**, (basılmamış eser).
- Oğuz, Muhammed İhsan. **Arifler Silsilesi**, C.4, İstanbul: Oğuz Yayınları, 2004.
- Oğuz, Muhammed İhsan. **On İki Büyük Veli**, İstanbul: Oğuz Yayınları, 1995.
- Oğuz, Muhammed İhsan. **Şeriat-Tarikat Kavramları Zikir ve Tasavvuf Yolları**, İstanbul: Oğuz Yayınları, 1997.
- Öngören, Reşat. “Şeyh”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.39, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010.
- Öngören, Reşat. “Tarikat”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.40, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011.
- Öngören, Reşat. **Tasavvuf Tarihi**, İstanbul: İSUZEM, 2015.
- Rehber Ansiklopedisi**, “Tasavvuf”, İstanbul: İhlas Matbaası, 2000.
- Selvi, Dilaver. **Kaynaklarıyla Tasavvuf**, İstanbul: Semerkand Yayınları, 2012.
- Uludağ, Süleyman. “Sülûk”, **İslâm Ansiklopedisi**, C.38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010.
- Vela, Mecbure İnal. **Yeryüzünün Mânâ Mimarları**, İstanbul: Uludağ Yayınları, 2007.

Yüksel, Muhammed Mustafa. “Karizmatik Lider Örneği Olarak Hz. Ömer”
(Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, SBE, 2006.

b) Görüşmeler

Altıkulaç, Recep. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
16.06.2016.

Altıntaş, Kemalettin. -Sinan Paşa Cami emekli imam hatibi-, “Eyüp Sabri
Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul: 15.01.2016.

Bozoklu, Hasan. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
05.01.2016.

Çetin, Şaban. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
15.06.2016.

Bozoklu, Hasan. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
05.01.2016.

Gündoğdu, Mehmet. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
12.10.2015.

Kalyoncuoğlu, İsmail Hakkı. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme.
Kocaeli: 15.03.2016.

Kalyoncuoğlu, Sema. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme. İstanbul:
14.02.2016.

Karagöz, Cemal. “Teşvikiye Sementi” konulu görüşme, İstanbul: 21.06.2016.

Köse, Sadık. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul: 03.04. 2016

Saraç, Mehmet Emin. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
12.02.2017.

Temelli, Mahmut Yiğit. “Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu” konulu görüşme, İstanbul:
12.01.2017.

c) Ses Kayıtları

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “12.03.1977 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “18.03.1977 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “03.05.1978 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “06.05.1978 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “11.03.1979 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “12.01.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “03.04.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “23.04.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “12.09.1983 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “12.02.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “07.03.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “18.03.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “22.03.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “05.04.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “02.10.1984 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “11.03.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “17.06.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “06.09.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “02.10.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “08.10.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “08.11.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “11.11.1985 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “11.03.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “22.03.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “20.04.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “02.05.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “11.12.1986 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “16.04.1987 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “30.05.1988 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “12.11.1988 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “22.02.1990 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “07.03.1990 Tarihli Sohbet”, (tkk).

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “06.09.1992 Tarihli Sohbet”, (tkk).

d) Konferans

Kalyoncuoğlu, Eyüp Sabri. “Muhammet Şemseddin Canpek Efendi’yi Anma Töreni Açılış Konuşması”, Eylül, 1985.

Pakiş, Yahya. “Tasavvufun Mahiyeti”, **Pendik Konferansı**, İstanbul, 1997.

e) TV Programı

“Şeyh Ali Haydar Ahıskavî Hz. (ks)”, **Yüz Yılın Alimleri** (Belgesel), Semaerkand Tv, 20 Nisan 2017.